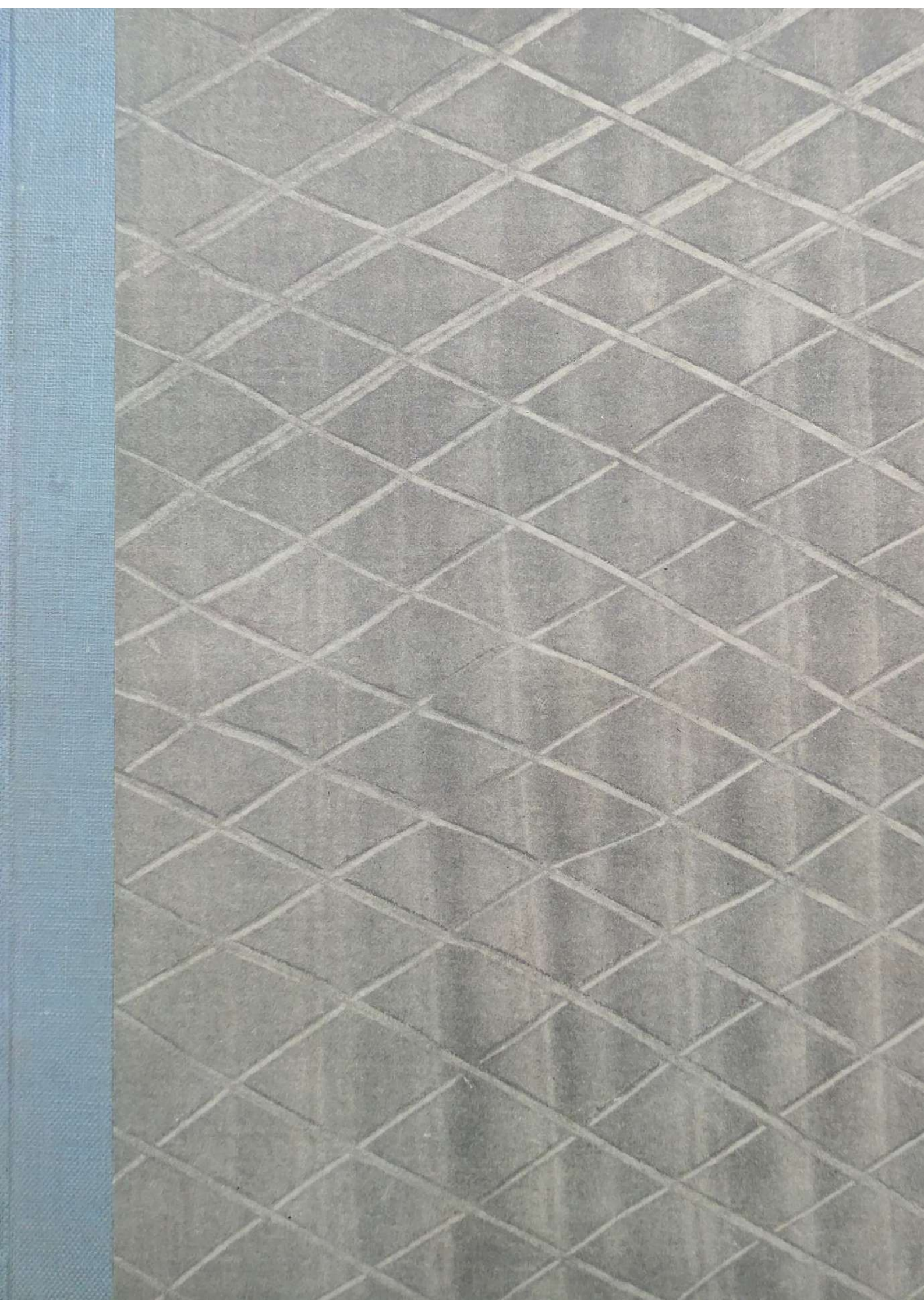

Tisak i uvez „UNION“ grafičko-nakladni zavod d. d. — Zagreb

IGNJAT ALOJZIJE BRLIĆ

PISMA SINU
ANDRIJI TORKVATU

1836—1855

S BILJEŠKAMA

KNJIGA II.

IZDANJE HRVATSKOG IZDAVALAČKOG BIBLIOGRAFSKOG ZAVODA

ZAGREB 1943

SV. 7.

PISMO 99.

U Beč.

U Brodu 29. Ožujka 1848.

Dragi moj Andria!

Tvoja dva pisma od 18. i 23. t. m. primio sam, i evo mi se baš desi prilika, da ti takia i odgovorim. Drago mi je što si zdrav i veseo — ja sam hvala Bogu zdrav.

Štogod mi novoga pišeš, — sve sam i u novinama štio, jer ja kao nepolitik sada petore novine štijem, dakle se u znanju događajah[109] podpuno nahodim, al jim se nemogu toliko radovati, koliko jim se mladež raduje; teško bo da će to brez velikih žrtvah i prolitja mloge krvi biti, a ja sam već trom i star, da mogu gluntu nosit ili sabljom mahat. A uprav govoreć, moje je načelo od mladosti bilo: mir je najbolji komu ga je Bog dao. — Hrvati, po novinama, imadoše već svoj skup — odabraše bana Jelačića, i načiniše želje naroda, od kojih mi se 5-ti nedopada, 25-ti neshodan vidi, u 6. rič »i izvanskog«, u 9. rič: »vire«, u 30. ukinuće celibata, ni malo nedopada; vidi se da je iz nepromotrenosti, lahkoumnosti, i neobzirnosti učinjeno. Deputacija je valjda do sada već u Beču.[110] Bože daj mirno pak sretno!! —

U Petrinji iztiraše purgermajstora, i živo izbiše štatšrajbera, da Bog prosti; u Brodu su zaslužili, u Petrinji plaću primili.

U Pančevu iztiraše purgermajstora, štatšrajbera uapsiše pri vodi i kruhu, a Polizeicomissara na zli dan izubijaše i protiraše.

U Zemunu je također na Magistrat udareno, ele tko je tud zlo prošao još neznam, to znam da su 2 škadrana katanah tamo opremljena.

Pančevci su otišli uprav u Beč i traže se za kraljvaroš. Petrinjanci valjda su bili u Zagrebu pak s narodnima poslanicima u Beč otišli.

Mi smo u Brodu mirni, i nevidimo zašto bi se sada imali puntati! — ele se jučer trojica (Smiljanić, Vričić, i Bauer Uhrmacher) najdoše, koji su Magistratu pokornost odrekli, tud nas strašljivi naš purgermajstor do 50 sazva, prijavi nam ovu 3-cu i pita šta i mi mislimo, i šta bi on imao činiti. Naš odgovor: Mi ćemo mirno čekat što će se s nama uredit, dotle pripoznajemo starešinstvo koje imamo. — A onu trojicu natovarismo na magarećja kola, načinismo jih za svaki nered odgovorne, i kući za poslom zatirasmo. Pak ja i moji svi drugovi nahodimo, da smo tako dobro učinili, a znam već što bi ti tud rekao i mislio, ele mlad si!

Moj sinko! kako ti reko, ja velim: mir je najbolji, komu ga je Bog dao, i pri tomu ostajem; ti više nemožeš od mene načiniti propagandiste, jer to jamačno ni u mojoj mladosti i jakosti ne bi bio — ja za to nisam, moj je konj od uvika bio — književnstvo, a za ostala sam se slabo ikada brinuo. Bog mi je dao duh po komu sam gdikoju, a baš i sadašnju prevrtaniu u duhu vidio, al joj se ja nisam nadao, da ću ju dočekati, nego sam za vas, moju ditcu — i čak još više za vaše ditce ditcu brinuo, i za to želio da svi popovi budete — t. j. da nam poroda, koji bi mlogo trpiti imao, nestane. Međutim je Bog dao — da sam i ovo doživiti morao, i sada nikud nikamo,

nego mene i vas u Božje ruke i u njegovu svetu volju izručujem, i serdčano čekam sva ona — koja nas snajti mogu. A u duhu vidim, — da nam mnogo terpit valja, i da se nikakvom dobru nejmamo nadati, bit će tudi još svašta; blago samcima, koji se preko groba za nikoga brinuti nejmaju. —

Pitaš me što ću s Ivom, što ću s Nacom? — Ja jih i s tobom zajedno Bogu u ruke izručujem. Kako mi Matan piše — Ivo želi biti Misionar — nek bude — nek ide u drugi kraj svita — nek Bogu i puku služi, jer kako vidim u Evropi je kerstjanstvo na tanahan led navučeno, ele je Bog svemoguć, a i milostiv je! njemu u ruke. — Naco će 1850-tu godinu u ditinstvu dočekati — ona je po Pauli-ovom proročanstvu poslidnja kobna godina; pak onda što mu dragi Bog dade. Ja vas sve Bogu u ruke izručujem, jer se u svoju snagu više ništa neuzdam.

Iz Gline sam dobio pismo, gdi mi sestra piše, da jim je Franjo, kao Oficir iz nenada u sobu stupio, vraćajući se iz Italie — da će se svom Oberstaru u Karlovcu prikazat, pak onda u Otočac po Anu i po nešto malo pertljaga, što mu bude nužno, a drugo će sve u Otočcu ostaviti dok se mirnija vrimena učine. Eto ti, moj sinko, vidiš — mišljahmo, da je sada Ana obskrbljena —al Bog zna što će u ovima prevertanijama, a i posli njih sliditi, hoće li pensia za udovice — dapače hoće li i za izslužene oficire i ostale službenike teći? — tko će nas stare hranit? tko branit? šta ćemo dočekati — to sveti Bog zna. Dobro nije! —

O vanitas vanitatum, et omnia vanitas! — pak da ja išta k' tomu doprinesem, ta ja nebi mogao mirno umrti! — A viruj mi, da bi mi vrlo milo i drago bilo, da i ti tvoje ruke — pamet — i volju, oda toga uztegneš. — Ta to će — što bude — i bez tebe biti, dakle bi mi mlogo brige i nemira od srdca

digao — kad se nebi u te stvari mišao. Ti bi si sad mogao trud dati, pak što bržje ostatak tvog doktorata dokončati, kad neznaš na čemu ćeš sada ostati. A kako iz svega vidim duhovničstvu se dobra, što dobrim, što silom otimlju, pak Bog zna hoće li Biskup htit dapače hoće li moći dalje troškove potezat; dakle se žuri, da k' žudjenoj svrhi što bržje dospiješ, što će ti biti bolje i probitačnije, nego li se u političke stvari mišati, koje ti u ovo doba — nikada dobroga ploda ni na ovom ni na drugom svitu doniti neće. — I ja sam bio mlad, pak znam što u mladoj — a znam što u staroj pameti biva. — Mlad hoće, želi, misli, nateže i pameću i krepošću — pak vidi najposli da je sve tašte bilo. A deder ti, molim te, promotri šta ta užgana mladež — šta ti užgani i sredodobni ljudi hoće i žele? — i najti ćeš: da svaki u ovoj smutnji želi postat M i n i s t e r ili barem Ministru priličan odličan velik čovik, pak proesapi jeli to moguće? — klat će i kljuvat će jedan drugoga, bit će zavist i nenavidnost bez kraja i konca — pak i najposli (od čega nas Bog sačuvaj) podjarmenje!! — Osičani izgone i progone čivute i budale na svake načine, Vukovarci izbiše spahiju, polupaše mu pendžere etc. etc. — je li to pamet? je li to red? — Pečujci takojer luduju, denique sav se svit porebelio; ja to nenahodim hvale vridno, to nevalja. — Mir je najbolji — za to ga se moramo držat, dokle ikad uzmožemo. — Turci će, kako čujem, na nas udarit iz Bosne, tko će ih u ovom neredu susrist — tko li nas branit? — da je sve mirno i po redu išlo — eto ti nam najbolje prilike Bosnu osvojit! to bi bio krasan posao, al ovako — zlo po nas. — Stric te Niko pozdravlja, i sa mnom zajedno preporučuje ti — da se paziš, da te vihar neodnese.[111] — Ovo ćeš pismo primit po jednom Feuerwerkeru Schmiedl, koji danas parobrodom u Beč polazi. —

Sada te najprije svemogućem Bogu u ruke priporučujem i molim te, drži se Boga i često mu se iz svega srdca moli i preporučuj. Pak onda te otčinski ljubeć, grleć i cjelivajuć ostajem

T v o j o t a c.

Pozdravi sve mile znance i priatelje, Matanovi su svi zdravo, i od njega pisma čekaju.

PISMO 100.

U B e č.

U B r o d u 1. Travnja 1848.

Dragi moj Andria!

Tvoja dva pisma primio sam, i na njih po Feuerwerkeru Schmiedlu, koji evo istom danas parobrodom uprav u Beč ode, još prekjučer odgovorio, a evo mi stiže i tvoje treće pismo od 24. p. m. (po poštanskom pečatu, jer ga nisi datirao). — Misleći dakle, Bog zna kad će Schmiedl u ovom bunovitom vrimenu do Beča dospit, evo ti nekoliko ričih po pošti pišem, želeći da te ovo mojih ričih, zdrava i mirna najde. Ja sam hvala dragom Bogu zdrav, a i ditca su zdrava; Ivo baš nije tako hrđavo klasificiran: ima po svud I. Classe, u ostalom je među 7. saučenikah 3-ći ili 4-ti, dakle u polovini, a šta mu ja znam, šta li bi više od njega istraživati mogao, kad kukavac istom latinski učiti mora, a težko filozofiju učit a neznat jezika u kome se predaje; ja činim da će za drugo polugodišje i bolje biti, ele šta Bog da. — Naco je 3-ći u svojoj škuli u naucima. — Ja sam vas sve Bogu u ruke predao — nek on s vama ravna i upravlja po njegovoj svetoj volji i neka

vam Duh sveti pamet prosvitli — da ono činite što vam je za spasenje duše najkoristnije. — Jer smo zla i opaka vrimena doživili; Bog nam u pomoći!

Primivši tvoje pismo primio sam i novine i od Sestre pismo, gdi mi opisuje svečanosti, koje su se u Glini zbile pozdravljajuć novoga Bana Jelačića; tud je bilo razsvitljenje — poslanici iz Petrinje, Karlovca i Siska, sve u narodnom ruhu etc. etc. znam da je i tebi Tetka pisala; — piši mi također, da je Ban i tvoje pismo primio, baš desivši se tud i Tetak Šajatović,[25] i da mu je drago bilo, što mu pišeš.[99] Ja se radujem tomu samo zato, što će mi (možebit ako Bog dade) šogor pukovnik postati, u ostalom mi je žao dobrog Jelačića, što ga je ta sreća u ovo bunovito doba snašla, gdi ako je čovik razuman i pametan — neće dobro projći — jer preteranosti mladih ljudih nenavode k dobru. Anarkia je svuda, zla je tu slutnja; naše se carstvo razkomaduje, ide kud tko hoće, jedan se od drugoga otima, Rus neće mirovat, Talianci ako se nisu već oteli, otet će se. Poljaci su za Austriu izgubljeni, Bog zna šta i Magjari misle, a što mi je najtežje, biti će i među Magjarima i Ilirima krvi. — Zla smo i opaka vrimena dočekali, zlo po sve nas, moj sinko! ... U prvi kraj pomislih — hvala Bogu, te će se to u miru obaviti, al evo vidim čitavu Evropu u boju i anarkiji, eto ti starca Mije vrimena, tko li će plod od ovoga uživati? — mi nećemo, znam.

Moj Sinko! molim te poslušaj ti tvog starog otca, pak se nemišaj u te nesretne ditčarie; kakva ti je svist — ako želiš u pomoći biti da se svit unesreći, jer to neuzimam za sreću, gdi se nezna tko toči tko li pije — gdi će se sela i varoši paliti, dobra otimati, krv prolivati, brat proti bratu podizati, narod međusebno — i opet jedan proti drugomu, boj biti. Ta zar ti nisi nikad događaje francuzke pobune od

1792 — štio? nije ti to nikakvo dobro, moj sinko. Ljudi sad hoće, traže, i zahtivaju takve stvari, koje nisu za nje, dapače koje ni dobre nisu; kukavnoga kralja sa sviju stranah stiskuju i razapinjaju, pak najposli, nebi želio u kraljevoj koži biti, počet će za sve njega kriviti, koji nit je kriv nit dužan. Meternik[112] je svemu kriv — jer nije u svoje vrime malo po malo puka oslobođivati dao — a sad na jedamput sve razuzdano — to ti je najveće zlo. — Tvoj biskup[49] nečini tako iz neodlučnosti — nego je čovik iskusan, pak vidi šta će iz svega biti, pak kao pametan i možebit i svistan čovik, neće da takovih opačinah na sebe prima; tako mora i on prav pravcat nabacivanja podnosit, — a znam da i to on voli, nego li uzrok tolikih zalah i opačinah postati. Ta u kolika zla samo ova horvatska zahtivanja vode? — to ti nemožeš viditi, niti razaznati, meni viruj.

U početku sam se vele radovao, čuvši da je onaj stari obišenjak Meternik sikterleisan; radovao sam se što će se bureau-kratiji vrat slomiti, to su mi velike radosti bile, al vidivši što dalje slidi — i ta velika dobra mi se na žalost okrenuše, razuzdanost tiskopisa nije me obradovala, a sad me još manje veseli, jer se je jurve zlo upotrebljavati počela, — a biti će još i gorje.

Ja dobro uviđam, da će vaš inštitut razasuti, za to te lipo molim, moj sinko, gledaj da što bržje još ostala dva Rigoroza učiniš i diplomu dobiješ — kad si taj posao počeo, dovrši ga, pak onda Bogu u ruke: neka on po svojoj svetoj volji učini. Amen.

U prošastom listu — koga ćeš malo kasnije od Schmiedla dobit — opisao sam ti Zemunske, Pančevske, Bilocrkvene pobune — ove su istinite; Zemunci osim što su svoj Magistrat razagnali, neprijateljski su udarili na parobrodarstvo, i za to je u ovoj struki veliki nered postao. Od Petrinje se

ne posvidočava ništa, samo su Šiku kazali, da je on njihov šrajber — a oni su Refenti, i da ga oni za nikakva Refenta nepriznaju, nego on mora pisat što mu oni reknu.

Drago će mi biti, ako mi javiš, kako su Hrv. Slav. Deputirci sa svojim Banom primljeni,[110] jesu li od svojih prenapetih punktovah štogod popustili, i koji su jim od Upraviteljstva odobreni, koji li odbijeni? — Od Palatina neznamo da je resignirao —niti da su Slavonci s' magjarskim Ministeriumom zadovoljni. Sada Novine sve u berzom razglasuju, čudo bi mi bilo, da bi se ove stvari tako potajno obavile.

Ako budeš mogao s' Banom na samu govorit, moli ga da našeg Franju u svoje Regemente uzme, barem za Oberleutnanta, pak ga onda može kao vlastnik i Kapetanom u brzo učinit.

Ljubezno i lipo pozdravi gosp. Strossmayera i našeg Matana, pak onda sve priatelje i znance, s kojimagod se sastaneš. Sada te Bogu izručujuć i otčinski te ljubeć, grleć, i cjelujuć ostajem T v o j o t a c.

Ja od tebe nikakva Gospodstva neistražujem, al barem svitu za ljubav napiši drugi puta na adresu Gosp. Ign. Berliću, — pak kad svi taj običaj ukinu, ukini ga i ti.

PISMO 101.

U B e č.

U B r o d u 1. Svibnja 1848.

Dragi moj Andria!

Tvoje sam tri knjige primio od 2. 3. i 14. Travnja,[113] i iz njih mnogo razumio, koja sam i u novinah znao i neznao.

Što je Fiquelmont Gaju rekao, da su naši punkti gorji nego magjarski — to da ti kažem — i meni se čini da jesu — međutim znam da svi potvrđeni nit mogu niti će biti, dakle sam u tomu punktu miran. — Prilog k poslidnjim našim novinama od Mažuranića vrlo je dobar, dapače nisam u ovo kobno doba ništa boljeg ni pametnijeg štio »Hrvati Magjarom«. Živio! i opet živio!![114] — šteta što ovo pismo nije za puk prilagođeno — jer da nije tako zanimivog zadržaja ni ja ga štio nebi — kog vraga ti ljudi s našim jezikom i vrstopisom misle?! — Bog zna šta će nam ova nedilja danah doniti. Reštauracija je u Vukovaru i u Osiku — strah me je Magjaronah, ele što Bog dade, nije mi žao na Zsitvaya i Szallaya, ama na »-iche« i »-viće« — žalim do Boga! — Eto to je: kod Slavjanah nejma sloge. Neću predsudit — ali od oberštara — Exzellenz, Ban, Feldmarschalleutnt, — Commandierender, to je mnogo, ugnjeten je s dvorskim dobročinstvim; Gaj Hofrath — za što? ovo navodi na svakovrstna mišlenja! — Međutim štio sam Constitutions-Entwurf od Cesara potvrđen u bečkim novinama — bolji je neg ugarski, dakle bi bolje bilo tamo se pridružit, nego li von dem ungarischen Mutterlande dobročinstva očekivat !— ako su iz Beča Ban i Gaj na to obdareni; — baš nek tako bude, sva će jim Krajina na ruki biti, voli bo se krajina poturčit nego pomagjarit! tako je kod i okolo nas. Bedeković i Zagr. Vladika pravo imaju, što jim Zagrebački punkti nisu po ćudi, oni su ljudi zrili — u politiki odrasli, znaju oni dobro da nije sve zlato što se sja, ja jim nezamiram, jer sam i sam takov. Pančevačka je pobuna od magj. Ministeria odobrena ... Zemunska je u red stavljena. Franjo nam ode — dojde — i opet ode — i kako mi Sestra piše, eto ga ide, i već je opet doma. — Al što mi je šogor preskočen — to me raztužuje, a smućeni su i oni do Boga, to je Banovo maslo — al mi

moramo oprostit, jer je brat pričji nego tuđin. — Strašno smo vrime doživili, Bog zna što nam još terpiti valja, zlo je. Šogor hoće da ide u penziju; neznam hoće li me poslušat, ja ga odgovaram, te nagovaram da još za sada šuti, dok se nepočne iole vedriti, jer je oda svuda naoblačeno, munje sivću, grmi — a bit će i pucnjave!!!

I Đakovački su se klerici pobunili, i s njima naš Ivo; hotili su prie reda na Magjare udariti, Bože moj! što je mladost — ele su se opet umirili; ali evo jada, Đakovačko simeništvo nejma nikakvih dohodakah — desetak[115] jim je propo — za to je Biskup zapovidio da se sve materie pokrate, tako, da s polovicom t. m. Svibnja svi izpiti gotovi budu, pak — koji su za Misništvo, posvetit će jih, a koji nisu, ti nek kući idu — a hoće li opet godini u simeništvo moć stupiti — ili će se sa svim odpustiti, to sada od višjih mistah zavisuje (od kojih? valjda od magj. Ministeria). Dakle Ivo sveršuje prvu godinu filozofije istom onako — praeter propter; žali Bože 100 fl. Srebra što sam ove godine na njega potrošio. Da sam ga kojom srećom u Vukovar pro Philosophia k fratrima poslao, te bi barem miran ostao i štogod — barem malo — latinski naučio, a ovako baš ništa! — homo proponit, Deus disponit! U ostalom pišu mi Matan[38] i on, da je zdrav, i da se podobro vlada, a nauk — mora biti iz sviju okolovštinah vrlo slab! — morat će, ako Bog dade, godini filozofiju repetirat, a dičko je fantasta! —

Naco bijaše ovog Uskrsa kod kuće, zdrav je i prilično je klasificiran — neznam u kolikoj istini. — Eh, kako ti ustmeno reko — Sebastijanoviću nisam ove godine hotio pelunie[116] poslati, dakle mu je Naco do Poklada (dotle je na peluniu čekao) poćudan bio, al sada vidivši da izostade pelunia, i on je bez svakog uzroka na Nacu ljut, psuje ga, grdi i čini što je s tobom i s Ivom činio, kad bi bez mita ostao.

Jesam li ti kazao, da će tako biti? — Sada znaj tko je Sebastijanović, pak iz toga promotri, da ja ljude poznajem. — Hvala Bogu te Naco ovoga Uskrsa kod kuće bijaše, jer su se 2. i 3. dan Uskrsa i u Vinkovcih đaci pobunili, pak išli Oberštaru da jim dade oružje, da oni idu na Magjare; Oberštar jim reče: Meine Herren! wenn es darauf ankommt, so habe ich für diesmal genug Soldaten, so dass wir ohne euch diese Sache schlichten können, bräuchte ich euch aber, so stehen die Waffen für euch bereit, und ich werde um euere Hilfe ansuchen. — Pulcherrima ironia! — tako se umirivši otidu kući, 3. dan opet otiđu Gjeneralu, pak mu ukažu kakvi su oni dobri Domorodci, i da žele narodnu zastavu na Gimnasii razastrti; to jim do duše Gjeneral nije odobrio, i od toga jih odgovarao, među tim se zastava narodna sa Vinkovačkog Gimnasiuma vije. Matan se je baš na Uskrs u Vinkovcim nahodio, ja dakle sudim, da je to njegovo maslo. Ele su opet mirni i idu u školu. —

Dragi moj Sinko! ti o sebi i o tvom sadašnjem položaju dobro logički razboriš, ama sinko in senibus est consilium, tvoj mlađani nagon natiruje te stramputicom! — za što se mraziš s tvojim dobrim i mudrim Biskupom? — ta on ti je dosta dobra učinio, a stvar je najpoganija — nezahvalnost. Ta koji pametan i razložit i razborit čovik može Zagrebcima odobrit njihovo sadanje postupanje s onim Biskupom,[49] koga su prije nekoliko nediljah obožavali, komu su se klanjali, ta nije li on u najkobnije doba najvećji dobročinitelj naše narodnosti bio? — pak nije li on Zagrebcima i Zagrebu toliko i toliko dobra učinio? — pak sada što u ludorije slipo neusrće, za to ga progone, za to čak i njegov krasni zavod milosrdnih sestara hoće da ukinu!! — to li je zahvalnost?! Pak da takovima ljudma Bog sreću i napredak dade? — nikada. — Deder i ti ostavi se politike pak se prihvati Bogo-

slovie, i radi o tvom poslu, i . . . stigni onu svrhu zarad koje si tamo; svrši tvoj posao — pak onda možeš malo i popoludovat. A ja bi ti i to otčinski svitovao, da se ti tvoga Biskupa držiš, da ga za oproštenje moliš, ta on će ipak po svoj prilici prije Primasom postat, nego li vatreni magjaron Lonovich — renegat nitko i ništa! — Okani se novinah i članakah njihovih; vidio sam da se o tomu voliš baviti nego li o Dogmatiki, al ja bih rekao da to nije za te. Istina je da je starost slabost, al opet — mladost je ludost! — Slušaj me molim te, nesmućuj mene, a i tvoje dobre Tetke, koja je i onako dosta smućena; povrati se u se. — Siti Bureaukratie još smo mirni. — Prvi banatski Batalioni projdoše, ove nedilje dolaze drugi. Slavonska krajina još na miru stoji, t. j. 2gi Batalioni; prvi su otišli. — Turci su još mirni. — Krstjanluk bi bižao ovamo, a nedadu jim — eh i tamo će trebovat.

Pozdravi mi lipo i iskreno pp. gg. Strossm., našeg Matana[108] — i otce fratre. Zdrav sam hvala Bogu, i želim to isto od tebe razumiti, piši mi. Evo ti za poštarinu nešto malo prilažem, s iskrenim cjelovom i pozdravju ostajem

Tvoj otac.

Evo baš danas za Zoru svrših jedan članak pod nadpisom: Što se to dogodi — šta li će još biti?! Plagiati iz nimačkih brošurah, al mislim da je blagovrimeno pismo.

PISMO 102.

U Beč.

U Brodu 1. Srpnja 1848.

Dragi moj Andria!

Tvoja četiri lista stoje predamnom od 14. 27. Svibnja, od 8. i 19. Lipnja[117] pak evo istom sada dospivam, da ti dvi

tri riči odgovorim. Hvala dragom Bogu da si živ i zdrav iz Praga došao.[118] — I ja sam hvala Bogu sada zdrav, bivši prije nedilje danah u smrtnoj pogibelji zbog Windkolikah; i to je za mene nova bolest bila, sad znam da je težka.

Moj sinko, veliš starost je bolest, istina je, al opet i u meni vatra dolazi, vidim bo opakost ljudsku. — Cesarova Manifesta na Horvate i Slavonce vidio si. Mi jih do duše u Brodu nismo hotili primit — jer nisu contrasignirana, al je Hrabovsky[119] navalio, da se što brže Magjarskom popečiteljstvu predademo. Bana još nejma, Bog zna što će s njim biti. Serblji se biju. Gay učini Hersuzluk. Sve je smetnja, sve buna — baš ni ja phlegmatico-melancholicus nemogu miran biti, već sam 3—4 puta kod našeg ludog Magistrata i još ludjeg äusserem Rath, morao občinu zastupat, i vatru prosipat, da Bog sačuva biti u općini, gdi ljudi ništa neznaju. — Niko, i Sekulić, neće da pomažu, ja moram sve sam vući, a to je težko.

Žao mi je što Subotić svoje slovnice neizdaje. Meni za sad nije moguće radit, sav sam u politiki. — Juretića je frajla sretno stigla, Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba, donela mi je od tebe pozdrav.

Moj šogor postade pukovnik, ali u miru, pak i to mi je drago, a i dobro, jer da je opet u boj otišao tko bi Tetku mogao podniti. — Već sele ovamo, dobio sam do sad 8 sandukah prtljaga, a opet toliko šalju, i vele da će još jedamput toliko biti. Da mi je znat, kud će to sve pometat?! —

Zagrebački Biskup došao je u Zagreb. Ja ni danas neznam iz kojeg ga uzroka progone?! to je hvala na primljenom dobru.

Što si u Prag išao, nije mi drago bilo, mogao si ti i u Beču ostat, međutim drago mi je što si se zdrav i živ od onud povratio. A što ste tamo opravili? — iz novinah zna-

mo, kako ste siktirleisani, al što je uređeno neznamo. — Gdi je Mato?[38] — on je Brodski zastupnik u Zagrebu, al od njega ni traga ni glasa. — Ja sam te na Brašančevo[120] izglédao, al eto mi iz Beča i tvoj poslidnji list stiže, koji me je mlogo obradovao, prvo znajuć gdi si, drugo znajuć da si naumio tvoj posao sređivati.

Kod nas je još do sad dobro i mirno, al kako će bit, Bog zna; i ovdi počima duh nesloge, Cesarovi Manifesti opet mlogima šupljim glavama mozag bune, a to Hrabovsky hoće i želi, jer je dobro po mutnoj vodi ribu loviti. Starešinstva mu na ruku idu, jer tobože moraju. — Zlo je i naopako, ako Ban skoro nedojde, i ne zmože stvar srediti, uništivši Hrabovskoga, Bog ga ubio i pomeo! — Bistrije ćeš stvar razviditi iz priloženih pisamah, koja Krajinu obilaze, i po njoj circuliraju. — Želio bi da ti ova pisma dadeš u Novine štampati i to u Freimüthigen, ili u Radicale, oni bo ovako štogod rado dočekaju i štampaju, a nuz to i u Brod dolaze, dakle bi imali radost i štampano štiti, što se ovuda u rukopisu povlači. Samo pametno, da se nezna odkud je, ovdi bo Hrabovsky još vlada! — valjda možeš po maloj pošti poslat do Redactie; ako trebuje, a ti kakvogod ime fingiraj, pak pošalji, evo ovako: diese Gränz-Merkwürdigkeiten möchten sie in ihrem Blatte einen Platz gönen, es sind Schriften die in der Milit. Gränze zirkulieren, und echt und wahr sind. Ivan Neznanić.

Ivo je u oči Brašančeva otišo u Gradišku da tebe tamo dočeka, pak sad, kako je u Glinu k Tetki došao, to neznam; samo mi pišu, da je iz Petrinje apostolski mit Pinkl am Bukkel stigao, i da će ga do sestre Ane odpraviti. — Oni moraju čekati dok Geramb natrag dojde i Regementu primi, a to može vrlo skoro ili možebit vrlo kasno biti.

Naco će 12. o. m. kući, i u Vinkovcih će se dotle razpustit. Zdrav je, a kako se uči, to će Classifikatia kolik tolik pokazat. Neznam kud ću na godinu s njime, u Vinkovce neću, jer je Macskaš već star i nemarljiv, a nuz to Professor 5te i 6te škule, dakle se djaci samo za- i raz- puste.

Ana mi piše da je zdrava, sad će ju Ivo pribušit; nepišu mi iz Gline jesul' ga poznali, a težko da će ga i Ana poznat, kao što on nebi ni Ane poznao, da baš k njoj neide. Franjo je u Križu na Ugarskoj međi. Sav je Banat, Bačka i Srim u vatri i buni, Bože daj sretno! — Samo me je strah, da to možebit od strane dvorske reakcije nebiva?! —

Litina je bila hvala Bogu dobro pokazala — al evo ova suša, ako Bog kiše neuzda — pozobat će sve grozdje, požgat žita, a kukuruz se bez kiše nemože zamitati. — Tergovina sasvim prestala, nemogu krajcar s krajcarom sastavit, ako ovako potraje za 2 godine sam gotov stari prosjak! — Ivo, bez da je klerik, izmolio je od Biskupa da u popovskim haljinama hoda; Biskup mu povlasti, a sada mu je opet civilne haljine pravit, premda novu reverendu ima. Trošak na trošak, a nikakvih dohodakah. —

Da hoće barem skoro Ban dojći, da znamo na čemu smo. —Hoće li da skoro u Talianskoj ratu svrha biti? — Šta li će sada nimački Reichstag učinit, ako ga Bečani neraztiraju. Ovaj Radicale i Freimüthige neslute dobro, — njima podaj ova 4 pisamca.

Za poštarinu ti prilažem što ikad mogu, — pak te otčínski ljubeć i grleć ostajem

Tvoj otac.

Lipo, krasno, i ljubezno mi pozdravi G. Strossmayera, pak G. Miklošića, Vuka i ostale znance i prijatelje. Skoro mi se javi. Benki nam u Vukovaru veliku sprdnju i sramotu čine, da jih hoće povišat!

PISMO 103.

U Beč.

U Brodu 17. Srpnja 1848.

Dragi Andria!

Nekoji ti dan pisa, i posla ti 4 kraiška Cirkulara — da jih dadeš u kojegod novine, osobito Freimüthigen ili Radicalen utištiti — i u istoj knjizi pridao sam za poštarinu jednu Banknotu od 5 fl. — na ovo pismo čekao sam već 2—3 pošte odgovora — i još ga nejmam. Medju tim se je mlogo novinah sbilo, koje ti evo javljam: u četvrtak 13. o. — dojdoše mi Glinjani kući i evo smo hvala Bogu sada zajedno; Tetka te i Tetac pozdravljaju, da onako Biskupu nipošto neučiniš, kao što u tvojoj na njih pisanoj poslidnoj knjigi pritiš. Biskup koji ti je sve po tvojoj želji do sada učinio neće ni sada drugčije, ako mu ti povod i uzrok, da drugčiji bude, nisi podao ... Ako li si ti kriv, a ti moraš terpit pak šutit; tvoja mladost ludost zavela te je, te si se poveo za ljudma koji nisu za naslidovanje; tko je i šta je Gaj — eto valjda i ti znaš, — on je i na Biskupa hrđav glas naneo, što mu nije — titulo za narod — u njegov đep 20.000 fl. Srebra bacio, kao što je i s Milošem učinio. Za to ti svitujem, da tvoju slabost Biskupu pripoznadeš, i za oproštenje ga moliš, a on će kao stari čovik, misnik, i kerstjanin rado oprostiti; ti kao mlađi, sve da si prav, starjem popustiti moraš.

Različiti poslanici bivši u Pragu s tobom, pohađali su me, prohodeć što suhim što parobrodom u Srim i Srbiju, i donašali mi od tebe pozdrave, al mi za Matu Topalovića nitko ništa neznade kazati, on je baš siromah u ludo morao glavu izgubiti??! —

Ban juče dojde u Brod na ručak, dočekali smo ga na mlogobrojnim kolima u Sibinju — učinili smo mu slavoluk

kod Benčevića kuće, s nadpisom: Slava svitlom banu Josi Jelačiću, Bog nam ga poživio! Došao je uz pucnjavu mužarah (ne gradskih topova), odsio je kod Jarića, ja sam ga u ime obćine pozdravio, evo ovako: Dobro došao svitli Bane, željo i diko naša! — Preuzvišeni Gdne Bane! težko smo čekali, i evo hvala Bogu dočekasmo, da Vas koliko u našoj obćini, toliko u slavonskim pridilima vidimo, u Vama bo jedinom, posli Boga, u ovo kobno doba našeg spasitelja smatramo. Tužna naša domovina jadikuje, razdrta bo je, uvukli su se vuci razdiravci u krasne slavonske pridile. Uvukli su se pak kolju i razdiraju. I premda u ona mista, koja se s virnostju prama svom caru, i ljubavlju prama svitlom svomu Banu ograđena, neprodiru: opet se je bojati, da nepriateljska otrovna lukavština što silom što s prevarom i u tako ograđena neustupi mista. — Za to preuzvišeni Gdne Bane! u Vaše se ruke, u Vašu milost i u Vaše žaštitenje predajemo; štitite nas, obodrite nas, da odbivši sve lažljive lukavštine našega glavnoga nepriatelja — pod zakriljem milostivog našeg Cara, i milog nam svitlog Bana, našu sloboštinu i narodnost uzčuvamo, obdržimo i uživamo. — Bog Vas dugo i mnogo na slavu i diku našu poživio. E c h o: živio! Lipo se je zahvalio i ruku mi dao. Među govorom me je dvaputa s pitanjem pobuniti hotio: šta vam piše sin iz Beča? al dok nisam sve izgovorio, nisam se dao pomesti; posli sam mu kazao — kako si se iz Praga finita capitulatione u Beč povratio, i da sada opet o tvojima se Rigorozumih, baviš. — Na to Niko Popović preuze rič: Svitli Bane! Nas je za vas strah, Vi ste sada odlučili u pridile ići, gdi Vam se pogibio priti, molim Vas da se čuvate, znamo da se Vi nebojite, ali za nas se čuvajte, i ako je moguće nejdite u tako opasna mista. — U to puk pod pendžerom poče urlati svoj ž i v i o! i tako se prekide sav dalji razgovor, i mi mu se poklonivši

odosmo, a on stupi na pendžer, i tud je podugo stajao, da puk u njega zja, i viče živio! — Kasnije je došao po njega General i odveo ga k sebi na ručak, posli ručka izpratili smo ga i opet do Garčina, i ondi se s njime oprostivši, razigjosmo.

Dan prije toga pobunio se Ivo, da ide u soldate — ja, i samnom sva naša obitio, odgovarasmo ga i molismo da se toga okani, i sve bijaše zaludo. Ako me, veli, nepustite, ja ću pobić, pak ipak idem u soldate. Promislivši ja, da kakogod ove godine, tako i na godinu od škulah ništa neće biti, a Ivo lahkouman može bitangom postati, odluči — i odlučismo, nek u ime Božje ide, pak ako mu se za godinu dvi danah domári, a on i posli može u škulu, međutim će se valjda i umirit, da opet škule uredne budu. — Te tako načinímo na Bana molbu od strane feterove, gdi ga kao svog nećaka Banu preporučuje, da ga u prvi banski Regiment za Regementskog Kadeta uzme; i tako ga Tetac odvede k Banu, predade molbu i priporuči ga, a Ban ga dakako primi, jer je dičko ugledan. Obećati sam morao na godinu f 100 u Srebru dodavati. Sad se Bogu molim samo da neostane kljast na vojski, jer će za 3—4 nedilje morat takia u Italiu. A u ostalom što mu Bog dade.

I Naco je 13. o. m. kući došao i Vinkovački je Gymnasium 12[toga] razpušten. Classificatie nije doneo, to su mu kazali, da će poslat na svrhu miseca. Examina su načinili. Al su ove godine svi nauci krnjati. — Godini ako bude u Požegi ili Karlovcu, ili u Zagrebu škulah, tamo ga kudagod moram dati, osobito bi želio u Požegu, tamo je sad Kajo Gvardian i Direktor. —

Zbilja — u Brodu ima također magjarskih podrepinah, naš Purgermajstor Ratkay, Parok Merz, Controlor Szerenkay, i Savski Ingjinir Malvay kako li se zove. Ele nemogu

u Brodu žuljevah pustiti, Parok je bio najpogibeljniji, on je počeo žene obraćat: Ban će nas povlašit, dakle je bolje da se Magjarom predademo, nego da viru i zakon pogazimo — to ti je bilo žene pobunilo, pak se skoro i ludih ljudi svratilo, ele brzo u trag padosmo, te ja otišav k njemu opomenuo sam ga, i rekao mu, da će brzo u Budim put najći, ako se poštenije neuzvlada. Ele Bože daj ovoj buni svrhu, onda ćemo Magjarone u Magjarsku slati, nek jim bude. — U Brodskoj Regementi jedini je Leutnant Hergotić koji svit pobunjuje, kukavica koja ni slova magjarskoga nezna, njega sam očito Banu prijavio.

Jučer prispiše na parobrodu 2 Companie Don-Miguelacah,[121] iz Zemuna protiranih, koje niti su u Osik nit u Varadin pustili, nego Savom poslali; hotili su u brodskom gradu[122] ostali, ele jih General neprimi, a Ban jim dade zapovid nek idu u Zagreb, a od onuda će dobit naredbu od Genral-Cmde kud da imaju putovati, i tako danas u 8 satih odploviše.

One kraiške cirkulare, dva su jurve u Zagrebačkim novinama izišla, gledaj da u Radicale ili Freimüthigen dadeš — da Nimci našu ćud poznadu, i nas Magjarima za ljubav onoliko nekude i nesumnjiče.

Tetka te i Teta, Ivo i Naco, lipo pozdravljaju, ljube te i grle. A ja svaki dan odgovora čekajuć i sve tamošnje znance i prijatelje osobito ml. p. Gdna Strossmayera serdačno pozdravljajuć, a tebe otčinski grleć i ljubeć ostajem

T v o j o t a c.

PISMO 104.

U Beč.

U Brodu 23. Kolovoza 1848.

Dragi moj Andria!

Evo me s odgovorom na tvoja dva lista od 18. i 25. Srpnja. Zdravi smo hvala dragom Bogu, i to želimo i od tebe čuti.

Što se poslanih za novine članaka tiče, dva su u Zagreb poslana, primljena i štampana, jedan je od Joce Popovića, a jedan je moj, — treći koga bi ti još imati želio, iz moga je pera, i poslao sam ga umnožena u Beograd da se u »Der Serbe« štampa: ele incognito; — nevirujem da ga Popović neće primit, pak, — ako se još komu novinaru dopade, može ga preštampat, kao što se je i onaj mogao iz Zagrebačkih novina. — Četvrti je članak također od mene, njega možeš u Allg. Slaw. Ztg. dati, — drugom nije nikom poslan. — Sekulić drži die Wiener, den Radicalen, u. den Freimüthigen. Ja Novine horv. sl. dalm., Agramer, Allgem. slawische, i der Sprecher für Staat u. Kirche, te tako se nas dva služimo, i iz štivenja novinah nikada neizpadamo.

Subotić Brodom prohodeć pohodio me je, pak Hurban i još mlogi i mlogi drugi, kojima ne znam imenah. — Hurban je ovih dana ob noć natrag se iz Srima vraćajuć u Brodu bio, i pozdravio me. Svi su mi pripovidali o Pražkom Saboru[118] i Vindišgrecu.[123] Prekjučer biaše i Matan[108] ovdi — kao vitar — dojde k meni i ode, i ništa mi nekazavši, ljuti se što mu nisam obznanio da je on naš zastupnik u Zagrebu postao; a tko bi ga s knjigom našao? nuz to prošav on kroz Brod gore — kazao sam mu, da će nas sigurno on zastupati, znao bo sam da će Brođani na mene navalit, a ja se kao uvriđen — na to sklonit nisam mogao, dakle biaše mu pamtit naš do- i razgovor.

Od Haulika ni slova više — on je čovik dobar i pošten; a psi su i do sada lajali — al poštenih ljudi nisu ugrizali; zlato nit izgorit niti strunit može, a Haulik je zlato od pete do glave, nek govori tko šta hoće, ja reko istinu.

Što se našem posïdovanju u zemljama raduješ, ta je radost ditinja — zemljišta su građanima ubitak i propast. Tvoja će jih Tetka obrađivat dati, i ona misli da je to blago, al ćemo se godini posli žetve porazgovarat; žao mi je što će ono penzie spiskat, ele nek lupi glavom o duvar, pak će se osvïstit. Moj je izkus, da su zemljišta građanima na ubitak i propast. Zemljišta su za one ljude, koji jih sami sa svojom družinom obrađuju, ali ne za građanina; a po spahije sada zlo i u zao čas, a po občinsko dobro najgorje, jer ćemo od glada izginuti. Sad ti po tvojoj glavi filozofiraj kako ti volja, ja reko, kakva je stvar u ïstinu.

Ban još dangubi, i meni se nemože na ino, nego pristajem k onom što reče »Der Serbe« u drugom broju. — Oganj koji je bio i okolo nas buknuo, po malo se gasi, i samo ga gdi šta potakne; tako prošaste nedilje odrekla se je očito i pismeno Brodska Regementa svakog posluha prama Hrabovskom, koji od magjarskog dvorništva zavisuje, a valjada je tako i Gradiška učinila; mi u Brodu factice, zatiravši poslanog nam Stadtschreibera. Gradiška se u Gradiškoj, a Brodska Rgmta u Vinkovci sutra sabire, od onud će ili u Vukovar ili u Osik. — U Vukovar se je prošaste nedilje vratio Žitvaj i držao je Reštauraciu, sbacivši sve Banove častnike. Ujak ti je postao prvim podžupanom, eljen Benko Jantsi! — Rogulić je drugi podžupan, ostale neznam. U Osiku su Nimci s magjarske strane nadvladali Slavjane,

u Osik je hotilo unić 7—8000 magjarskih svojevoljaca — Jović jih nije pustio, hotili su silom, on im je rekao tko prvi na ćupriju stupi s glavom će platit, a ćuprija će se na Dravi porušit; s tim se Magjari zadovolje, i ostanu preko Drave; sad znam da će Jovića Magjari odtirat; hoće li pako krajišnike u grad pustit, to je opet pitanje, koje će se za 5—6 dana razrišit. — Parobrod bojni Meszaros, spalio je mimogrede Čerević i Neštin; čujemo da su ga Srbi ulovili, ili podavili, i to u subotu 19. o. m., al buduć da do danas nimamo potvrđenja, to i nevirujem. Bog zna šta će biti. Paroci Muravić (sad je ovdi) Gjukić i Matizović, odsudjeni su od Žitvaja na višala, ele su izmakli. Druge Paroke opet Srbi progone, sad je u Srimu zlo po katolike.

Šogor i Sestra zdravi su — i ljube te i pozdravljaju, a svi se Bogu molimo da ti u ovo vrime pamet prosvitli, da ono činiš, što ti je za tilesno i duševno spasenje najprobitačnije. — Od Ane smo pismo dobili da je zdrava; ako Franjo ove zime kući se ne vrati, dobavit ćemo ju ovamo. — Ivo je 8. o. m. iz Zagreba krenuo put Italie — kod ove će prilike lipih zemalja nagledati se; kako će se i hoćel' se s Italijom mir učinit? to čekamo. — Naco je zdrav i pozdravlja te i bratinski te ljubi, sad šljive bere, kasnije će u pudarinu s Tetkom, neznam što ću s njim na godinu. Mačkašy čovik star, lin, fantast dvi škule ima, slab za đake napredak, a vele baš nikakav; dao bi ga u Požegu tamo je Cajus Director; što veliš ti? Paulina sirota od noge pati, u ostalom zdrava je i pozdravlja. Pozdravlja te Mato Mesić,[108] Adolf (sad je ovdi) i svi znanci i prijatelji. Dobio sam po Matanu gusle.

Ovaj čas čujem da su 2 Comp. Brođana u Vukovaru, da je Žitvaj sa svojom Gospodom, ergo i s tvojim milim ujom pobigao, sretan jim put! — Čujem da je opet tamo Palatin

i Batyani, da se s Banom pred Cesarom pogađaju, i za to da i Ban ide; jel' istina čut će se. — Kod nas velike groznice vladaju, al hvala Bogu malo pomora. Žito je slabo plaćalo, a od kukuruza slabo ufanje, kiše nejma. Vinogradi dobro stoje, ako Bog da te se sretno sabrati uzmognu. Kakvo je ufanje za Confoederiranu Austriansku Monarhiu, prama einiges Deutschland? Parobrodarstvo stoji. — Sava je malena.

Više ti ništa neznajuć pisat, lipo te i ljubazno ljubi, grli, i cjeliva

T v o j o t a c.

Iskreni i srdačni pozdrav G. G. Strossmayeru, Miklošiću, Vuku i svima znancim i prijateljima izvan i u fratarskom manastiru.

S Bogom ode pošta.

PISMO 105.

U Pariz.

U B r o d u 8. Sičnja 1849.

Dragi moj sine Andria!

Tvoja 3 pisma, iz Beča od 1., iz Draždjana od 5., i iz Pariza od 17. Prosinca p. g. preda mnom na odgovor čekajuć leže. — Medju tim sam ti ja bio u Beč pisao, i pismo na Gosp. Srossmajera kovertirao, u komu i na Franju knjiga biaše — jesi li ti to primio? — knjiga je bila na Gosp. Stross. frankirana i rekomendirana, dakle nije mogla faliti, je l' ti pako on uložaj poslao, to do danas neznam. Tvoju sam knjigu iz Beča kasnije dobio, za to, u misto što bi tvoj list u Franjin metnuo, metnuo sam njegov u tvoj, a sve dva u Strossm. dakle confusio! — Što u Magjarsku nisi išao — to si dobro učinio; — kako ti se je pako želja izpunila da u Pariz doj-

deš, šta tamo radiš, u kakvoj si nalogi tamo otišao, to mi je sve zagonetka, s'kojom si glave neću terti, samo joj se čudim![67] — Kad bi, i ako bi moglo biti — nebi li ti mogao u Parizu tvoj doktorat sveršit? (To je najveća tetkina, a i nas ostalih želja.) Bio bi Doctor Sorbonne! — Iz tvoje Bečke knjige razumiem, da si Bana na Čehe i Slovake pozorna učinio, dobro si činio, ako mu se oni nakloni i priverženi ukažu, ako li nezahvalni ili protivni — onda će se kola o tebi slomit![124] — Što sebičnosti za se nisi pokazao — dobro si činio, al što brata nisi preporučio, ne odobravam. Cicero pro domo sua; bližja je košulja nego gunjac. — Tvoja sumnja o uredjenju i uzderžanju cilokupnosti austrianske — čini mi se da još od bečke Aule u tebi leži, ja tako zlo nemislim. Serbljima se istom potverdi vojvoda — al siromah Šupljikac nemogaše ni 8 danah vojvodovati, jer kaplju udaren s'konja mertav pade, baš kad je u pomoć nam došavšim Serbiancima zahvalnost i pohvalu ukazivao, vičnaja mu pamet! — Iz Draždjanske[125] tvoje knjige proučio sam ti tvoje putovanje iz Beča dondle. Ako bi mi se prilika desila, što verlo želim, poslao bi makar i više nego 1 oku slavonske šljivovice pivaru Fingerhutu u Prag — al će to kasno biti. — U ostalom ako želi šljivovice imat, neka se javi u Brodu G. V. Sekuliću, on ima i onako u Beču vazda po nekoliko buradih na prodaju. S'Matanom[38] već poodavna nisam bio, sad je opet upregžen od 1. t. m. započeli su predavati Bogosloviju u Djakovu, ima 13 bogoslovah. Filozofi mogu ako će — privatim učit filozofiu, pak se u Djakovu pod izpit staviti, za to nuz Matana Mesića još i Mallin i Muravić Djakovački klerici po Brodu tumaraju. Do danas još neznamo hoćemo li i kad ćemo zastupnike u Austrianski sabor slati; kad dojde do toga, ja ću s'Matanom nastojati, da ti želju izpunimo i Gosp. Gučetića[125] odaberemo, a on bivši u takvom zvanju, jamačno da zna što

i kako valja. — Mene bi pri njegovom izboru plašilo, da nije bivši rodjeni Dubrovčanin, više nagnut Republ. nego Carstvu; a to nebi bilo po našoj, a baš ni po mojoj želji, jer znam koga Cara imamo, i koji će biti, a izbirajuć svakog časa drugog prezidenta uvik se kuva, pak se i zlo izkuva, a ja još velim, besser ist es i c h h a b's, als i c h h ä t t's. Za to sam ja — a i mi svi za carstvo, a ne za crveniku.[126] — Iz Parižkog tvoga lista opet sam tvoje putovanje do Pariza, i nastanjenje u Parizu razumio, i medju tim tvoj članak u novinama iz Bruxellesa proučio, koji opet na ono smira, što mi se nimalo nedopada — a to na crveniku. — Što se u Francuzkoj proti Banu i ostalima, koji žele cilokupnost Austrie govori, dok se samo govori — nek psi laju kao i do sada, samo nek u ostalom Francuzi mir dadu i u naše se stvari nemišaju, kao što se i mi u njihove nemišamo. Poljaci kukavice i nitkovi, sad kad bi jih možebit sunce ogranulo — prave protislavjansku stranku.[127] Što pametniji Francuzi žele u Napoleonu cara, to mi je milo, jer Republika nerodi cvytjem, nego kervju. — Krasan nam je izgled Englezka — eno se lipo, krasno i slobodno upravlja, bez bunih i smutnjih, čemu i to mnogo doprinosi, što nejmaju N a r o d n e s t r a ž e, jer gdi je ova, tud je buna, kavga i nemir. — Treće izdavanje moje Gramatike[6] baš je sada pod tiskom, Suppan[5] misli da će do Uskersa bit gotova, ja sam do sada 14 foljah popravio, i poslao mu; vrlo će malo popravaka uzdržavat, u ovo uzburkano doba i nemože se svojski radit, a bogme već se i na meni sveršuje ono Horacievo »de senectute« gdi veli: deficit ingenium, delirat lingvaque mensque.[128] Što veliš da baš sada mogu radit, imavši sa sviu stranah pomoći, to se golemo varaš, gdi je više svita više je i zabune. Ja znam da sam ono nekoliko misecih u svemu momu životu najkrasnije i najbolje živio i sproveo, dok sam sâm samcat bio, i kad me luda

svitina najviše sažaljivala. — Iz ovih ti stranah nikakvih novinah pisat neznam. Bosna je mirna, fratri su sada mirni pod svojim starešinstvom, Turci kao i do sada kerstjanluk ugnjetavaju, protiva vezirovoj i carevoj volji, a nitko jim ništa nemože. Kerstjanluk od ovuda očekuje i nada se pomoći, koja će joj valjda — kad Bog dade — i biti, al za sad se moraju tišit, pak šutiti, do boljeg i zgodnijeg vrimena. Turci vrlo zvirouše[129] gledajuć kolebanja, koja se na našoj strani dogadjaju. — Serbianci sada očito i s'novcem i s'vojnicima naše Serblje pomažu. — Varadin,[130] a i Osik još su u Magjarskim rukama, nekoji su dan bili pokušali iz jednog i drugog grada u našu zemlju udarit, al su bili junački odbijeni, i to Varadinci od Karlovacah i Kamenice, a Osičani od Čepina. Sad je od Čepina General Todorović otišao u misto vojvode k'Serbima, a kod Osika je opet ostala naša starina Trebersburg, malo u njem ufanja! U Magjarskoj do sada hvala Bogu naši dobro napreduju, Bože jim daj sreću i napredak, kudgod dojdu rado jih primaju, i dragovoljno oružje polažu. Kod nas je na Savi led, zima žestoka, a suha, to će po žitah zlo biti, jer mogu ozebst, a tako i vinogradi.

Što se naše obitelji tiče, mogu ti javit, da sam evo već pol godine s'nogama vrlo stradao, 4—5 ranah na jednoj, a jednu na drugoj nosim. — to mi bolove i zlo spavanje uzrokuje — pak patim a šutim, Bog sam vidi, kako mi je. — Tetka i Tetac zdravi su hvala Bogu; Tetka je mlogo drugačija, nego što sam mislio, ona je tako daleko odstupila od bistrine — da mi je čudo. Ana je ovdi, kakvu je svist imala Tetka, kakvu li ti, s'njom čovika okovat, ja to nikako nemogu dokučit; Ana nije za ništo, a za čovika žena ni najmanje; njezin je govor, razum i dilo ditinje, s'tim nijedan čovik nemože zadovoljan biti; kad bi Matasić bio — ja bi ga za luda budalu morao deržati, al čujem da nije s'njom zadovoljan, te

ga tako i ja za pametna držim, al ga za lukava držat moram što je Anu uzeo. — Ivo je još kadet i prosti soldat, al od mojih pet knjigah, koje sam mu pisao, i gdi su priložena bila pisma na Obersta Jelačića, na Majora Radetzkog, i na kap. Jasića — sva su pogubljena, jer mi u svojoj trećoj i poslidnjoj piše, da nije ni jedno pismo od nas dobio; dakle Taliani knjige hvataju, a on siromah misli da se za njega nitko nebrine, da mu se nitko ne javlja; ele je Tetka i Dahlenu pisala i za Ivu ga molila, al ako do Rgmte nebude predstavljen, a on oficir nepostade, sic volunt fata! — mene to malo smutjuje, ako nepostane Oficirom, a on, kad se škule otvore, nek nasliduje u svojim naucima; Tetka se i Tetac jyde, što jim knjige nemogu do Obersta, Majora i Kapetana dojti; ja se tomu smijem, al me peče bratova delicatessa u toj stvari... Naco je u Vinkovcih od svoga novoga professora Orašeka dobro gledan, i dobro se uči i vlada, on te bratinski pozdravlja i ljubi, bio je ovog Božića kod kuće. — Pripovidao mi je da je ujna Hansinica u Vinkovcih bigunica, da je tamo porodila sina L a j o š a, da su joj od duga prodali 4 konja etc. etc. Gdi je Hanso to se nezna, tako i Aleksander. — Mišo je u Vukovaru na postelji već više od godine, a i ona boluje, — sic male parta male dilabuntur; aratos jih!! —

Sada ti neznam šta više pisati, a evo se i smrče, pak i nevidim. — Lipo te i ljubezno pozdravljaju, ljube i gerle Tetak i Tetka, Ana i Naco, Popovići, Sekulić, Gučići, (Liza je neki dan umerla), Patkovići i ostali znanci i priatelji, takojer i Ivo u svojim knjigama iz Talianske.

S'Bogom mi ostaj! i skoro nam opet piši, ja te otčinski ljubeć i gerleć ostajem kao i vazda T v o j o t a c.

Evo ti i Joco Popović piše, i Mata Mesić obeća, al ga evo nebi! —

PISMO 106.

U Pariz.

U Brodu 27. Sičnja 1849.

Dragi moj sine Andria!

Smućeni smo i žalostni brez mire; na moje poslidnje pismo u Pariz, na tebe odpravljeno, još odgovora nejmam, a evo ti veće opet pišem, al sada vele tužne i žalostne glase, brata Ive više nejmaš! — dakle nas je Bog opet za jedno umalio; tamo ćemo doduše svi, a i on je namirljen i Generalissimus; — mi, koji smo za njim ostali, žalimo i smućeni smo, ele mu Bog daj pokoj vičnji, on svršio, što nama još svršit ostaje. — Što je, kako li je bilo, evo ćeš iz ovih pisama viditi:

(Goticom): Hochwohlgeborner, hochzuverehrendester Herr Oberst![131] — Unendlich thut es mir leid, die traurige Nachricht von dem zu frühen Ableben des diesseitigen Kadet Berlić Ew. Hochwohlgeboren mit der Bitte mitzutheilen, diese betrübende Nachricht seinen tiefgekränkten Eltern nebst meiner freundschaftlichen Theilnahme hochgeneigtest zur Kentniss bringen zu wollen. — Der junge Krieger, den ich nicht einmal die Gelegenheit hatte lebend zu kennen, weil er bei der 9.[n] Hptm Jasić Compagnie im Stande war, u. ich seit 24. 8.[br] fieberkrank in meinem Quartier zu Padua lag, verschied am 31.[t] Xbr. v. J. um 8 Uhr früh im Spital zu Padua, nach Angabe der Aerzte an recidive eines Typhus. Nachdem wir mehrere Offre. vom Rgmte. in Padua krank waren, und den Todfall erfuhren, so besprachen wir uns — den erforderlichen Betrag zusammen zu schiessen und den Verblichenen mit militärischen Ehrenzeichen ordentlich beerdigen zu lassen, und da unser Rgt. zu entfernnt, nämlich in St. Dona am linken Piave ufer lag, so gingen wir

zum Platzkomdo wegen Bestimmung des Conducts, und zum Oberst Chavan des Valach-Banater Rgts wegen Banda, wir erhielten beides, liessen einen ordentlichen Sarg machen u. erwirkten beim Spitals Comdten seine Montour, sahen ihn ordentlich an, legten ihn in Sarg, überdeckten ihn mit Tüll, kauften Wachskerzen, liessen dort bei ihm brennen, Tuch für den Tambour etc. etc. etc. und der arme wurde den 2[t] d. m. um 4 Uhr N. M. mit Abfeuerung der Salwen im Militärischen Friedhoffe ausser Padua auf der Strasse gegen Vicenza beerdigt, seinen Czako, Säbl, Mantel, etc. etc. übernahm das Spitalskommando, und übergab uns 3 fl 16x welche bar bei ihm vorgefunden seyn sollen. Anwesend war Kamerad Čuić, Oberleutn. Kukulj, Gönner, Čudić, Mich, Paić, u. Terkulja, dann Leutn. Pruginić. — Indem ich mich etc. — St Dona 9[t] Januar 849. Millić Hptm.*

U. No. 66. — 1.tes Banal Rgt. No. 10. — An seine Wohlgeb. den k. k. Herrn Obersten v. Sajatović:

Euer Hochwohlgeboren unterlasse ich nicht die traurige Nachricht mitzutheilen, dass ihr Neffe Rgts Cadet Johann Berlić, nachdem er zu Mira, alwo die 9[t] Comp. in deren Stande er sich befand, detaschiert war, gefährlich erkrankte, und in folge dessen in's Spital nach Padua abgegeben werden musste, am 1[t] d. m. daselbst an Typhus gestorben, —

* Visoko blagorodni, velepoštovani gospodine pukovniče! Neizmjerno mi je žao, da moram Vašem visokoblagorođu tužnu vijest o preranoj smrti ovdašnjeg kadeta Berlića saopćiti sa molbom, da ovu bolnu vijest izvolite ljubazno saopćiti njegovim duboko ožalošćenim roditeljima uz moju prijateljsku sućut. — Mladi ratnik, kojega nisam imao ni prilike za života upoznati, jer je bio dodijeljen 9. satniji kapetana Jasića, a ja sam od 24. listopada, oboljevši od groznice, ležao u svojem stanu u Padovi, umro je dne 21. prosinca pr. g. u 8 sati ujutro u bolnici u Padovi, kako liječnici kažu, od recidive tifusa. Pošto je nekolicina nas časnika ove pukovnije, koji smo bolovali u Padovi, saznalo

und am 2tn. auf eine von Seite des Officiers Corps, in angenehmer Erinnerung auf Ew. Hochwohlgeboren gehabte Stellung in ihrer Mitte, veranstaltete ehrende Art zur Erde St. Dona 12. Jan. 1849.** Jellachich Oberst.[132]

U svojoj poslidnjoj knjigi iz Mira tuži se siromah, kako mu svi kamarati iz domovine knjige primaju — a mi da smo na njega zaboravili, pak da mu nikad pisat nećemo.

za taj smrtni slučaj, dogovorili smo se — da ćemo sabrati potrebiti iznos, kako bi pokojnika sa svim vojničkim počastima dali pokopati, pa kako je naša pukovnija ležala predaleko t. j. u St. Dona na lijevoj obali Pijave, to smo pošli k mjesnom zapovjedništvu, da ono odredi pratnju, a k pukovniku Chavanu Vlaško-banatske pukovnije, da nam dade vojnu glazbu, te dobivši oboje, dali smo načiniti dobar lijes, a od zapovjednika bolnice izmolili smo njegovu vojnu odjeću, uredno smo ga obukli, položili u lijes, pokrili ga velom, kupili voštanice, koje smo kraj njega zapalili, sukno nabavili za bubanj i t. d. i t. d. i t. d., te je jadnik dne 2. o. mj. u 4 sata popodne uz počasnu paljbu na vojnom groblju izvan Padove uz cestu, koja vodi u Vicenzu, sahranjen. Njegovu čaku, sablju, kabanicu i t. d. i t. d. preuzelo je zapovjedništvo bolnice, te nam predalo 3 forinta i 16x, koji da su kod njega u gotovu pronađeni. Prisutni su bili: drug mu Čuić, nadpotpor. Kukulj, Gönner, Čudić, Mich, Paić i Terkulja, nadalje poručnik Pruginić. — Moleći Vas da izvolite primiti i t. d.

St. Dona 9. siječnja 1849. Millić, satnik.

** U. br. 66. — I. Banska pukovnika br. 10. —

Njegovu blagorođu c. i kr. gospodinu Pukovniku pl. Šajatoviću! Ne mogu propustiti, da Vašem visokoblagorođu ne saopćim tužnu vijest, da je Vaš nećak, pukovnijski kadet Ivan Brlić, koji je bio u Miri, gdje je 9. satnija, u kojoj se on nalazio, bila detaširana, opasno obolio, te radi toga morao biti odpremljen u bolnicu u Padovu, gdje je dne 1. o. mj. umro od tifusa, — a dne 2. o. mj. bio sahranjen sa svim počastima iskazanim mu od strane časničkog zbora, koji se ugodno sjećao položaja, što ga je Vaše visokoblagorođe imalo u njihovoj sredini.

St. Dona 12. siječnja 1849. Jellachich, pukovnik.

A pisali smo mu 5 puta, dakle 4 knjige nije primio, a evo smo jučer petu natrag primili, dakle siromah ni toga utišenja u tuđem svitu nije imao; — to nas verlo peče — to nam je najvećja muka i žalost, al šta ćemo kad nije drugčije moglo biti; eto nesreće: s poslidnjom knjigom pisali smo mu 11 Xbra u Miru, 19. bila je knjiga tamo, i zadržana, dok nije umro, onda su ju natrag poslali, kano da je Brod bližje nego Padua! — Requiem smo ovdi dali odslužit takia primiv žalostne glase. Tamo smo pisali i na Milića i na Paduansku Spital-Comdu, da mu se metne kakvi takvi spomenik od tvrda kamena, s malim nadpisom: Ivo Berlić iz Broda 18 — 48./49., da akobi kadgod tkogod od nas tamo dospio — da mu se može grob najti. Sada žalimo, tužni smo i vele ožalošćeni, a njemu Bog dao pokoj vičnji. Amen.

Osim mojih rana na nogi, svi smo ovdi hvala Bogu zdravi! Novoga ti iz ovih strana nejmam šta pisat, sve je, kako je i bilo u Bosni i u Slavoniji, Magjari su još u Osiku i u Varadinu. Carska vojska goni Magjare, već je Solnok prekaratila, — ja neznam, al mi se to nedopada, što brez svakog boja i protivljenja naši tako napreduju; Bog bi dao da se zlo neizleže, naša će se vojska porazmitat i porazstavljat, pak će onda ustavši Magjari sve jednu po jednu pomlatit i zlo počinit. Led na Savi još stoji premda je vrime jako popustilo. Prvi list moje Gramatike[6] ostavio je tisak i Supan[5] sada s dilom napreduje, kad će bit gotov — vidit ćemo. — U Sl. h. d. novinama štijem tvoje članke, ama čini mi se kano da i ti za Republikom uzdišeš — neće l'te Francuzka izličit od takvih sanjarija. — Jesi li u istim novinama štio broj 7. 16/I. — o ustrojenju odgovornog državnog vjeća. Pak broj 10. od 20/I. — o ustrojenju kr. sl. varošah? Kakvi li je magarećji odbor ovo izrađivao; ta to ti je većja bureaucratia nego li je pod Meternikom bila, aratos takvih pamet-

narah, Zagrebci su Bog i duša poludili, ta da su samo Stauduara[133] upitali, on bi jim sve bolje sam uredio, nego njihov čitav odbor. Kukavice!!!

Tetki je nekoji dan donio Benčevića hausknecht tvoju nezapečaćenu knjigu, a od Biogradskog tajnika ni traga ni glasa; Hausknecht reče, da je prenoćiv rano otišao, i ovu knjigu ostavio, dakle po njemu nikakva glasa od tebe nismo primili, a mogao je jamačno do mene dojći, ja u večer slabo kada prije 11 sati legnem, a u 5 sam u jutro na nogama; ele šta će mu, kad nije hotio malo se potrudit, ili barem poručit, te bi bio do njega u Benčevića bircaus odšempleto. — Čuo si valjda iz novina da je kanonik Klemen u Zagrebu umro. — I to je za Benčevića veliki udarac, sad mu valja na sina Edu trošit, a Klemena smo svi koji ga poznajemo vele ožalili. Bio je dobar i pošten čovik, naš veliki prijatelj, on je i pokojnog Ivu, ima 8—10 dana, u Zagrebu kod sebe držao, dok nije u tu nesretnu Italiju od onud krenuo. Bog jim dao obojici pokoj vičnji.

Tetka se vrlo pečali, pripisujuć sebi krivicu što je Ivo u soldate otišao, a tako i Ana; a pokojnik je već od 4te Škule za soldatiom uzdisao, za to sam ga i nastojao u Joanneum namistiti; eto jih tako tišit moram, premda bi i meni velike utihe trebalo, jer smo svi tužni i žalostni, premda vidimo da je sve uzalud, znamo bo, da ga oživit više nemožemo. Budi volja božja.

Za sad ti neznam šta više pisat, nego se tiši u Bogu, kao što i mi činimo. Tetka te i Tetac i Ana pozdravljaju i ljube, Naco nam je siromah neutišiv u Vinkovcih, on te u svojoj svakoj knjigi pozdravlja, i lipo te moli da mu iz P a r i z a pišeš; tako je želio da mu i pokojni Ivo iz Italie piše — rada bi ditčko iz dalekih zemalja Correspondenziu imati;

ako ti štogod vrimena dospije, i ja te molim, da mu se od tuda javiš! — on ti je sada, jedini brat! — Sad te otčinski ljubeć, grleć i cjelujuć ostajem kao i vazda

T v o j o t a c.

PISMO 107.

U P a r i z.

U B r o d u 27. Veljače 1849.

Dragi moj Andria!

Tvoja dva pisma od 27. Sičnja i 9. Veljače iz Pariza primio sam, i evo ti sada odgovaram: — U prvom — kao i u prijašnjima tvojim knjigama veliš, da bi rad našu želju izpunio i doktorat učinio, ako bi bilo moguće u Sorbonni, ele kako dalje misliš neznamo, samo ti to još moram kazat, da po novom Austrijanskom uređenju Universiteta svaki, koji želi prelekcie deržat, mora biti d o k t o r onoga nauka iz koga želi biti učitelj. — Ergo, ako želiš učiteljem postat, moraš biti doktor. To ti je šta ja i mi velimo, u ostalom radi što i kako znaš. — Što Švaba s nami misli učinit, to je sve još u mraku; Ministerstvu nevirujemo ništa, a premda je Pražka i Zagrebačka Lipa Saboru svoje povirovanje pismeno izkazala, opet ja ovomu još manje nego ministerstvu virujem; — njih je svekolike vrag za Frankfurtom odneo — a od onud se nemamo suncu nadati. — Što nismo u Zagreb poslanika poslali — to ti je nos tvoga oca omirišio; eno što su u Zagrebu s nama učinit naumili, možeš vidit u novinama h. s. d. Na 2.000 duša hoće da bude 8 izjelica iliti pravdoznalaca, to bi se čak i Meterniku sgadilo, što su Zagrebci naredili; počešljao sam jih u Biogradskim novinama, a šta jim više znam; pak da smo bekriju Muravića plaćajuć mu

na dan sto f Sreb. poslali, to bi on naše novce pozobao — a mi bi se morali stidit, što je i jedan Brođanin kod ovakvoga posla bio, i podpisao ga. A, jesu Zagrebci kike materine!!!

Ako Herkalović[134] dojde primit ćemo ga ljubezno, ako li učini kao Marinović[134] onda mu neznamo šta. — Pariz — kako pišeš, i kako sam čuo i štio, jest lipa i krasna varoš, al mi se u njoj ljudi t. j. Francuzi nedopadaju; — vitrogonje bez svrhe i konca, zlo sada po svaku onu državu, koja Francuze nasliduje i njihov simbol: Sloboda, jednakost, i bratstvo, iliti nimački: Frechheit, Keckheit und Lüderlichkeit, aratos takvih ispraznih, a zlo dilujuć ričih! — To ti je ono, za čim Francuzi već 60 godina gone, a još ni za 600 godina stignuti neće, i nemogu, jer je sve tašt i izprazan vitar — jao dakle onima, koji su se sada za Francuzima uputili. Od ovoga bi se mogli samo ustmeno narazgovarat, drugačije bi morao oveliku knjižurinu iz iskustva tuđeg i svoga napisati, o ovima budalaštinama. — Ja, koji sam što sâm patio, što gledao da drugi pate pod Absolutizmom, željkujem za zakonitom slobodom više nego itko drugi, al bi i svaku razuzdanost, kao Robespierre baš i s guillotinom dragovoljno i bez svakog povriđenja svisti kazniti mogao. Koliko mi je Absolutizam mrzak — još mi je mržnja razuzdanost, nezakonitost, nered i druga sadašnja zla. —

Što se tiče Nace, i tvoje želje da se talianski uči — u tomu se neslažemo; Naco nek uči kao i do sada u Nimačkom jeziku grčki i latinski; Nimački će mu jezik u svakom pogledu mlogo koristniji biti nego li talianski, i to glede nauka i izobraženja, i glede hasne i koristi, u ostalom može s vrimenom i talijanski i magjarski naučit, ja mu neću biti protivan, al nikakve hasne nevidim.

Od Ane i Frane ustmeno. — Što se Frano tuži, da mu se iz Broda nepiše, to nije tako; piše mu se barem svake druge nedilje, al što on knjiga neprima, to mi ovdi nismo krivi; vojnik kad je u ratu — onda je svakog časa na drugom mistu, knjiga ga zar donekle prati, pak se najposli zabaci i izgubi, za to moj Ivo i umre a od nas nikad ni slova vidio nije, premda smo mu 5 puta pisali! —

Bosanski fratri našli su svoju pravicu, Barišić je biskup u Ercegovini nad 8 župa, u Bosni su fratri kao i do sada, imaju General Vicara Karaczicha cum potestate Eppali, svoga Provinciala i ostalo starješinstvo.[23 i 59] — Turci u Bosni neće ni da znaju za Carigradske Hatišerife — oni se još po starom janičarski vladaju, nego se sada nešto verlo po Bosni bune i mute, zemljene gradove prema nama grade, i na boj se na vrat na nos spravljaju; mi smo opet ovdi u pogibelji, — premda čujemo, da se oni nas i bana Jelače boje, i to rade; al opet ovamo nas je strah, da se možebit nespravljaju na našu obezpučenu zemlju udariti. Bog zna, šta ćemo još doživit, po svemu se svitu komešaju — čini mi se, da se poćudnoj svrhi od nikuda nadati nemamo.

Koliko vidim u Parizu si (a već i u Beču) dosta francuzkog duha upio, onog ludog duha koji k svrhi neprivodi. Za to bi mnogo spokojniji bio — da si kojom srećom na misto među vitreni svit u Pariz — u London otišao bio. — U ostalom vrlo me je strah da ne postaneš A v a n t u r i e r, momče. Koliko ima pametnih, izobraženih, i vištih ljudi, koji nikad ni Pariza ni Londona ni vidili nisu, a koliko opet tupčina, koji su sav svit obišli; mahni se dakle ne izpunjivih želja i misli, šta bi ti sad radio u Londonu, šta u Madridu, šta li u uzbunjenom Rimu? Ti si, čini mi se, sve tvoje vištbanje i nauke obratio na Revolucie?!! okani se ti toga, pak gledaj da do komada hlibca dojdeš; ti mi svejednako obilaziš govoriti o stanju, koje si si sam i svojevoljno obro! — viruj mi da nam ti svima ponajviše brige zadaješ, deder se ti u pa-

met uzmi. Sad zašto ti nećeš i neželiš k svojima i među svoje doći? Šta zviroušiš? — u vik veliš: neznam kud ću, na koju li stranu; evo dojdi među nas da se vidimo, da se porazgovorimo; mene starost popriko tare, možebit mi je ovo ostala godina, ako si naumio Avanturier ili po naški klatilica biti, Bog zna hoćeš li me za godinu dana više živa naći!? — Ovamo dakle!

Novoga ti nemam šta pisat. U Bosni buna. — Osik se je predao. — Nugent je sada otišao pod Varadin — jedni kažu da je Blagoević (Comandierender) prepravan predati se, drugi vele, da se kripko spravlja braniti se. Šta će bit? Bog zna: Varadin ako se dragovoljno nepredade, težko će ga biti osvojit. — U Vugerskoj još boj biju, ele su se sad Magjari koncentrirali kod Debrecina, Segedina i Munkača, ima jih 80.000. Naši još očikaju pomoći, da sa svih strana obkoljene ili pobiju ili pohvataju. Činim da će i k tomu skoro sverha biti, i to želim i za to se Bogu molim. Mesić je na čistu sridu otišao u Zagreb na posvećenje. — Adolf Müller u Vinkovcima nastavlja svoj praktikantluk.

Tetka i Tetac zdravi su, hvala Bogu, i zadovoljni — oni te ljube i gerle, pak žele, da te skoro ovdi vide. — Amruš te pozdravlja i bilo mu je vrlo drago što si glede njih svoju misao prominio; oni hvala Bogu dobro, sretno i zadovoljno živu, Bože daj da im ovako do smrti bude. — Pozdravljaju te svi znanci i priatelji — koje i ti obično pozdravljaš. Drugi puta kad Joci uzpišeš, uzmi se malo na um, što pišeš — za dobro ti se nije primilo, što si u njegovoj knjizi o Banu, Windischgraetzu, etc. etc. zlo pisao. — Mima, Ana i Naco evo ti pišu, i svi te lipo pozdravljaju. A svi te želimo skoro viditi. Neznam jesam li ti pisao. da je Liza Gučića umrla.

Sad ti za sad, moj mili Andria, neznam šta više pisat, nego ti i opet priporučujem, da se oda tud se povrativši, k' svomu se rodu svratiš; u ostalom ostajem kao i u vik do sada svesrdno te i iskreno ljubeći i grleći

T v o j o t a c.

Valjda si čuo da je u Zagrebu kanonik Klemen umro? Bog mu dao duši raj, on nam je glavni priatelj bio.

PISMO 108.

U O s i e k.

U B r o d u 8. Svibnja 1849.

Dragi moj Andria!

Tvoj list iz Osika sinoć sam primio, i iz njega razumio, da si se kod g. Sukića namistio, što no mi je milo. — Onaj isti dan pred večer, kad si ti otišao, čuli smo da je Ban došao u 4 sata u zoru u Osik, od onud opet put Zagreba u ½6 sati odputovao; ako ništa drugo mogao si barem još 2—3 dana kod nas provesti. U ostalom baš i nas to smućuje, što se s Banom pred njegovim odilazkom u Zagreb nisi sastao, imavši mu, kako veliš, nekoja tajna kazati, proti kojima mu ne bi valjalo sagrišit; kažeš da si ti ta tajna i u Zagrebu nekojim saopćio. — Moj sinko, ti na sklizku stojiš, hoće li bit Banu poćudno od drugoga ono čuti, što si ti kao tajnu samo njemu kazati imao? pazi, pazi, pazi!!![135] pak je i to pitanje, hoće li mu oni kojima si ti stvar saobćio, to kazati i s njim se sastati? . . . Jer ako je Šulek ta osoba, kojoj si se očitovao, on Bog me do Bana nedoprh, a evo već tvoje riči u današnjim njegovim novinama štijem, od kojih će se znati, da su iz tvojih ustah iztekle. Pazi se moj sinko! Šulek je čovik nitko

i ništo, kao što se i o njegovom principalu govori. Zagrebačkom je Vladiki mrzko, a baš ni meni nije drago, što si ti sa Šulekom u tolikom priateljstvu. —

Kad Pfersman dojde ne propusti, da ga ne pohodiš, ta on je amahan došao k meni, da za tebe propita, i naš je priatelj u istinu. —

Ako bi se na dalji put spremao, nemoj da odeš nenavrativši se kući. — Naco mi piše da mu javim gdi si? — evo mu sad kažem da si u Osiku, on ti želi pisat, i kod tebe Sebastijanovića tužit. — Ako ti bude na ruku trkni do Vinkovaca. — Sastadel' se gdigod s Matanom? On reče 5. bit u brodu i Podcerkavju, 6. u Zdencih Misu govorit, a 7. otić u Italiu, ele sve je slagao.

Jeli si u Đakovu sudca Blažekovića pohodio? nemogo s Mišanovim slugom biti, da ga izpitam, kako ste putovali?

Potraži Gosp. Mojsiju Georgievića, i upitaj ga jeli primio 7 vreća i svezaka kojekakvih prnja za Banovčane, i nuz to f. 33 Srebra, što sam mu sve po tamošnjem gornjovaroškom kočijašu Štefinoviću poslao? — pak za što mi neodgovara. Deder proupitaj, pak mi javi!

Amruš je već šesti za Rgtsarzta — što bližje, to se Mima sve to većma boji i smućuje, nastoj ako je moguće preporučena ovršiti. Građani se spremaju predati molbu da kao Rgtsarzt ovdi i na dalje ostane, al se u to nije uzdati; takve se molbe obično zabacuju nego gledaj nam ti želju izpunit. Pak i na Matana komšinskog nemoj zaboravit.

Danas sam svezke u Novu Gradišku opremio; Benčeviću sam poručio, ako bi šta za tebe došlo, i ako prilika nebi možebiti uprav u Osik odilazila, da mi to pošalje, a kako ću ja dalje — Bog zna; evo su ti oprali i košulje i maramu, pak bi želili sve u hrpi poslati.

Kako čujem Srbi su Todorovića i Herdy-a kao kurve protirali, njima bo dvojici svu svoju nesreću pripisuju. — Kod Ača blizu Komorana kažu da su naši strašne bote dobili.

Zdravi smo hvala Bogu i svi te lipo ljubezno i srdčano pozdravljamo ljubimo i grlimo. Zdravstvuj, svako ti dobro želi

T v o j o t a c.

PISMO 109.

U O s i e k.

U B r o d u 11. Svibnja 1849.

Dragi moj Andria!

Iz nenada nam sinoć dojde Ban na parobrodu br. 42. Danas u 6—7 sati bijaše tvoj Tetac kod njega; među ostalim zahvalio mu je na svima dobročinstvima, koja je tebi izkazao i preporučiti te na dalje u njegovu milost — al kako nas tronuše Banove riči: (goticom) das ist ein junger, talentvoller Mann, aber übertrieben — zudem muss ich mit ihm sehr unzufrieden seyn, weil er Geheimnisse — die blos meine Person anlangen — bevor sie mir ausgerichtet sind, durch die Zeitungen ausposaunt, — u tomu drugi dojdoše, i on nemogaše dalje govoriti, al što bi rekao to se već iz rečenog razumije, a to je: čovik koji ne zna tajna pri sebi zaderžati, nije za t a j n i k a sposoban. — Eto ti, neizlaze li moje i ustmene, i u momu poslidnjem listu pismene riči, na istinu? — Bog bi dao, da ti za rukom pojde Bana utaložiti, al moj sinko dobro se pazi, jer kako sam ti kazao — ti si na vrlo sklizkoj stazi. Za to, ako si opet Banovu milost pribaviš, a ti se spominjaj češće mojih riči, pak stvari tajne ni suncu ni

misecu neočituj; nuz to nesij zlobe među velikaše, oni će se brzo sporazumit — a na tebi će se kola slomit; za to se okani novina i novinara, i sam se sebi zakuni, da više (dok si u toj službi — ako ostaneš) nikad više za novine pera zamočit nećeš, a još manje sa Šulekom et Consortibus u srdčanom priateljstvu, sporazumljenju, i nadpisivanju stajati. Po prvoj nam pošti javi — kako se je ta stvar okončala, jer smo u velikoj brigi i buni za tebe; nemoj dakle propustiti da nam takia po povraćujućoj se pošti neobjaviš, kako si prošao. Ta sinko, štujuć tvoje i tvojih dobročinitelja tajne — mi tebe nit nezapitasmo — tko te u Pariz odpravi, kakva si tamo posla imao, šta si radio, nit takve riči? — dakle kad te mi, kao tvoji, u napast uvest nehtidosmo, dosta ti je nauka da i ljubopitnim novinarima na njihovo pitanje neodgovaraš. Sapienti satis.

Jučer na parobrodu doveze se uz Bana i Vuk, putujuć iz Beča u Biograd. Bio sam kod njega i porazgovarali smo se malo, tud je i još nekoji mlad čovik, vrlo poznana lica bio, al mi se nekaza kako se zove; pozdraviše te sveobadvojica, a taj mlađi napisa evo ovu priloženu cedulicu, da ti ju pošaljem, i veli, da ćeš razumit što ti piše, i tko je.

Naco je bio kod tebe — piše mi iz Vinkovaca da uprav k tebi polazi — i on bi želio, veli — dok ti po svitu hodaš, s tobom hodati, pak onda opet k nauku ići. — Valja da si ga ti s ove lude misli krenuo, i toplo opomenuo, da on sada dok je u tom poslu, k nauku prilegne, a kad nauke sve vrši, kao ti, onda nek i on svoju sreću kuša. A valjda si mu i onu ludu predsudu, koju o nimačkom jeziku goji, iz glave izbio; mi svi što znamo — znamo iz nimačkog; a hoće li se u sto godina tko iz naših knjiga toliko naučiti moći, to je istom pitanje; a što o talianskom benavi, ta i Talianci su duboko ispod Nimaca zaostali, ja bi rekao, da nam je bolje i prečje

nimački se učit, nego talianski. Ta ti to dobro znaš i vidiš, ako si ga dakle na drugi put obraćao — sagriješio si vele.

Piše mi iz Vinkovaca i vrlo me moli bivši furir kod Brodske Regemente, a sada Laćman kod Dajčbanaterah Joseph Milovanović, koji je sa mnom pol godine kod mog birta u košti bio, da želi opet k Brodskoj Regementi dojti; ako mu možeš kod Banovog Adjutanta pomoći — gledaj, molim te.

Ti imade nuz onu malu knjižicu: Ein Gespräch zwischen 1 Laien und 1 Priester, još dvi tako male knjižice — koje sam želio proštit, ako jih još imaš gledaj mi jih poslat, da jih proštijem, a to sam mogao, dok si ovdi bio, al sam s pameti, onaj čas, skinuo.

Zdravi smo hvala Bogu svi i pozdravljamo te srdčano, preporučujuć ti, da nam takia odpišeš, da nebudemo dugo u ovoj smutnji i brigi za tobom.

S Bogom, iskreno te cjeliva

Tvoj otac.

PISMO 110.

U Osijek.

U Brodu 15. Svibnja 1849.

Dragi moj Andria!

Tvoja dva pisma iz Osika, jedno u subotu po Tadi Magjareviću, drugo po pošti, evo danas primi, i evo ti takia odgovaram. U prvom o Naci pišeš, da je u zločestim rukama — a ja velim da je u vrlo dobrim rukama, hvala Bogu, samo da nije zločestog Sebastianovića tamo. Zato ga i ne želim vinkovačkog Gymnasiuma oslobodit, dok tamo ne-

sverši svoje gimnazijalne nauke. — Matan tumara kao muha brez glave. — Kum Matiašević bijaše ovdi — i nepohodi nas! — Jesu li Prica i Zlatarović ostali kod Đana? — Neznavši o parbenom Memorandumu ništa — upale su mi Šulekove riči u broju 54. u oči; one bo su iste, koje si i meni kazao — da jih Banu javiti moraš, a ja sam te od toga odvraćao, veleć da će se njih dva pomirit i sporazumit, a ti ćeš ostat na cidilu!!!. Nu evo me sada broj 56. Agramer Ztunga ubavisti o tomu prokletom Memorandumu, od kojega ni sanjao nisam. Što je u toj stvari, kako li je? to ti najbolje znaš, al to neznam kako ćeš se moć opravdati!? — Uredničtvo Biogradskih novina teško da će hotit izdati saobćitelja, a njegovo svidočanstvo — da ti to sobćio nisi, kako će bit primljeno? Ti si u novinama okaljan, proštituiran, i osramoćen — kako ćeš se moć oprati?[136] Ako Ban tvoju pravdu spoznaje i vidi — sad bi te morao svojim tajnikom, ako će i za najkraće vrime, učiniti, pak ti onda priličnu službu kod Državnog vića dati, s tim bi pred svitom očišćen bio, a drugčije težko. — Ti si, kako ti češće reko, sada na vrlo sklizkoj stazi, ti imaš sada svuda naokolo uhoda, neprijatelja, zlobioca, i nenavidnih ljudi u svakom stanju, iz svakoga reda, ti bi morao biti svetac da svima ugoditi znaš i možeš. Dakle ti i opet kažem, okani se piskarenja za novine, to nek čine ljudi koji su na to određeni i plaćeni, i oni znaju što je narodu dobro štoli zlo; tvoje pero u toj struci gubi se u more. U ostalom bi moja glavna želja za tvoje dobro bila, da si gledaš kakvu pristojnu službicu zadobiti, a s te skliske se staze bržje ukloniti.

Iz Beča bijaše jedno pismo na tebe, koje je po Brody u Galiciji hodalo, amo došlo, i k tebi sam ga u Osik poslao — jesi l ga primio? valjda je ono od Strossmayera? —

Amruš je sada 5-ti. za Rgts-Arzta — Grad t. j. sva Gradska Gospoda molili su kod Staabsärztliche Direction, da on

ovdi ostane als RgtsArzt — u svojoj dosadašnjoj službi. — I to bi možebit u banskoj kancelariji moglo se obavit; to bi nam poćudnije bilo nego Petrinja.

Ako s Halavanjom budeš reci za Matana Gučića dobru rič; mi smo i svoji i komšije, a Davida mi je žao, jer siromah ima i onako dosta troškova.

Košulje, marama, navlačci i obojci stoje u pripravi, samo kud jih i po komu slati znam? —

Dajder ti Svitlog Bana pozorna učini — nek pazi kud kako li se magjarska vojska kreće i giba — po današnjim novinama neki me strah obuze, da Magjari možebit samo k Beču figuriraju, a znavši da jih tamo Weldenova vojska s Ruskom umnožana čeka — da neće oni ovamo k' nama proderti, pak se u ovim stranama s Talianim sdružit, i nas osvojivši — s združenim silama — braniti se dok nedojde Intervencia Francuzske i Engleske! Ja nisam strateg — ali je to baš u mojoj glavi — kao najglavniji magjarski plan — postao, i evo me se drži. Bog bi dao da se varam. Madžari su u Pančevu, eto jih i u Srim — a i mi smo tudi.

Piši mi što skorije, kako tvoje stvari nadalje stoje, mi još nismo s tvojim pismom utišeni.

Pozdravlja te ljubi i grli Tetka, Tetac, Sestra, Amruš i dica. Zdravstvuj i skoro nam se opet javi, ja te ljubeć ostajem

T v o j o t a c.

PISMO 111.

U O s i j e k.

U B r o d u 18. Svibnja 1849.

Dragi moj Andria!

Tvoje sam pisamce bez datuma danas primio, i iz njega tvoju bezbrižnost — kako li bi rekao — zbog poznatog Me-

moranduma proučio, a i to — da ti želiš Agramerici odgovor, zarad nanešene ti uvride, poslati. — Ovo ja dotle činio nebi, dok nesaznadem tko je povod i temelj toj stvari, pak bi onda opravdan mogao po volji odgovarati; sad je još prerano, nego bi ju to upitao p r i v a t i m, koji je to Tagesblatt — u komu je to navedeno; — ta svaki je Tagesblatt kršten kako tako, — al mu on imena nenavodi, samo veli: Ein Tagesblatt nennt den Banal-Sekretär Berlić etc. etc., a to je čini mi se važnija stvar, nego li biogradske novine, koje su najprve taj memorandum izdale, neimenujuć vrila. Onaj Tagesblatt pako imenovao je tebe proglasiteljem, onog ti dakle potražit valja, a biogradkinje težko da će izdati saobćitelja. — Nego evo ti štogod probitačnijega. Današnje novine donose natječaj za novozavedene službe kod c. k. glavnog upraviteljstva pošta u Zagrebu; — tudik ima službi od godišnjih f. 1.000.— pak tja do 350 fnz. godišnje plaće, a ima ih štokakvih 9.— Gledaj der ti sada, nebi li ti mogla kojagod od tih službica u dio pasti; to ti je miran, stalan i dobar hlibac, za to moli svitlog Bana, ako ćeš me poslušat, al da te uz prkos Agramerici barem 10 dana prije toga svojim sekretarom naimenuje, eto ti najkrasnijeg opravdanja.

Tetka se malo žesti, al Feter još više, što veliš da on kod Dahlena za Amruša govori. — Debilitates humanae.

Zdravi smo hvala Bogu svi, i svi te lipo, ljubezno, srdčano i svojski ljubimo grlimo i pozdravljamo.

T v o j i.

Pozdravi G. Sukića 100 puta — također Meštricu Peck ako je živa, i ako je vidiš. — Do danas sam dobio 4 kupca na tergovinu. Danas smo dobili pismo od Franje iz Landschütza. Dakle on nije kod Banove vojske; pozdravlja te mlogo puta i pita za tebe.

T v o j o t a c.

PISMO 112.

U O s i j e k.

Gosp. Andrii Berliću u Osjeku.

Gospodine!

Budući da niti novie Vaše naprot redovitim Vašem duhovnom poglavarstvu ponašanje,[137] niti krug delovanja Vašeg, kojeg ste si u novije doba, i bez dozvolenja Našeg odabrali, sa zvanjem Svetjenika spojiti se nemože, i budući da baš zato duhovni stol ovaj na otu misao jest došao, da ste vi već za celo stališ svetjenski sa stališem svetovnim zamenili. zato je isti duhovni stol pod danom današnjim Vas iz broja mladeži duhovne izbrisati učinio; što Vam se primernog radi ravnanja s ovim do znanja stavlja. Dano iz sednice duhovnog suda zagrebskog dne 25. Svibnja 1849. deržane.

M a t h e B e l l o b e r k K 2

PISMO 113.

U O s i j e k.

U B r o d u na Duhove 1849.

Dragi moj Andria!

Tvoja sam tri lista dobio — spominješ, da si i ti moja pisma primio, al mi ni u jednom neodgovaraš na moje poslidnje pismo, u komu sam ti preporučio da nastojiš od 9 praznih službi pri Zagrebačkoj vrhovnoj pošti — barem jednu zadobiti, po čemuno bi u službu sve-državnu stupio, jer diurna ako je i 3 f. na dan opet je samo diurna t. j. nadnica, — a nadničari su P r o l e t a r i. Nadalje: štio sam i svaki dan štijem u zagrebačkim novinama gdi se ti s imenom Berlić

banbadavad titra; — ja sam ti u istom mom poslidnjem listu kazao, da ti zarad Memoranduma nikakve potire nepraviš. Memorandum na tebe nespada, nit na tebe spada, tko ga je biogradskim novinama priobćio, od kud li ga one imaju. Tvoja je stvar bila Stauduara[133] upitat: welches Tagesblatt hat meinen Namen genannt? — Ein Tagesblatt zu nennen hat für Sie nichts — jedoch wenn Sie mir das Tagesblatt nicht nennen, so halte ich Sie für einen Verläumder — werde Sie öffentlich als einen Schurken bezeichnen, und für die Verläumdung gerichtliche Genugthuung fordern! Ako ti kaže ime novina gdi si ti imenovan, tad onoga Redactora za vrat: od kud ti moje ime? — on ti ga mora kazat, a kaže li ti to, onda se sve ostalo iznajti, raz- i ispraviti može — a to bi sve pod mirom; čemu dakle ovo svakdanje rešetanje imena Berlić?! — čovik što radi nek s glave, a ne s repa radi, ako je prav; ako li je kriv — onda je bolje šutit. —

Kad dobijem priliku poslat ću ti izkana od Ane francuzka pisma, al evo do danas sigurne prilike nebijaše.

Drago mi je da si u priliki gdi našoj stvari poslužiti možeš, samo bi želio, da razborito i pametno s tom stvarju barataš;[138] i to ti je škakljiva stvar, gdi se nemože tako lahko dobro oda zla razlučit. Nisu ni ono sve pravi i iskreni domorodci, koji su pred Madžarim bižali, i koje su Madžari progonili; mnogi bo sad od onih svoje priatelje progone, ako su pri došavšim Madžarima samo kod svojih kuća ostali, a uz to za Madžare i nezauzeti bili. Tud ti vrlo oštroumno razsuđenje i izkustvo trebuje, da kog prava zdrava u zlo nestroviš; ja znam da ti to nebi rad bio, ali je težko i pretežko razsuđivati; za to je bolje i kriva propustiti nego li pravedna obidit.

Drago mi je verlo, što si se s Pfersmanom sastao — on te je tražio i u Brodu, a valjda i u Zagrebu, i ja ga za vrlo dobra i poštena čovika pripoznajem.

U Osiku imam ja i od starine i novijih priatelja i znanaca; moj otac je kod Jose Kneževića u trgovini do 10 godina sproveo, dakle je od njega odhranjen, namišten, i pomagan tia do Kneževića smrti. Stari Joso Knežević (iz Materinih usta imam) bio je veliki ljubitelj naškog jezika i književenstva, čovik pametan i bogat; on je Relkoviću, Katančiću, Tomikoviću, i drugim tadašnjim pisaocim i sa svojim svitom i s novcem u pomoći bio. Moga je otca vele ljubio i njemu ljubav za našinstvom u srce ulio, zato mi je moj otac dosta čestitu našku knjižnicu ostavio, a i sam se rad s književenstvom i pismice pišuć zabavljao, od čega dosta ostanaka imam; dakle što nam je u kervi od moga oca, to imamo Kneževiću zahvaliti. Ovaj Knežević imao je dva sina: Kazimira, koji je bio General-Casse—Perceptor, i Vladislava, koji je bio veliki sudac. — Iz ovih imenah vidiš kakvim je duhom Joso Knežević dihao. Kakvi je taj tvoj sudac Knežević to neznam, i jeli od toga kolina. Kazimira i Vladislava lično poznajem, bili su ljudi oholi — i za to s njima nisam mnogo baratao. Mojem starom priatelju Marinoviću — ako pomoći nemožeš — nemoj mu odpomagat; on je istina za Kossuthom poveden bio, kakvi je sada neznam; možebit da je pokajan — ako je to, on zaslužuje svako pomilovanje i pomoć, čovik je vele oštrouman i pametan, domovina bi u njemu više hasne našla, nego li u 10 nadridomorodaca, koji su pred Madžarih bižati morali.

Od mojih trgovačkih priatelja imam Gorjupa-Mohatsy-Mohla — znam da ćeš se smijat štijuć ova imena — al je tako; osobito sam Gorjupu za mnogo primljenoga priatelj-

stva obvezan. — Od saučenika imam dva: Lechnera i staklara Follerta u gradu, a možebit još i više za koje se nespominjam.

Neimavši više ti šta pisat, još ti javljam, da je Amruš možebit do danas već Rgts-Arzt — samo gdi je kako li je to neznamo, ele su felčeri veliki avancement imali tako — da je već i Amruš u tom redu.

Svi smo hvala dragom Bogu zdravi, i svi te lipo i ljubezno ljubimo, gerlimo i pozdravljamo, od tebe skoro odgovora čekajuć.

T v o j i.

PISMO 114.

U O s i j e k.

U B r o d u na s. Trojstvo 1849.

Dragi moj Andria!

Tvoje sam pismo od 30. p. m. primio — čudim se što moje predposlidnje dobio nisi — bilo je nadpisano, da se predade kod Gosp. Sukića, ele što mu drago, nema u njemu nikakvih tajni; neznam jel u njemu ili u drugom komu ona moja opazka bila, da smo mi sada vrlo zlo stavljeni i mnogo se bojat imamo, da sva mađarska sila ovamo na slabu Banovu vojsku neprodre, i tako satrvši i uništivši nas do Talianaca se neprovuče! —

Tetac ti je sada in floribus jubilationis, a snjim i Tetka. Međutim se ja vrlo bojim, da mu Gramontova intrigua nenaškodi. Gram. hoće da iz kože izpade, što on nije FML postao, a to je jurve u ruki deržao. — Međutim ovaj čovik ne samo da je Sajatoviću pogibelan — nego baš svima: ovaj se Garn. Bataillon popunjuje s ufaćenima Honvedim. — Gramont vrlo s njima fraternizira, pak zabacujuć stare Graničare — sve Honvede za unteroficire pravi, to je dabome našim Kraišnicima merzko. — U duhovski ponediljak odveo je Gr. u šetnju do 100 takvih Honv. pak je s njima u Grabriku sidio i platio jim do 80 holbih piva — a tako i vina, pak još i kave, s njima se je veselio i razgovarao — pak kad bi ga tko motrio, pristupio bi veleć: das sind meine Kadeten, — itd.

Makarski podesta Ivičević piše mi, i priložio mi je ovo pismo, da ga do tebe opremim gdi budeš, evo ti ga prilažem.

Kako tamošnja iztraživanja idu? — hoće li bit skoro svršena — hoće l' se Marinovići k sudu pritezat? barem jim se ti priatnim — meni za ljubav —ako će biti samo i na oko — ukaži.

Ana je ovo pobrala nekakve novine francuzke, veleć da su to ta pisma, koja si joj u postavu dao. Šaljem ti jih evo po ovomu vašarliji.

Novina ovdi nikakvih nemamo — osim što smo sada i ozbilja u strahu od Mađara. Bog bi dao, da mi se slutnja neizpuni. —

Tetka i Tetak daborme da ti na čestitki zahvaljuju. — Amruš je drugi u redu za Rgts Artza — od ovuda su građani molili da ovdi ostane; danas dolazi Budimska Monturs Commissia ovamo — Tetac kaže da će za to, pak što su Dr. Erlewein i Haschek iz Broda u Kamenicu otić morali — za Amruša ex offo molit da ga, ovdi auch als Rgts-Arzten ostave.

Amruš, Mima, Ana, također Tetka i Tetac, mala Mima i ja, svi te ljubimo, grlimo, i serdačno te pozdravljamo, od tebe utišiteljnih glasova očekujuć.

T v o j i.

Zbilja šta veli Trebersburg? — Magjaroni znam da su nosove podigli?!

PISMO 115.

U Osijek.

U Brodu 17. Lipnja 1849.

Dragi moj Andria!

Tvoja dva pisma od 9. i 16. o. m. leže preda mnom na odgovor čekajuć, evo ga: — Tvoj proces sa Stauduarom — to ti je magarećja teska! — da mu Ban u svojoj žestini nije povlastio — to on nebi štampao; s procesom vriđaš Bana — a to barem ja neželim — a valjda ni ti? — ergo okani se toga, što je bilo, prošlo je — pak Amin. — Je li Virovitička stolica popunjena? — Kako? — to nit u novinama, nit u tvojim listovima nenahodim. — Za dućan imam 4—5 ponuda — ama su ladne, neće da se toplo private, ele nije nikom ni zamirit u ovo kobno doba. — Marinovića bolje promotri, čovik koji govoreć nešapće, nego ga vika stoji kad govori, hrđav čovik nije, niti može biti. Marinovića bi valjalo izkušat — nek je mislio o Magjarima kako mu volja — šta i kako s a d a o njima misli, kad su se očito cara odrekli, i Republiku proglasili, kako se je posli 4. Oktobra p. g. vladao? — do onda što je bilo, nikomu se u zlo upisati nemože, od 4. Okt. do sbacenja kralja — može se oprostit; al od toga dana za sve magjarske naslidnike nema milosti ni oproštenja. Ja bi rekao da se po ovom naputku ravnaš, i s pravca nećeš sajti. Sapienti satis. — Tetki sam tvoj list predao. — Odselili su u ponediljak; na Antunovo sam tamo ručao, u ostalom slabo se vidimo, ja bo od kuće nikuda van; kadšto u crkvu, a kadšto u večer u Klasiu, a feter u vik u poslu, strah me je da ga Brkić neće zažvalit, a sva je prilika tomu. — Veliš da se pogibeli neplašimo, bre baš se sada najviše bojimo, jer što ti reko, onako je i danas, stvari se za nas još prominile nisu.

A Osik je još i u opasnijem stanju, ele ako tamo dojdu, eto jih eo ipso i kod nas, a tako ako kod Varadina ili Vukovara, il na Dravi prodru. Dobru se nenadam — ele sam si u Fojnici Quartir namistio, umert me nije strah, al baš nebi želio vislatat. — G. G. Strossmayera i Sukića mnogo puta odpozdravi. — Ako je živa bivša meštrica Peck pozdravi ju. — Novog nemamo ništa. — Evo su velike žestine nastale, bojimo se tuče, lani bijaše, pak kano da će ove godine iz nova. — Dajder molim te piši G. Strossmayeru, ili drugom komu prijatelju u Beč, ako bi se mogao tamo kalendar za 1850. godinu dobit, da mi ga dobavi i po prvoj pošti im Kreutzbande u Brod pošalje. NB. lih Kalendar, gdi su svakdanja Mondzeichen, i pomrčanja, a bez drugog mogu biti, i misečne mine. Ja ću sve što uzstoji tebi platit, a ti se tamo namirljuj. — Pozdravljamo te, ljubimo, i gerlimo

S v i t v o j i i z B r o d a.

Predgovor sam za Gram. napisao i poslao, Zagrebcim se neće dopast. — Gramatika je možebit do danas gotova.

PISMO 116.

U Osijek.

U Brodu 1. Srpnja 1849.

Dragi moj Andria!

Tvoje sam jučerašnje pismo primio, pak desivši se evo baš u bezposlici, hajde da ti odpišem:

Što se tiče Briefformata, i s l a g a n j a k n j i g e, to sam te očinski opomenuo, da si si hrđav način prisvojio; ja nalazim, da po tomu papir štediš — za to sam hotio kazat

Lekiću da ti 1 knjigu papira od moje strane izruči, međutim i nekazavši mu to, on ode iz Broda neodnesav ni knjige ni papira ni pozdrave na tebe.

Jesu li didovi priatelji vazda narodni ljudi, i za našinstvo zauzeti bili? — neznam, al dvojim. — Među tim pravo imaš protegirajuć i braneć jih. — Moji priatelji da su Magjaroni to sam podpuno obsvidočen, i ni najmanje nedvojim o tomu, da je baš Gorjupp i lih Gorjupp Osički grad Mađarima izručio, da je Marinović većji dio Đakovačkog spahiluka na magjarsku stranu preveo, to je sve istina, od koje sam podpuno obsvidočen, ali — pokajanom grišniku i Bog prašća. — Kaje li se Marinović, to nebivši s njime, neznam. — Gorjup se kaje, to sam obsvidočen — al mi se njegovo pokajanje ipak nedopada, ima nešta — kao casus reservatus. — Među tim ja ti pisa da on milosti netraži, nego želi što bržje svrhu svojih procesa, štono mu se po zakonima odreći nit smie nit može. Ja se mojih priatelja — bili kakvi mu drago — neodričem, znam bo: Freunde in der Not, gehen 1000 auf ein Loth. — A ja takvi priatelj nisam, a znam da nebi ni tebi drago bilo, da imaš takva oca.

Ama kaži ti meni što se dogodi s bivšim banskim povirenikom Georgievićem? — On, što iz novina i tvoga pisma vidim, nije ni najmanje službice dobio! — on je barem bio veliki domoljub, a čini mi se i za svaku službu izobražen, za što dakle izostade? — Meni se vrlo dopada njegov poziv na gospodu Virovitičke županije u 74. broju Slavenskog juga. P r o š t i d e r t i o n o!!!

Kakvi je gosp. kr. savitnik Gay? — to ćemo vidit iz Narodnih novina, koje će on sam uređivat. A evo već iz dva poslidnja lista vidimo, da će bit bolje uređivane nego li po Šuleku, pa nama je dosta jedan umiren a jedan radikalan list, a to imamo pak dobro! — Štit ćemo pak razasuđivat.

Stauduara neće ni jedan doseć, to znam, il Agramericu tko hvalio il huljio, meni je svejedno — ona mi baš iz serca mog piše, pak punctum.

Meni nije žao što Tetka grabi, ta ono će se opet vama, mojoj dici, povratit, ali žalim i čudo mi je od kud mi Sestra takva lakoma i lukava postade? — Nered, nestalnost, lukavština, i ciganija; čudne ćudi tko od Boga najde! Ja se k svemu tome smijem, al Mima i Ana hoće da iz kože skoče, budale.

Kolera još bisni, pomrše safunžia Lukić, Marga Jankovića, meštar Bićanić, etc. etc. etc.

Amruš nam jučer u 3 sata u zoru ode u ime Božje u Beč gdi mu se sada Rgmta nahodi; hoće li tamo, kod Rgte ostat ili kudgod u špitalj kasat, to će nam pisat. Siromah bolešljiv morade na put, on veli iz važnih uzroka, što su i opet građani za njega molili — a zna da su mu starešine kritični ljudi. — Sad ga možeš upoznat sa Strossmayerom, koga od moje strane srdačno pozdravi. Kako stoji s Kukovićem? — za što se Str. nejagmi?[139] — al čujem da je na prvom mistu Šrott za Đakovo predstavljen?!

Da se hoće jedan puta učioničke stvari uredit, a to bi baš velika potreba bila — onda bi moglo seki Teri po želji biti, ako joj je ta želja od srca, al ja sam tud Toma.

Pozdravljaju te, ljube, i cjeluju svi naši. Pozdravi prečastn. gdna Sukića, Kneževiće, i seku Teru. Kad ćeš ti k nama? kad se budeš u Beč opremao, valja da nas nećeš mimoići, ako je i malo stranputno.

Uzmi mi (ako može biti) kod Katzthallera 25 flašica Seehoffer Balsam, al jih nemogu s mađarskima cedulama trebovat; te nek prodaje u Osiku, nego nek mi s nimačkima ceduljama dade, koštaju 25 fl. sedam for. u Banknotama.

Ako jih kupiš, nek jih u papir dobro zamotje, a ti jih zapečati pak pošalji pod mojim nadpisom u grad Lekiću, a on će mi jih brzo i lahko s još malo robe ovamo opremit. — Neimavši ti šta više pisat, očinski te grleć, ljubeć i cjelujuć

ostajem T v o j o t a c.

PISMO 117.

U O s i j e k.

U B r o d u na Ilinje 1849.
(20. srpnja)

Dragi moj Andria!

Tvoje sam pismo od 4. o. m. primio 5tog istog, na njega ti odgovorit nemogo jer neznado gdi si kako li si; druga dva od 15. i 19. o. m., jedno iz Karlovaca drugo iz Osika, evo mi danas stigoše, i sada ti na sva tri po redu odgovaram.

Na prvi list, koji me je dobrim smutio, nemam ti šta odgovorit, nego baš o onomu govor povest, što me smućuje: Ti si se sam sa sobom i u sebi razdvojio — i meni je u tvojoj dobi to isto bilo; razumiem dakle kako ti je, i ja sam idealni svit u glavi imao — a svit se je ipak onako gibao, kako je bit moralo; lupao sam glavom o duvar i lupao, pak se ipak ništa predrugojačilo nije. — Kad sam na poslidku uvidio, da se svit po mojima ideama vladati neće — šta mi je ostalo činit? — prilagodio sam se svitu u svemu, zadržavši svoje misli, volju, razmatranja — a najprije svoju iskrenost, pravotvorstvo, i poštenje; tako sam evo hvala Bogu i ostario, a u ostalom se još za ovako postupanje pokajao nisam. Kao mlađi podlagao sam moju volju starjima, kao starji sada podlažem mlađima — neznam bo još ni danas što sam, i kakvi

sam? u sebe bo malo povirovanja stavljam — nuz to sam u vik nastojao biti, — i čini mi se da sam i sada n e z a v i s a n svagdi i u svačem; to me zadovoljna čini, po tomu bo sam u miru s Bogom i s ljudma. Od moje sam mladosti uplašen s onim redcima: Noli adfectare quod tibi non est datum — Delusa: ne spes ad querelam recidat! — Ergo conatus sum nullam adfectationem habere, quia huedumusque non scio quidnam mihi datum sit, vel non. — Reći ćeš, da sam sam u sebe ufanje izgubio; to nisam, jer pred svakim smijem reći: p o š t e n s a m, a s tim sam sve rekao, nit mi itko išta protureći može. Meni — kako još iz ditinstva znaš — tergovina nije mila bila, ja sam ju odurjavao, kao i svaki drugi robski posao, ele vidivši da mi se, ako ja i moja obitio živi i pošteni ostati želimo, na ino nemogaše, nego morado na n a j n e m i l i j i način za se i za svoje, pošteno si kruh zasluživat. Bio sam — a valjda sam i sada — gospodar mojih pohotenja, i volje, to bo sam sve pameti podvergao. — I tebi neznam što drugo kazat, nego što iz gori navedenog izkustva razmotrit možeš: Ostani pošten i nezavisan od praznih mečtah, ideja, i svojevolje, a u ostalom traži si hlibca, da ti koliko je moguće pristojno i bezbrižno življenje nepomanjka; a drugčije uzmi i smatraj svit onako, kakvi je, a ne onako, kakvi bi po tvojima ideama imao biti; poštenje i nezavisnost najsvetije na svitu stvari nek ti budu, pod nezavisnosti nemislim, da od nikog starijeg nezavisuješ, to bi mogao kad bi bio spahija, ali nezavisnost, od ludih ljudi — pak nezavisnost od ž e n e i d i c e, to bo su najteže zavisnosti. — Po momu umu bilo bi za te popovstvo, u ostalom nisam ni stalnoj svitskoj službi N. B. kod pera ili na katedri protivan, ostala za Berliće nisu, p a m t i! I opet ti dakle očinski svitujem: uriži si sviralu, dok si u trski, a u ostalom motri svit, i drži ga za ono, što je, a ne što bi imao biti; a za dobav-

ljenje izkustva valja se oda zla odkrenut, a dobro podupirat, tako iziskuje duh vrimena, tako se poštenom čoviku pristoji, koji zna da se snop preko kolina nedade slomit. U s t m e n o v i š e.

Tetki sam priporučio peškire i marame — a ona išće da ti to Mima dade; vidila je, da Mima ima 8 beznih peškira — dakle nek ti 6 dade jer je njoj mlogo 8, a u Tetke ima 120 beznih peškira — ona ima malo, pak ti dat nemože, nego moraš se sterpit, dok tkalac (za misec dana) bude gotov, njemu je dala desetak funti preće za različitu prteninu.

Tvoja bi me druga i treća knjiga bila smutila, da se nisam tomu potpuno nadao, što se je u Banatu i Bačkoj zbilo; Bog bi dao, da i kod nas tako nebude. Je l' moj strah bio tašt, i za izsmihavanje? — ti si mi se sprdao, a i drugi su se sprdali, kad sam moj strah iz naravnih uzroka očitovao — gor je sila prevelika koja tiska, dno mora propast, — a mi smo poda dnom!!! O hegješkoj bitki[140] čuli smo prije 3—4 dana — naravno laž na laž, ti si mi prvi stvar razbistrio. Žao mi je kadrog Bogunovića. A zar se nitko nenajde koji bi Gjorgj. izdajicu pedalj od zemlje uzdigao? il ga misle u Brod poslat na izpitivanja — etiam bene, ovdi će postat pravedan i c. k. Majorom! Kako ti je u Austriji bilo, tako je i sada: dant veniam corvis, vexant censura columbas. Čujemo da je tamo sila oficira poginulo, nebi li našem Franji sunce sinilo? ili siniti moglo? Tetka danas Radića moli da se Franje spomene.

Mi smo ovdi hvala Bogu zdravi; kolera je prestala, al opet dosta bolesnika, a likara nema. — Feter i Tetka pozdravljaju, Mima i Ana i dica jim takdjer; — Mima za 8 do 10 dana polazi za Amrušom u Beč, već bi danas bila odpirila, al su ditetu kozjače kalemite, pak sad mora prečekat; nego ako među ovih 10 dana možeš doći, gledaj da dojdeš,

barem za moj svetac, da budemo još jedan puta zajedno; dotle želim Mimu zadržat, onda nek u ime Božje za svojim drugom putuje. Žao mi ju je vrlo, ona je jedna jedina od moje ditce koja me poznaje, vi me nijedno neznate.

Naš se grad u bojno stanje stavlja, pripravlja se hrana, soldati se popunjuju — zlu se nadamo. Drugog nemamo ništa novoga, nego mi s Bogom ostaj ja ostajem otčinski te cjelujuć

T v o j o t a c.

PISMO 118.

U O s i j e k.

U B r o d u 27. Srpnja 1849.

Dragi moj Andria!

Tvoje sam pismo od 24. t. m. iz Osieka primio, i evo ti danas odgovaram. Srdiš se na O c t r o i;[141] ni meni nije mil, dapače mržji možebiti nego li tebi istomu, al svit moramo uzeti onakvi — kakvi je, kad on nije onakav, kako bi ga mi želili; obstoji li Octroj, a ono smo istom na početku revolucija, neobstane li — a ono smo opet na početku revolucija, dakle za nas nema više mirna života; meni je za moje dvi tri godine, ili toliko sati, što još imam života sve jedno, tebi bi morao i moram svitovati, da se za stalan kruh obazreš. Sapienti sat.

Tetka je zbog svoje lakomosti omni compassione dignissima, jer se je to kod nje u bolest obratilo, za to joj tvoju poruku sbog peškira niti sam izručio, niti ću.

Što se Banove vojske, i moga straha tiče, uzmi prvu moju knjigu gdi sam to napomenuo, i obsvidočit ćeš se, da ja nisam po nadahnuću s. Duha govorio, niti prorokovao,

nego iz okolnosti onako sudio, kako se je i dogodilo i kako si sada i sam obsvidočen; jer sve da je sada Banu za rukom pošlo, velika bo sila od ozgor Mađare goni — ovamo je sve slabo, a Bog me, koga tiraju onaj mora prodrti, gdi mu se najshodnije vidi; — dakle nuz svu tvoju sprdnju u tvoje 3 knjige — m e n e j e s t r a h; Bog bi dao da se varam. Pametan čovik nečeka, da se istom onda osvisti, kad s glavom o duhar lupi!

Uzmi svit onaki kakvi je, pak se nećeš čudit nit srdit nada tim što Racz et Consortes u misto višalah penzije dobivaju; i kod nas je u Brodu nekakav kukavni Untersuchungs-Commission, pak vidim što se, i kako se radi, Bog sudac!! —

Amruš je iz Beča otišao u Schlosshof an der March, tamo će načinit bolestionicu za 600 kreveta; Mimi je iz Beča poslidnju knjigu pisao, gdi joj je naredio da čeka pisma iz Schlosshofa, ter će istom onda na put; to pak što će se Naco istom 31. o. m. odpustit, i tek 1. Augusta doma s Anom, koja po njega tamo i u Vukovar ide, za to i ti gledaj barem 3. Kolovoza ovdi biti, da budemo svi zajedno, jer hoćemo li više ikad moći u hrpi biti?! dvojim. Mi te dakle sigurno i stalno 3. o. m. ovdi čekamo, kad nećeš na 4—5 dana, da dojdeš.

Baš je ovih dana Tetka zarad Franje Rodiću pisala, al ti o Rodiću nesudiš, da će mu u napredak moć biti u pomoći. Bogu u ruke.

Evo baš danas naređujem da se u Beč, Dru. Petranoviću moja jedna Gramatika pošalje, i njemu pišem i molim ga da predgovor samo proštije, i da svoj zakonik s latinskim slovima neda od Zagrebaca izštetiti.

Kolere se još kod nas nahodi, prestane za 5—6 dana, pak onda opet za dan dva, desetak pomori.

Drugih novina nejmam od ovuda — mi smo hvala Bogu svi zdravi, što no i tebi od srdca želimo, a i svi te srdčano pozdravljamo, ljubimo, i cjelujemo

Tvoji:

PISMO 120.

U O s i j e k.

U B r o d u 8. Kolovoza 1849.

Dragi moj Andria!

Tvoje sam pismo od 6. t. m. primio, čudim se što ne sadržaje odgovora na moj list od 4. o. m. gdi sam ti javio, da je Mima isti dan u ime Božje k svomu mužu otišla, Naco ju je do Zagreba odpratio etc. etc. Ovo pismo — ako nisi dobio, mora da je ili na Osičkoj pošti — ili po tamošnjem knjigonoši Vetteru propalo, jer Brodska pošta upravo s Osičkom kartira — ovaj list jamačno u Brodu ostao nije — ergo — tamo je falinga. — U istom bilo je pismo od tvog uje Miše u Brod poslano, s jednim oglasom, kao što je ovaj, koga ti sada priklapam. — U istom pismu nejma ništa osobitog, osim to, gdi se čudim, kako si se s velikim Mađarom Sutlićem spriateljio — bivši ti toliki neprijatelj mađaronima? U ostalom učinio sam te oprezna, da se od ulagivaoca i laskatelja što više možeš, čuvaš, oni će ti brzo i lahko vrat skrhati. Iz ovog pisma, i iz gvardijanovih usta, vidim i ozbilja da si bolestan, kao takav dobro si u Bischoffove ruke postavljen, al mi je žao i teško, što boluješ. Febris tertiana gastrico billosa —u našim zemljama neliči se s kininom, nego se uzme na bljuvanje i sranje, po razmirju i 2—3 dana u p o s p l o t; ili uzam to jedan dan — onda se likarija nastavlja

svaki dan na 4 puta 1 Lot salmiaka, te se tako najlaglje i najsigurnije groznice naše izuvidaju, pak kad je nestane, onda znaj da si ozdravio; a uzimajuć kinin, kinit će te groznica 2 godine dana. Pazi i zapamti! Slavonske se groznice neliči s kininom!!! ako ti Bischoff i svi doktori drugčije kažu — neviruj; nego viruj meni, žao bo bi mi bilo ako se s tom bolešću dugo budeš morao baviti.

Novoga što imamo i znamo, to je sve iz novina, a s drugih strana nečuje se ništa; a kakve su i novine? — da Bog sačuva, po 30 puta moram jedno i isto štiti — a i u ostalom sve laž za lažju pišu; po novinama su naši već davno bili u Segedinu, a evo je još i danas tamo Košut. Tako Šemnic i Kremnic, i Bog zna koja mista još, denique nikom već nevirujem. I ti si mi pisao da su naši u Petčuhu i u Muhaču, a Rusi u Baji — pak evo baš danas štijem, da su naši na Muhač jurišali, da su u Baji Mađari, da će Nugent istom do 20. Aug. u Petčuh doći. Komu ću virovat?!! Ein Gallimatias ohne Ziel und Ende. — Ban zahtiva da se Oktroj obnaroduje! — kud ćemo s tim?! — —

Ako je ikako moguće gledaj mi od Katzthallera jedno 20 flašica Seehoffer Balsama kupiti, a to možeš, ako po jednu flašicu uzdadeš kupovati. Da zbilja sad je od Banskog vića zabranjeno takove stvari prodavat, i kupovat, valjda su Zagrebački likari Lentulaja podkovali, možebit zato Katzthaller neprodaje?? — ele meni više za mene, nego za druge treba, a evo ga još iz Požuna dobavit nemogu bez prevelikog troška.

Drugo: Vrlo mi trebuje dobrih Slavinah (Fasspippen) — čini mi se da tamo ima midolivaca (Gelbgiesser). Daj, bora ti, proupitaj po što bi stala jedna pipa na bure od 15 akova, al mora biti slavina široke jame, da se dugo natačuć kod nje nestoji; uzeo bi 6 komada takvih slavina, al mi majstor za dobru robu jamčiti mora; uzput upitaj, po što bi staro mido (Messing) na funte primio, imam što bi mu mogao dati, da me slavine jeftinije padnu. Uzmi mi na svaki način jednu, pak mi ju pošalji na oglede, ako mi se smili, onda ću ostalih pet naručit, rada bi vidit kakve su.

I opet kažem, da mi je vrlo žao, što nam nisi želju izpunio te k nama u naznačeni dan došao; ja sam bo vrlo želio moju ditcu svu zajedno, možebit poslidnji put u mom životu viditi, ele kad nije moglo biti — šta ćemo. Tetac te i Tetka pozdravljaju, Ana ti evo piše, Naci se nadam u subotu iz Zagreba. Mala Mima pozdravlja, a ja te otčinski ljubeć i grleć ostajem kao vazda

Tvoj otac.

PISMO 121.

U Osijek.

U Brodu 24. Kolovoza 1849.

Dragi moj Andria!

Na tvoj list od 14. Kolovoza nisam ti odgovorit hotio, jer si i Ani i Naci pisao, da ćeš ove nedilje u Brod doći, i Anu u Vukovar odvesti, čemu no se je ona sirota vrlo radovala, al joj evo radost projde, kad tebe nema amo.

Ban je za Oktroj svezan koji — dobro ga promotrivši — prominivši u 10 §§ po nekoliko riči — nije baš za odbacenje; ta i ista bi ga narodna skupština primila, kad bi se ovo 10 §§ predrugojačilo. — Dobili smo prekjučer nalog od Bana, da se od strane obćine zarad vojničke krajine izjavimo; ja sam referat na se uzeo, i činim, da će imat šta štiti — Brođani su ga podpisali. Bože daj da komugod oči odapre.

Mađari su pobiđeni — sad Nimci mogu pod ruskom zaštitom, što jim je volja: — valaha i Meternika u Beč povratit.

Za slavinu mi Naco jàvi; ako je ikako moguće — molim te povrati ju natrag, taj nije Midolivac, — nego Messinghändler, koji po 8 for. Sr. jednu pipu prodaje, koja se u Gradzu za 3 for. Sr. lahko dobiva, i kakve sam ja sam u Brodu po 3 f 30 Sr. prodavao. — Ako li je ovako velika, kao što ja i sada u dućanu za 5 fr. Sr. na prodaju imam, to ni trebovat nemogu; ja bi mu pod staro mido bio velike gotove pipe dao.

Za Seehoffer Balsam i to za moju osobu — veliku nuždu patim, nemam više nego pol flašice; ako Katzthaller nema, daj mi kod Lekića 3 flašice fališnoga kupiti, i pošalji mi, ili donesi što skorije, ja ga kakvog takvog moram imat.

Novoga nemamo ništa. Pozdravljaju te Tetka i Tetak i Ana. Mima mi je pisala, i pozdravlja te. Sretno je u Scholsshoff k Amrušu došla, njega grozničava zatekla; hvali se kako su ju po svud dobro dočekali.

Nejmavši šta više pisat, lipo te i otčinski ljubeć i grleć ostajem

T v o j o t a c.

Pozdravi sve tamošnje priatelje i priateljice.

PISMO 122.

U O s i j e k.

U B r o d u 9. Rujna 1849.

Dragi moj Andria!

Tvoj sam list od 6. t. m. primio, i iz njega razumio kako si s Anom putovao, veselio se, zabavljao — i najposli ju u

Vukovar k ujaku odveo. — Od Mime mi nejavljaš, da li ju je u prominjenom zraku groznica ostavila? Il ju je u Vukovar odnila, da se ondi izliči? — Žao mi je bilo razumit da ti se je opet groznica povratila, ele to je obično za kinom, za to me sada poslušaj, i tu likariju više nikad u svoj želudac nepušćaj, nek ti govori tkogod šta hoće, s kinom se slavonske groznice neliče.

Što Anu ujak i ujna vole nego Mimu — tomu se ni najmanje nečudi. — Ana je preprosta, i preprostija od ujaka i ujne, a Mima ima više u malom perstu, nego svi Benkazi po svitu u glavi; a gdi si vidio da tupci pametnije od sebe štuju? — osobito one, koji jih skroz promotrit umiju? —

Banu ste se uzalud nadali, on je 7. u 1 sat po podne u Brod došao, i uz njega njegova dva Adjutanta, Generalstäbler Jacobs, Flug Ministerial Rath, — pak onda Knićanin Milevoj, i Kapetan Stefanović. — Jedan dan pred njim putovao je i konje i staje prepravljao kapetan Kotaz, dakle se je na 18 sati prije znalo da će Ban doći. — Da Tetka i Tetac tu priliku propustili nisu, da se Banu zahvalni ukažu, možeš si misliti. — To ti se je takia počelo za ručak sve što je dobro i skupo sbijati. Festungscommandant je s Bürgermeisterom otišao do Garčina pred Bana, tamo su ga dočekali i do Broda pratili, kod Jarića je bio pristanak, tamo su ga divice s vincima dočekale i krunisale nuz dugotrajnu viku: ž i v i o! Bez svakog ugovora i dogovora, izstupio je Franjo Benčević pred njega, te je hotio s nekom ga bisidom pozdraviti; ovu je besidu načinio klerik Muravić; ele se je Ban odkrenuo, pak istom po dosta dugoj pauzi puku progovorio obične fraze — da je prepravan za svoj narod kerv proliti, da će narodnost i slobodu braniti, i t. d. Posli je Ban sa svojom svitom otišao malo u Jarića kuću, gdi je stol bio s kolačima, voćjem, rozoliom i šljivovicom; proboraviv tamo 5—6

časa — krenuo se je put grada, tud je držao pregled vojničstva, pak onda k feteru[25] na ručak. Obični su ga pozdravi iz 18 funtaša dočekali i odpratili. Na ručku je bilo 18 osoba: Ban, Knićanin, i njihova pratnja, inžinirski i topčinski Kapetan, Oberst Grammont i Bürgermeister, pak onda ja, i Niko Popović. — Ban je vrlo vesel bio, inđinirski kapetan, ein Taschenspieler, Bosco secundus, zabavljao je sa svojim hitrostima čitavo družtvo, osobito Knićanina, koji mu nikako nije mogao na kraj stati; tako kod trpeze, a opet tako posli ručka, gdi si je svoje lopte, karte, Bechere, i ostala dao donit, da mu je Knićanin već naposlidku rekao: idi čoviče, više si me danas sa smihom umorio, nego li Mađari čitave ove godine s lubardama i nasrtanjem. Ban je krenuo u ½5, i opet ga je Fetter i Burgermajstor izpratio do Oriovca, od onud su u Gradišku otišli. Ostala ćemo danas sutra ustmeno protrest; kod ove je prilike Ban 83 u Brodu bivša politička uhvaćenika pardonirao, i kući opremio.

Sutra opet dolazi ovamo Banov Hauptquartier, i tud se Feter i Tetka poznanim gostima nadaju i spremaju, Hauptquart. ide u Zagreb. — Amruš nam je među dva stola na zemlju sio — on imav lipu Regimentu, tražio se je u Petrinju, a oni ga bacili u Ogulin; to nam je velika muka, osobito meni, jer se je to meni za ljubav radilo.

Što u Jurinićkine svatove nisi išao, drago mi je, jer viruj mi da će bit zla žitka, ako je on pošten i dobar čovik.

Žao mi je što se Strossmayeru izmiče a Šlovaku daje. Al ja mislim da s tim nema Kulmer, nego Lav Thun posla?

Eto nam 6. u 11 sati i Varadin u ruke dojde, samo se još Komoran drži; neznam dokle će, i jedno je i drugo šareno.

Mima mi je drugu knjigu pisala, i dobio sam ju prije 8 dana, onda još nije ništa znala od translacie u Ogulin, al

mi je javila, da Amruš malo umro nije; ona došav tamo našla ga je grozničava, ova se je groznica obratila u Tyfus, tud su držali Consilium i s Božjom pomoćju sretno projde krisis; među tim je Amruš još vrlo slab i nemoćan ostao, šta je dalje Bog dao još mi ništa nepiše. A iz Novina evo vidim da u Ogulin dolazi. Težko čekam pisma.

Feter i Tetka i Naco pozdravljaju te i ljube. Tetka je s Banom o tebi razgovarala, i Ban joj reče, da je to njegova briga. Franjo piše Tetki i Ani iz Stolnog Biograda. Zdrav je, al nezna kud će, kako li će; onda još nisu bile stvari dovle doprle, kad je on pisao, još je rat bisnio. Na tebe se tuži, što nezna za te, gdi si, kako li si. A kud bi mu se i znalo pisat? — možebit će i on sada kući, te bi mogao s urlaubom na Brod udariti. Novoga nemamo ništa osim svakdanje kiše, koja nam sada pudarinu i berbu drži.

Pozdravi sve znance i priatelje, ja te otčinski ljubeć, grleć, i cjelujuć ostajem

T v o j o t a c.

Zbilja: predade li Marinoviću Gram. — šta veli, jel bar zahvalio?

PISMO 125.

U B e č.[142]

U B r o d u 9. Listopada 1849.

Dragi moj Andria!

Tvoj sam list od 30. p. m. iz Zagreba primio, al mojih sati nikada! Bog zna hoćul' jih više u momu životu viditi. Ja nevirujem da jih je u Beč poslao, jer bi to bila slaba preporuka za Zagrebačke satđije, ele vidit ćemo. Ovih dana biaše Professor Babukić kod mene, te sam njega molio i priporučio mu, da Zanglu s vrata neide dok nedobije mojih sati.

Zanimivo je i vrlo radostno za nas bilo razumiti da Ban, čvrsto se držeć riči puku zadane, svoj Narod brani; pak da mu tudi i stari Japica Radetzky pomaže. Bog jih živio!! — Kako li će s našom kukavom Krajinom biti, šta rade ti naši povirenici, čemu se imamo nadati? — čega li se bojati? — deder, tamo si na vrutku javi mi što budeš mogao pročuti. Također o našima ričoslovcim i ričnicim. — Čudim se Kulmeru, da je Banu protivan, il je to kakva politika?! — Već šta i kuda misli Švarcenberg, to lahko i bez kljuke možemo dotegnuti; ubio jih živi Bog, ja jih se svaki dan u mojim molitvama spominjem, i reknem za njih 108u. Pismu Davidovu, i to ne iz moga prevoda, nego baš latinski kako je u Vulgati, a tud mi je refrain: Deus concute et annihila nostros tyrannos quicunque sint.

Kukavice nisu smili Knićanina u Prag pustit. — Od čega zaziru nitkovi?!

Kalendare sam od Pretnera po Zupanu dobio. — Drugi dan kad si iz Broda krenuo, došlo je pismo iz Osika na tebe, ja sam ga odpravio u Beč p o s t e r e s t a n t e, ako ga nisi primio potrudi se do pošte i potraži, čini mi se da je od Sukića. — Jesi l'se sastao na putu s Franjom; on je, po novinama, 3. o. m. u Zagrebu bio dakle 5.—6. u Karlovcu, tamo će zar 5—6 dana boravit, dok mu se pridili stanak, pak mu se ove nedilje nadam u Brod. Ana je još s Mimom u Vukovaru; piše mi Mišo, da ju nepusti, dok po nju Matasić nedojde, eh pak dobro. Naco je jučer otišao u Vinkovce, gdi će se, i kako će se namistit? — još neznam. — Hoće l' da još Franji sreća potegnut, da se Kapetanije dočepa? — ako si blizu Bana, poslušat će te možebit njegovi pobočnici — reci koju dobru rič. — O Turcima su nešto novine ućutile, Bog zna šta će biti; ja mislim ako bi Francuzka privolila, najbi bolje bilo u prkos Englezim, da se Europa od turskih

trica i kučina očisti; to bi Rujo težko dočekao, a valjda ni mi nebi zaostali, te tako našu krasnu domovinu u hrpu sbavili;[143] to bi bio glavni posao.

Naco je za čuturu ositio kod Petrovog sela, al se već vratit nije mogao da ti ju povrati; evo je kod kuće, još puna kao što si ju ponio bio. Jučer biaše kod mene Radinović i zahvali mi što sam te k njemu naputio, samo veli, da si mogo barem čitav dan i dvi noći kod njega boravit. Pozdravlja te.

Jučer ode Sekulić na put, al mi neznade pravo kazat hoće li u Beč; ako li bi donle dopro, pitao me je gdi bi te našao, ja sam ga naputio k Gosp. Strossmayeru, pak nek ondi propita i to u Augustineumu; neznam reko l'pravo. Tetka leži već 14 dana, dobila je na nogi vrbanca — pak nikud s kreveta; uplašila se je da joj se neće noga otvorit, jer otok ide od gležnja do kolina. Feter kukuruze krha u Bilišu, iz moje jim bašće sve poodnašaše, kakogod sam jim kazao; ljute se, a ja se smijem — jer znam ex experientia šta je.

Oktroj je i kod nas oglašen, i primljen cum summa indiferentia, jer baš nitko i nerazumije šta je kako li je; eh i to projde! sad ćemo poslidice viditi!

Nastoj mi što bržje škulske knjige poslati. — Vinoberu svrši, al baš malo vina dobi, ni trećine lanjskoga, a da još bijaše Tetka zdrava, pak da je Ausbruke pravila, nebi ni četvrt lanskoga imao; ele hvala Bogu na svemu, vino već sada po 4—5 for. Srebra akov plaćaju, pa to još nije nikada u Slavoniji bilo, a tako i rakija 5—6 fl. Srebra. — Ove će me godine Bircauz iznevirit, kod ovako skupoga pića.

Kako Amruševe akcije za Mehadiju, — kako Strossmayerove za Djakovo stoje?! — S čim se baviš, gdi si i kako si u Beču? — piši mi. Ja te ipak svitujem i molim, gledaj si stalnog komadića kruha, für einen vernünftigen Mann

ist der Privatdienst, und wenn er noch so gut und einträglich ist, n i c h t s. — Za to ti i opet velim: stalna državna služba vrlo je dobra stvar, koju bi trebalo potražiti, a bolje je se prihvatiti morao. Slušaj me sinko, ja ti dobro želim. Lipo bi ti sada u Zagrebu, kao Banov ex-secretär s 1.100.— for. Srebra mogao biti namišćen, a onako neznaš u što oči upiraš. Kuj moj sinko dok je gvozdje usijano, a posli, kad ti zec između nogu protrče, kasno će biti; da se dakle nebi pokajao, i da te nesnajde francuzki t r o p t a r d, gledaj za vrimena stalan komadić hlibca.

Jesu li Petranović, Vuk, Miklošić i ostali moju Gramm. iz Zagreba primili, upitaj, pak mi piši. — Kako Slovačke, Srbske, i Romanske stvari stoje? — Šta će s Romanima?...

Naco te 100 puta pozdravlja, i moli te da mu pišeš, a mene je pitao kako bi ti mogao nadpisati knjigu, da te najde.

Tetka te i Tetac također mlogo puta pozdravljaju i preporučuju ti šta i ja, da se za stalnim hlibcom obaziraš.

U nadi da ćeš mi skoro i obširno sve i sva zanimiva, i mojoj ljubopitnosti ugodna iz Beča objaviti, lipo te, srdčano i ljubezno ljubeć, grleć i pozdravljajuć ostajem

T v o j o t a c.

Pozdravi mi srdčano velečastn. G. Strossmayera, Petranovića, Vuka, Miklošića, i sve ostale znane i neznane moje priatelje.

Priloženo pisamce odpravi Mimi gdi bude; neznam bo je li još u Schlosshoffu, gdi li je kako li je; valjda si s njom bio? ako nisi to ćeš po svoj priliki skoro bit. — Često mi piši.

PISMO 126.

U B e č.

U B r o d u 29. Listopada 1849.

Dragi moj Andria!

Evo tvoja 4 pisma leže preda mnom, od 8. i 12. o. iz Beča od 14. iz Praga i od 18. iz Draždjanah — svi na odgovor čekajuć, koji ti evo nek bude: Petranović mi piše da je jednu Grammatiku dao državnom tajniku Stelzhameru, drugu ministarskom vićniku Hye,[144] ako su ljudi dara dostojni, drago mi je, akoli nisu, žao mi je. Što si uzput Franju uputio da Mimu Uršulinkama u Varaždin dade, dobro si učinio — što si mu trice među Anom i Tetkom razjasnjivao, to nebiaše od potrebe, nije bo baš sve onako, kako si predstavljaš. — Werner's Schutzgeister došli su. — Vuka mi Georgievć još nije poslao, premda je amahan osički vašar, i na njemu dosta Brodjanah bilo. Školske sam knjige primio. Tko je Lasker, što pri savitovanju naših povirenikah prisustvuje? — Ako Granicu onako urede, kao što mi pišeš, dobro je, to i mi svi želimo. — Vojničstvo nek bude pod vladom vojničkom, da li zemlja i svitina nek su sa svojim zemljacima ujedno. — Tko je Novak, koji Banu svituje? — Knićanin je pametno učinio, što nije u Prag išao, jer bi možebit mnogi Čeh nesretan postao, budući Prag in Belagerungszustand, a Česi nebi se znali po okolnostima zažvalit, pak bi bilo zlo; ja nalazim dakle od Knićanina pametno, što se je okolnosti prilagodio, a austrianski strah, može bit da će se uskoro i obistinit, ako Nimci pri svom mnenju zloglavo ostanu. — Tomića mišljenje, da će Slav. i Herv. 1,500.000 fl plaćati, daborme, da će se obistinit, al da drugačije nemože biti, to će svaki pametan uviditi, osobito kod ovolike soldateske; samo da hoće i Krajišnike u službi pod plaću metnuti.

— Što se Fluk i Ožegović neslažu drago mi je, jer iz toga vidim da je Ožegović pošten i pametan čovik. — Iz Praga sam dobio tvoje dvi bilete, t. j. jedna Knićaninova, a druga neznam čija je, znam da je na njoj dvaput Vjaćeslav naštampano, a dalje nemogu razmozgati šta je kako li je? Verlo me je obradovalo tvoje nakanjenje sići u Zagreb i ondi iz pravoslovja izpite polagati; ako već nećeš popom ostat, a ono je vrlo dobro i pametno drugoga se znanja prihvatiti, odkud danas sutra komadić krušca izgleda. — Ako nikada nisam ljubopitan bio, to sam sada — kakvi će se kolač za nas ispeći? — Da je ministeriumu više stalo do velike ujedinjene Nimačke, nego za Austriansko carstvo, to svaki slipac vidi, ele se ovi ljudi nedadu uputiti; i tako će bit početnici nove prevertanije, Bog jih ubio; a ja jim svaki dan očitam 108. Psalmu.

Serbima nije poćudno, i neće da s Herv. Slav. i Dalm. u jednu krunovinu dojdu, vele da jim više pogibelji od Horvatah priti, nego li od istih Magjarah. Eh tko bi jim ugodio, a baš po momu mnenju nebi ni želio, da se Srbi s nama spoje, jer oni u vik stranaju, i hoće nešto više nego drugi svit, pak bi samo na domaćim Saborima više kavge bilo. Aratos jih, a žao mi jih je, jer u svojoj prenadutosti u svoj vlastiti pogub sernjaju. Dakle i Petranović nalazi razliku medju srbskim i ilirskim jezikom, eto ti kukavica separatista, baš je živi uzun akmak. A šta veli starac Vuk k tomu? — valjda on nije te misli? — Žao mi je Slovakah što se od Magjarah nedadu odcipiti, medju tim čujem i pak da će sami za sebe bez Magj. imavati svoje Sabore, dakle će i pak biti krunovina za sebe ali bez imena. — Čudo mi je da iz Osika pisma dobio nisi na pošti, p o s t e r e s t a n t e, deder i opet potraži, valjda takva pisma barem misec danah leže na mistu, kud su upućena? — Karakteristika Švarzenbergova,[145] koju

mi napisa — vidi mi se vele opasna za Austr. carstvo, pak kako takvog čovika na kormilu derže? — ili neima nikoga tko ga tako poznaje? — ili se nitko ne usuđuje ništa reći? — ja držim i Schmerling[146] da je još veći Grossdeutscher? — od Bacha se čudim što je tako slab, pak se dade od drugoga nadotezat. — Čudim se tvomu mudrovanju o stalnoj službi; ništa na svitu nije stalno, al za to i pak ljudi nastoje za najstalnijim medju nestalnim; ti bi rada takia najveći biti, al valja od malena početi, pak se do velikog penjat, to ti je u svakom stanju; da je državna služba stalnija nego Banova, Biskupova, il ikog drugog jedinstvenog čovika, to svi pametni ljudi uvidjaju, samo se tebi tako nevidi; čudo mi je, što si sam iz sebe naumio, moj sinko, nisi na pravom putu u toj struci, pak će se i kod tebe naša poslovica obistinit: Gdi su kola mudrosti, tud su dvoja ludosti; ele kad neslušaš, radi kako znaš bolje. — Što i ti za obješenima i poubijanima Magjarima žališ[138] — to ti je kakvi švabean u glavu uvrtio; mi ovdi velimo — višaj, sici, ubijaj sve lopove i obišenjake, koji o zlu rade, tako valja i tako je pravo, jer u nevrime gursuza samo gursuz žali, a tko je šta zaslužio nek mu u podpunoj miri bude; a to je tako s magjarskim buntovnicima, ergo eant et pereant; ja žalim kad pravedni ljudi stradaju i zlo pate, a krivi što su zaslužili nek drže; ja jih, a i nijedan p o š t e n čovik nemože žaliti, pošten čovik, velim, jer ima najviše pametnih, mudrih i izobraženih ljudih — koji nisu pošteni, to jest u onom smislu nimačkom: rechtschaffen und ehrlich. Što ja od našeg i od svakog ministeriuma želim.

Vinoberu sam hvala Bogu sretno obavio, al verlo malo vina dobio. — Kod nas je skupoća koju još nitko nije zapamtio. Akov vina 11—15 for., rakia 12½—16 f — šljivovica 32½—35 f WW.: pošto lani u bankama, po to ove godine u srebru.

Naco je u Vinkovcih i opet kod Jemrićke. — Mima mi piše iz Ogulina einen recht lamentablen Brief; ja virujem da jim se u onakvom mistu nemože dopasti, item — valjda ondi neće vika provest; žao mi jih je, al jim pomoći nemogu. Quartir imaju lip, al od dohodakah i conversatie ni peke. — Franjo mi piše iz Karlovca, da se je s Kordona — kud je došav iz Ugarske otišao, — povratio, dopust na 6 nedjiljah dobio, i 28. se u Brod uputio; nadam mu se sutra ili preksutra. Ana je još u Vukovaru, i on će morat po nju tamo. — Tetac i Tetka zdravi su i lipo te pozdravljaju, tako pop Valenta i Niko. Sekulić te je u Beču tražio a nenašao. Veruna Muravka udala se za nekog Oberüberreitera u Staru Gradišku na osmero dice — proficiat. — Kuzmanova se Mina s Bukvićem vinčala. — U ostalom je sve pri starom.

Srdčano mi pozdravi gosp. Štrossmajera, Vuka, Miklošića, i ostale znance i prijatelje. — Javi mi što čuješ o našem uređenju novoga. — Neznavši ti šta više pisat ljubezno te pozdravljajuć i očinski ljubeć i grleć ostajem kao i do sada

T v o j o t a c.

PISMO 127.

U Z a g r e b.

U B r o d u 11. Studena 1849.

Dragi moj Andria!

Tvoj list od 30. p. m. primio sam, pak evo težko dospi da ti na njega odgovorim, bivši ti na tvoja 4 pisma u Beč malo prije odgovorio; ele valjda si od Strossmajera moje pismo primio? —

Iz tvog pisma s radošću velikom vidio sam da želiš kakvu takvu Profesoriu, eh bien! — to je dobro, lipo, i pametno,

samo nastoj da bržje do komada stalna hlibca dojdeš. — Što pako od značaja poštenog čovika sanjaš — to je s a n j a r i a; svako stanje ima svoga poglavara, te naši ljudi vele: Goso! — ta i psi imaju svoga starješinu, — a mlađi valja da je starijemu barem poslušan, ako ne pokoran, ponizan i podložan. — Tomu u ovom životu nit možeš, niti ćeš ikada izbići, bio tko mu drago. — Što nas Apoštoli od poniznosti, od zatajanja samog sebe etc. etc. etc. govore, to ti bolje znaš nego ja, samo bi ti kao otac kazao, da se načela kršćanskoga držiš, ako želiš još na ovom svitu blažen biti. Žao mi je što mi nemogu ovamo spadajući versi Gellertovi na pamet pasti. — Od Jozete Jankovića nisam još ništa primio. — Ima li Hanka[147] sve ostale Kalendare gdi je prevod Kraljodvorskog rukopisa? 1845. počeo sam a 1851. bit će dovršeno, ele ću ti kalendar za 1849. i 50., dok ovi budu gotovi poslat, a prevod za 1851. — u rukopisu dati. Međutim bi valjalo G. Hanku opomenit, da je to posao e p h e m e r i s, i da si ja nisam mnogo glave tro s prevodom; item — sav sam svršio, kakvi je da je, može ga imat, a ako mu koji kalendar od 1845. fali, to ću mu nadomistiti, samo mi piši. — Što se Matiaševićka na zeta tuži, to joj virujem, jer ga i ja na moju žalost za luda priznajem. — Tetka sa svim zdrava, a i Feter, žao joj je što joj saga nemogaše u Beču dobiti. — Jasić ide na Osik — među tim sam dosta ožalošćen što sam ovih danah moju najprvu knjigu Ivi pisanu 17./7-bra 1848. posli godine danah natrag dobio. — Jarić mi svejednako izbiguje, ljuti se do Boga, što mu Sajatović sina oficirom nenačini, nehtivši Bana za to napastovat; debilitates humanae!! — Sekulić bijaše u Beču, tražio te je kod Bana, al je dobio odgovor: da za tebe neznaju, da ti nit si kod Bana bio, niti te je tko vidio.[148]

Franjo je bio ovdi, lip i vidi se dobar i pošten čovik; za što ga se Ana tako verlo boji neznam, al je moguće da ju djadja zlo stavlja, ele to ona nezaslužuje, buduć je ditinje pameti; — otišao je još u subotu 3 o. m. u Vukovar po nju, pak jih evo ni danas neima u Brod, valjda jih Mišo nepusti. — Mima mi već od davna ništa iz Ogulina nepiše, neznam jesu li zdravi, znam da nisu zadovoljni; ama evo samo mi je pisala došav tamo, i ja joj odgovori, pak mi ipak ništa više ne piše, u brigi sam. — Ni od Nace neimam glasa, to će mi zaer Franjo i Ana donit. — Zašto je taj Profesor Peter obustavljen od službe? — Novine ništa neće da kažu. — Danas je umrla mesarica Pištinica, još mlada žena. — Novinah nikakvih neimamo. — Evo ti Franjo Vinković piše; ako je ikako moguće budi mu na ruku, on je siromah ni kriv ni dužan zlo prošao. — Učiš li ti sada u Zagrebu jus, šta li tamo radiš? — čuvaj se i od novinarstva, to ti je već jedan puta dobrim nahudilo, nemoj sinko biti lahkouman; jesi li bio kod Vladike? — što ti veli? — Šta se iz Beča osobitog dočuhuje? — kad se Banu nadaju? —

Pozdravlja te Feter i Tetka, a i ja neznav šta bi ti više pisao, lipo te iskreno i srdčano ljubeć i grleć ostajem

T v o j o t a c.

Kalendari mi za 1850. još nisu došli; žao mi je ako jih po Franji tamo poslati neuzmognem.

Kako je s mojim satima, hoću l' jih ikada viditi; deder tiskaj, kad si tudi, Zankla, da mi sate dade kakve su da su.

G. Suppana pozdravi, nek mi pošalje in Commission: 100 Abecedarah Agjića, i od svakih školskih knjigah po 5 komada, ali in Commission, drugčije neću, jer neznam hoću l' jih prodat.

Feter i Tetka pozdravljaju G. G. Rodića, Denksteina, Čivića, i ostale svoje znance i prijatelje.

S Bogom!

Ljubezni pozdrav G. G. Gaju, Babukiću, ako je Drobnića ričnik došao nek G. Supanu predade da mi s kalendarima i ostalim knjigama pošalje. Srdčano mi pozdravi G. Matiaševićku i sina, i sve znance i prijatelje.

PISMO 128.

U Z a g r e b.

U B r o d u 27. Studena 1849.

Dragi moj Andria!

Tvoj sam list od 16. t. m. primio, i evo ti odgovara: drago mi je bilo razumit da si zdravo, Bože daj tako vazda bio! —

Koliko sam od Petranovića razumio, on je jednu moju Gram. Hye-u, a drugu Stelzhameru dao; Hye znam da je u početku Bečkog uzdignuća kao Profesor juris rolu igrao, — a tko je Stelzhamer to neznam; ele ja se nikakvoj nagradi od ote strane nenadam, a i nečekam, pak i znam da mi neće s nikoje strane ni dojći, jer je netražim. Ta eto za moje tolike zasluge für die Schulenaufseherschaft,[149] već ovo 5 godina drugi za mene traže, da budem odlikovan, pak zalud — a da sam potražim, bio bi valjda i izsmijan! — teško onom tko šta izgleda u drugog se ufajuć. — Vukove sam knjige po Georgieviću primio — od Jankovića još ništa. Dok iz Budima stigne kal. 1850. poslat ću G. Hanki[139/40] kal. od 848. 49. 50 i ostalo u rukopisu. —

Osobito mi poćudno bijaše razumit da želiš Profesuru; ako se (kako čujem, i nadamo se) u Zagrebu sveučilište, a u Osiku Liceum, Accademia, ili veći Gimnazium uzdigne, to mislim da neće biti premučno Catedru kakvu takvu dobiti? — dakle nastoj sinko objeručke o tomu, budi iz svega kolik tolik prepravan, da možeš s poštenjem izpit učinit. — I to mi je drago što jus učiš,[150] ti si valjda u Beču jus canonicum i hungaricum učio? koje ti još materie preostaju za nauk? — piši mi da znam, pa i to, ako si i iz koje si materie izpit u Zagrebu učinio, i kako? — Veliš da si u službi? — ako si, bereš li plaću? — drago mi je i to, što te je opet Bansko viće s Koritićem za Požegu odlučilo; hajdede barem se u poslu nalaziš, i znamenje je da za tebe znaju; to me mnogo tiši. — Što se novinarstva tiče, nek ide na vraga, okani se toga, to nek drugi rade; tu ti tvoju želju nikako odobrit nemogu, vidiš da novinari jedan na drugoga kao psi režu, za što bi se bez potrebe izvergavao kojekakvim grobianstvima? mahni se sinko te želje i volje.

Što mi predbacuješ: da te želim svojim robom učiniti; da bi bolje bilo da sam te u opančare dao; da nitko imav dobru glavu, a neimav od kud živiti na nauke nek se nedaje; da se samo srednje glave s naukom bave, koje bi dragovoljno službe primali; etc. etc. etc. Ovo su sinko predbacivanja koja me vriđaju, i koja i zbilja samo šuplje glave svojim roditeljima činiti mogu. — Ja sam sve štogod sam s mojom dicom radio, radio iz vlastitoga izkustva, koje me v r l o s k u p o stoji. Ja tebe ni svojim ni tuđim robom neželim učiniti, al mi je težko gledati, gdi si se sam robom pohotenjah učinio; moja je otčinska dužnost moju dicu na pravi put izvodit, i dok sam živ učit jih i upućivat, al ne zarobljivat; ovu moju dužnost izvršujem, a tko neće starijeg svoga slušat, i roditelje poštivat, taj nek si sam pripiše ako mu zlo bude. — Opazivši da

dobre glave imate, dao sam vas na nauke, jer znam kako je meni bilo od moje mladosti tia do današnjeg dana; moja mati neimavši pojma kako i šta valja s otvorenim glavama radit, privezala me je za dućan; lud mlad nisam znao promislit, da me to neće sretnim učiniti, podložio sam se materinoj volji, pak patim. — Da vi nepatite — dao sam vas na nauke, da si svojim glavama pristojno stanje i način življenja prepravite i pribavite. Ti si zato hvala Bogu imao i imaš priliku, ja kao otac moram te opomenit, da zeca hvataš dok ti je blizu, jer će bit kasno, kad se izmakne; ti me u tome nećeš da slušaš, to me prisiljuje od tebe misliti da si ohološću nadut, i sam u svojoj pretiranosti živiš, — a to dobre glave nečine; samo osrednje glave u sebi samima mogu uživati, dobre glave uživaju, al od svoga uživanja i druge ljude dionicima prave!!! — Da sam te na zanat dao, šta bi iz tebe bilo; tvoj bi se razum, ako i malo kasnije, razbistrio — vičnje bi ti nezadovoljstvo u dil palo, bio bi raztrkane pameti, tužnog srca, nezadovoljne misli i činjenja; u tome stanju, ako se nebi umio plemenitijega čega latiti (kao ja Grammatike) propio bi se, ili u nezadovoljnosti hrđavog društva tražio, te tako na ovom i na drugom svitu nesretan bio. — Prilika ti je u Joci Popoviću — iz njega nikad trgovca — a i drugog ništa; dičko je za svoje stanje prepametan, a neima naukah da se onamo postavi, gdi bi sebi i otačbini prudan bio. S a t i s.

Karla mi za Nacu još nije knjigah poslao. — Jeli Zankl tandem moj sahat dobro popravio? — ako nije i ne šalji mi ga, to je obišenjak, komu neima para. Ako su sate dobre, zapečati jih u škatulju, pak predaj Županu da mi jih s knjigama i kalendarima pošalje. Pozdrav od nas sviu G. Matiaševićki i sinu joj; gos. Benčevićka otišla je prie 3—4 nedilje dana u Karlovac, začuvši da je Benčević vrlo obolio, i da u špitalju leži. — Da imam priliku već bi ti od davna

tvoje čizme poslao, al evo se neće nikom u Zagreb. Franjo povrativ se iz Vukovara gdi je 10 dana boravio, proveo je i kod nas 14 dana, ter proslavivši kod Tetke sv. Katarinu, a nemogav parobroda dočekati, ode jučer po najvećoj mećavi uzam predprege; žuri se da kući dojde, za to neće na Zagreb ni udarit. Šuteć čovik — al mi se čini faustdick hinter den Ohren.

Eh hvala Bogu, i to dočekasmo da Strossmayer biskupom postade! Bog ga živio i kripio, da na hasnu i diku svojoj domovini živi, i svega se dobra nauživa, ako je podatan; žao mi je što su sada spahiluci opiljušeni, ele neće ga briga morit za svakdanjim kruščem — a to je najgora i najteža briga. Živio!!! . . .

Iz Tetkine sam knjige razumio, da ćeš u Požegu na nekakvo iztraživanje; eh dobro, valjda ćeš doć po čizme? —

Jaić svejednako o napivim svojih pisama u Budimu radi;[86] neki mi je dan poslao correcturbogen od božićnih pisama, poslao sam jih Mimi, nek u Ogulinu u crkvi piva, znam da tamo neznaju za njih, samo ako je iole dobar Organista. Critiku — dapače pohvalu ovih pisama i napiva, rada bi, dok budu gotovi, u novinama dat uštampat; hoće l'to htit ohne Insertionsgebühren novinari primit? — Jaić moli da mu pošaljem novu c a r o v k u iliti pismu Carevu, pak ako takova i za Bana ima da mu ju s napivom dobavim; neimavši ja ni jedne ni druge, molim te da mi to u Zagrebu pribaviš, i što bržje pošalješ. Također, ako nije u Zagr. Kalendaru p o d p u n nadpis Bana Jelačića, da mi ga pribaviš i pošalješ, to Jaiću trebuje za Dedicatiu; ovo mi po prvoj pošti učini. — Kako ti neki dan u Franjinoj knjigi javi, novci su za Mitu Rogulića po G. Kapetanu Veseliću poslani, i na G. Krestića ili Župana preporučeni, dakle si tamo svoj dug

potraži. — Pozdrav Gos. Senderu, Traveniću, da ću mu predbrojnike — ako bi se koji javili — na njegovo dilo, dragovoljno sabirati.

Novoga nemamo ništa, nego što iz novina učimo. Al mi je baš Agramerica, a osobito ono znamenje ⊙ puno dodijala, dass ist ein elender Speichellecker; i Narodne su novine bile zagazile, al sad opet imaju t r a n s e a t: barem bo šute. — Slavenski bi jug bio dobar, da zna grammatiku, al mi baš oči vadi, a uši buši, aratos mu pisanja.

Što nas je ovdi zdravi smo hvala Bogu svi, osim moje noge, koja svoje trači. Tetka te i Tetak lipo pozdravljaju i ljube. A i ja te očinski cjelujuć ostajem kao u vik

T v o j o t a c.

M a l i n, iz Djakovštine špan, dojde k meni s molbom da te pozdravim, da njegovu Inštanciu kod G. Zidarića, zarad nekoje komitatske službe, podupreš. Djakovačka katedralska crkva je u noći 24./25. o. m. porobljena, sve srebro i zlato odnešeno; — to novog biskupa neće razveselit. — Čestita ti svetkovina!!! Bog te živio, sinko, a Duh ti sveti pamet prosvitlio.

PISMO 129.

U Z a g r e b.

U B r o d u 9. Xbra (decembra) 1849.

Dragi moj Andria!

Tvoj sam list, i knjige od G. Župana, i moj sat po Gustlu Jariću prekjučer primio, a valjda si i ti među tim moje pismo dobio?

G. Župan neka se malo barem po Slavonskom zemljopisu obazrie, da zna što je bližje, što li dalje, što ide naprid, što li natrag. Tako mi je s mojim knjigama poslao desetak stranskih paketah, za Osik, Djakovo, Vinkovce, Babinugredu; hajdede, to sam dobiv priliku odbavio tamo. Al kako je mogao paket za Daruvar u Brood poslat, to nemogu dokučit; ja u Daruvar nikad nemam prilike, van ob lito kadšto, kad se ljudi idu tamo kupat. Pozdravi ga dakle, da daruvarski paket kod mene leži, i ležat će doklegod nedobijem prilike do Zagreba, da mu ga natrag pošaljem.

Sat u svaka 24 sata 10 minuta zaostaje, to bogme majstora nehvali, das ist ein elender Pfuscher; al i pravo mi je, za što s'jabanliama baratam, a Bog zna kako je i u ostalom popravljen, dok toliku falingu ima.

Drago mi je, šta si se s Rogulićem namirio, komu je Kapetan Veselić bio predao novce? — Namiru dakako pošalji Miši.

Ako u Požegu dojdeš, valjda ćeš se i u Brood navratit? — ako li nedojdeš, a ono i opet dobro. Od Karle još za Nacu ništa, premda je bilo prilikah, et quidem baš Pepo Gučić kod njega bio ovih dana.

Da se u Beču za nas ništa dobra izkuvat neće, to smo si već u napredak mogli misliti; žao mi je Bana, što ostaje kod naroda osramoćen, premda ga ja i svaki pametan čovik podpuno izgovaramo i odrišujemo. — Rajačić[151] u misto zeca iztirao kurjaka — ele tog kurjaka svi Vlasi drže za zeca; neznam tko se u Slav. jugu iz Broda javi broj 208. — Da su brodski Vlasi s Rajačićem zadovoljni to ja dobro znam, svi bo hoće da imaju svoj serbski Kronland. Budale! ele nek jim bude.

Honores mutant mores, sed raro in meliores[152] — među tim bivši G. Strossmayer u svemu iznimka, možebit će i tud biti; vrlo mi je ugodno što se od tebe neotuđuje.[153]

Vele mi milo biaše razumit, da si tvoj izpit iz naravnih prava dobro, pače predobro svršio; gledaj da tako i iz ostalih predmeta bude, što još izvan statistike imaš?

Novoga ovdi ništa, van da Tifus polagano žanje, gdi nije sijao.

Naco mi piše da je hvala Bogu zdrav — neg mu mnogo njegov Professor boluje, to mi se nedopada.

Mima mi piše da je svejednako boležljiva, a k tomu vrlo nezadovoljna u Ogulinu; to me smućuje. — Neki dan bijaše u Jugu da je u Petrinji umro nadličnik Čaić, i regimentski ličnik — ele druge novine ovo nespominju; ako je ovaj umro, to nek se sada Amruš tamo potraži. Baš evo čujem da je na smrt bolestan Dr. Nickerl u N. Gradiški; šta bude takia ću Amrušu javit, ja bi mu prije N. Gradišku nego Petrinju želio.

Od Ane i Frane odkad odoše ni traga ni glasa. Mi smo hvala dragom Bogu svi zdravi, excepta moja noga, to se razumiva, i svi te također mlogo i pozdravljaju.

Pozdravi G. G. Babukića, Gaya, Šuleka, i Demetra — ovog, da nije šala što ga u Sl. jugu molimo. Također Gju. i Gdna. Matiaševiće, i kuma Edu, nek se na otca neumiće.

Evo ovo podaj Šuleku, nek u Jug metne; u mene je Agramerica taknula, valja joj nešto kazat, a to evo činim.

Baš mi sada kalendari 850. dojdoše, dok dobijem priliku poslat ću tebi i priateljima.

S Bogom! Tvoj te Otac ljubi, i cjeluje.

PISMO 130.

U Zagreb.

U Brodu 15. Prosinca 1849.

Dragi moj Andria!

Tvoj sam list od 7. o. m. primio, pak hajde da ti odgovorim, premda sam ti neki dan pisao. — Žao mi je što nisi mogao kod nas božićevat, ele kad je tako, — nek bude i to dobro. —Tetka je taštoljubiva, za to joj šešir trebuje, ali nije potrebit. — U Brod je jurve zapovied od Haynau-a[154] došla, da se ima Brod takia rušit — ele Feter[25] je tu zapovid poslao u Zagreb, s pitanjem: da li Haynau ima kod nas šta zapovidati? — ele je soldat — soldat, a Švabo — Švaba, dakle sigurni nismo, bio rat nebio, — nek'rade što jim je volja, ego resignavi ad omnia.[155]

Moj sinko, što sam ti predbacivao — istina je; a ti kuhaj i prokuhavaj kako znaš. — Bog bi dao da se ja u Mat. varam.

Presvitli gdin. Djakovački ako ti je još priatelj, verlo mi je drago, jer, honores mutant mores, međutim ti kao otac svitujem, da to prijateljstvo vele štuješ, i nesigraš se, da ga zasigraš, jer si ti još dosta lahkouman i kratkovid. Nije sve ono najbolje što si mlad čovik u glavu upili, a izkustvo je, — u zao čas! — Bog samo starima posli velikih podnešenih tuga i nevolja dozvolio. U ostalom, kad mu uzpišeš lipo ga i ponizno od naše strane pozdravi — da se u njegovo blagonaklonjenje i milost preporučujemo, i željno izčekujemo, da ga skoro u našoj domovini vidimo i pozdravimo, kao Archijereja domaćega.

Marjanu sam poslao Banov nadpis, a već mu i pisao od oka, da nit Carovke nit Banovke još u našem jeziku nemamo.

Rogulić se kod mene navrati, i primi od mene opet f 100 CMZ koje mi je Benko naložio da mu dadem, ja dado. — Ele on novce primi, kaza mi da si zdrav, pak — kao čovik zle svisti, bez dugog razgovora ode, teško mi na pitanja odgovarajuć. Da je naš jezik još u provisoriumu, to vele jezikokvarenici Babukić, Gaj, Šulek, et Consortes; jezik nije gljiva, koja preko noći iznikne, nego je hiljadu godišnja izpravna i izpravljena stvar quoad declinationem et conjugationem,[156] samo se izrazi pomlađuju, a jezik ostaje. Tko će za horvate pisat, nek piše kekavački, al slavno — ilirsko narečje ostaje od toga na vike razlučno. To je Jugu za njegove sociative i locative. — Ele mu ipak, ako uzhtije, šaljem za Jug, istiniti događaj; ja ga doduše iz Gradiške nadpisujem, al k tomu me privoljava uzrok, jer sam i ja sada u naličnom slučaju; ako želiš znati, evo ti ga:

Brodski si je Purgermajstor prisvajao moje zasluge, a nuz to na himbeni način kod vlasti preporučivao sebi slične. Mene to razjidi, i ja predadem molbu, da mi se svidočanstvo dade, kako sam se 1848./49. vladao, i takia napišem što želim, veleć: to želim imat, jer ću za novi Franz Joseph-Orden Cara molit. — Molba je 12. o. m. u 11½ sati pred podne predana, a 13. u jutro je osvanio kožni križ na Bogića dućanu, s nadpisom: Orden für den Berlich. Ja za moju molbu nisam nikom ništa kazivao, dakle mi je Magistrat Paškvil metnuo; ja sada Magistrat gonim, i velim: magistratski je čovik i onaj Paškvil pisat morao, zarad koga je Skalica zatvoren etc. etc. etc. — za to iz Nove Gradiške pišem; pazi da se drugačije u novine nestavi, jer nebi rada u ovaj par da se za mene ositi, premda je stvar istinita i virno izpisana, a u istinu i napisana 12. kad sam istom bio naumio moju molbu predati, i nesanjajuć, da će se iz toga Paškvil izleći.

Mima svejednako boluje, to mi nije drago, veli da ima Magenverhärtung i to me smućuje, ele što Bog da. — N. Gradiški Rgts.-Arzt Dr. Nickerl umerh, pisao sam jim, da se u Grad. traže; iz N. Grad. također doći će za njega molba, sad ako hoćeš i možeš pomoći da se njihova i naša želja ispuni.

Franjo mi pisa, da je sretno šesti dan iz Broda u Vukmanić došao — živ i zdrav sa svima svojima. Naco je zdrav, hvala Bogu, valjda će doć u Brod božićevat. — I mi smo u Brodu, hvala Bogu, svi zdravi, do moje noge, i lipo te i srdčano pozdravljamo i ljubimo.

Marjanovićevi će napivi bit do nove godine gotovi, ja ću ih koji dan u novinama kritizirat i preporučit; dilo je neizmirne vridnosti za cerkvu; Mimi sam poslao nekoliko listova baš božićnih pisama iz korekture, nek tamo na Božić po Brodski zapiva u crkvi, i obećala je ako uzmože.

Sada te očinski ljubeć, grleć i cjelujuć ostajem

T v o j o t a c.

Evo mi prekjučer iz Budima Kalendari — da mi je prilike, poslao bi ti, al evo nitko neide tamo.

PISMO 131.

U Z a g r e b.

U B r o d u na mladince 1849.
(28. prosinca)

Dragi moj Andria!

Tvoj sam list od 18. o. m. primio; vrlo mi je drago bilo razumit da si živ i zdrav, a i mi smo do božje volje tako.

Što se tiče rušenja Broda — to zasad hvala Bogu nije istina, a i prije nego bi to bilo — bilo bi i razgovora; ta i pod Carem Josom bijaše turski rat, a Brod staja gdi i stoji;[157] među tim to mi nebi ni vlasi pobililo, ja sam na svašto prepravan, štogod Bog na mene pošalje. A ni moj Paškvil nesmućuje me — ja se tomu smihem — evo mi i pak od Magistrata nedadu zahtivanog svidočanstva, a ja evo smihuć se pišem tamošnjoj Militaer-Commandi — da mi ona od Magistrata moje svidočanstvo iztiska. Ako u političkom referatu imaš koga znanca, možeš za 2—3 dana za moju tužbu i molbu proupitat. — Što se moga nakanjenja tiče: — što sam zaslužio — nek mi bude, bilo to od Švabe, Madžara ili Raca. Pak znaš što bi želio, da mi može bit? — ja bi rada u Krajini Schulrathom postati. — Deder to preporuči p. p. Strossmajeru — nebi l' mi tud pomogao — a da bi bolji bio nego i jedan budući Schulrath — to nije ni sumnje. —

Za Amruša su molili Gradišćani, njihova jih Rgta. podupira u tomu; Amruš također moli, a Mima je najvažnija, jer dade Beciću 200 fl. Srebra da solicitira i miti, wer schmiert der fährt. Bože daj da se sada u tomu naša želja ispuni. Međutim čujem da se vinkovački Rgts.-Arzt Weinert u Gradišku traži; ako bude imao bolju podporu, eh bien, nek on ide u Gradišku — Amrušu bi bilo i bolje i dražje u Vinkovce doći, zbog malog Milana, gdi bi jim pred očima mogao školu dovršit. Bože daj! samo i ti tu stvar kod tvojih prijatelja podupiraj.

Knjige su od Karle došle, i evo kod mene leže; Naco nije mogao ovog Božića u Brod zbog herdjavog puta, ele ću mu jih pervom prilikom poslat u Vinkovce. — Franji Vinkoviću, koji se za sad na odmoru ovdi nalazi, predao sam tvoje pismo u ruke.

Evo u jučerašnjim novinama vidim da i Gaj dobiva članke iz Beča; u broju 224. on i Agramerica imaju jednak uvodni članak o Srbiji. — Bog vidi kako tud o Krajini sude — ele! ele! doć će dilo na vidilo. Jugu sam opet ovih dana poslao članak, kako brodski syndicus svoje Inquisite vlastitom rukom bije.

Novoga nemamo ništa. — Kalendara ti još nemogu poslat evo baš nikakve prilike u Zagreb; prije bi u Pariz priliku dobio nego tamo, aratos! Zagreb je za nas daskama zalupan; da barem pomnjovoz (Male ili Diligence-Wagen) ovuda prolaze, ama baš ništa do suhe pošte.

Jaića su pisme[86] gotove. Kako dobijem takia ću ih u novinama priateljski protrest, i preporučit, jer su baš u istinu svake preporuke dostojne.

Prekjučer bia u gradu[122] na ručku, zdravi su svi i lipo te pozdravljaju. A ja te očinski ljubeć, grleć i cjelujuć ostajem, čestitu ti novu godinu želeći

T v o j o t a c.

Pozdravi mi sto puta sve znance i priatelje. — Ako Mimi uzpišeš, javi joj da se je neki dan Cepenjakova Liseta s kapetanom Fleischerom vinčala, i u Osik odvedena.

PISMO 132.

U Z a g r e b.

U B r o d u 16. Sičnja 1850.

Dragi moj Andria!

Tvoj sam list od 4. t. m. primio, i iz njega vidim, da si hvala Bogu zdrav, to je najbolje; i mi smo ovdi hvala dragom Bogu svi zdravo.

Ja tebi nepisa, da ti moju stvar kod tamošnje Militaer-Commande preporučiš ili da za mene dobru rič uložiš, nego ti samo reko: ako želiš znati kako i u čemu moja stvar leži, da tamo proupitaš, da ti ja od ovuda sve i sva pisat nemogu. Među tim evo ni do dana današnjega nema od Zagreba nikakva odgovora na moju tužbu i molbu; valjda je tamošnjim bureaucratama toplo?! — Što se tiče tvoje zlobe i nepriateljstva prema Švabama, popečiteljstvu, i svima njegovim repovima — to ti ja kao otac na mladost i ludost odbijam, al neće drugi ljudi tako! — ti si istom zinio na svit — Švabama nahudit nemožeš ni ti, ni svi pametni i ludi vikači, dakle je ta zloba i nepriateljstvo prazna slama koju lupate. A kroz takve malenkosti i nadutosti samo si praviš nepriateljstva i nemir, a koji će čovik bistre pameti tražit nepriateljstva i nemira? — ej moj sinko, duboko ti je pamet pala, a što ću ti? kad me ne slušaš, nemogu ti ni pomoći. — Tako si opet u Südslawische Ztg. Bana obistno uvridio — zašto to radiš? gdi ti je bistroumnost? — il misliš ti u tvojoj nadutosti, da će te Ban za oproštenje molit? ta promisli, da si ti prama njemu crv — jedno ništo; što ti sa Staudarom imaš, to si mogao, kad te je dotle pamet dotirala s njime i svršit, a Bana sa svim iz te sigre izpustiti! —

Krst sam zaslužio pred Bogom i ljudma više nego i jedan koji će ga nosit, al ga ja ipak nebi tražio bio, da me k tomu druge okolovštine prinudile nisu. — Purgermajster je kroz moje zasluge, pripisavši jih sebi, — Majoriu dobio; tud bi šutio; al je onda tri najmanje zaslužena Brodjanina preporučio, da se kolajnama obdare; pročuvši ja ovo, uz prkos zamolim Magistrat, da mi svidočanstvo dade, kako sam ja prepričio da se lipljanski manifesti, bubnjem i u trima crkvama, kako je naređeno bilo, proglase. Pak kako sam ja onaj,

koji je Brodjane nagovorio, da se Petrovaradinske magjarske Gral-Comde, i magjarskog Ministeriuma odreknemo, a u Zagreb i Beč da se obratimo, pak kako sam j a s a m ovaj dokumenat Statšrajberu u pero diktirao, etc. etc. etc. — Da mi Magistrat ovo svidočanstvo dati nemože kad antecedencie na um uzme, to sam ja verlo dobro znao, a baš je i bila moja odluka, Magistrat u tisnac dotirat, a do svidočanstva mi nije toliko ni stalo. — Ele od Magistrata dobijem B e s c h e i d: Man darf solches Zeugniss nicht ausstellen, sondern ich soll beim hoch. Milit.-Commdo, einkommen, und dann wird der Magistrat über mein Gesuch rellationieren. — Kakve su pako te Relatie, to ja od starih vrimena dobro znam, za to sam Militaer-Commdu u Zagrebu molio, da Magistrat nerelationira, nego nek mi zahtivano i podpuno zasluženo svidočanstvo dade, i to ako mora biti — mit Intervention einer dritten Behörde, buduć da je lažljivih svidočanstava nit hoću, nit tražim. — To ti je u kratko moja stvar — najviše da osramotim šemplavog Purgermajstora, koji nepostidan ove zasluge sebi pripisuje, pak da osujetim njegovu nakanu, da oćakar, Bogdan i Filipović na sramotu sviju Brođana — s kolajnama obdareni budu. Šta će sad Milit.-Commdo. odgovorit, uredit, i učinit, to ćemo viditi. — Među tim ovo tebi na znanje dajem, al ni ričice od ovog u novine ne stavljaj.

Zarad školskog savitničstva — kad bi kakvi memorandum pravio — morao bi ga stilizirat na Kriegsministerium, pak bi u Beckov referat došlo, a to neću, — jer Beckovo mnenje o kraiškim učionicama — i moje mnenje, to ti je razlika kao nebo i zemlja; da je na Ministerium od prosvite — eh, to bi bio davno učinio, al je Beck, naš Beg — pak neću. Jer znam da bi jim moje mnenje bilo smišno (lächerlich). Među tim ću još sterpljeno prečekat, šta će od nas i s nama

biti, jer sada u naprečac nemožemo ništa, neznamo bo kakva nam se kapa u Beču kroji; za to uztrpljenje, strah i ufanje. Bog bi dao da dobro bude! —

Evo ovaj čas poslaše mi iz Grada[122] Agendeblatt — gdi stoji: Amruš Rgtsarzt. kommt von Ogulinern zu Gradiskanern. Eh. hvala Bogu, te nam se i ta želja izpuni, koliko je Becić doprineo? — baš bi rada znati! — ele čudo! sav Brood, i sav brodski grad, to ti je in floribus jubilationis što Amruš u Gradišku dolazi, kano da u Brod ide — sad vele, da se više smrti neboje!!! — eh bien.

Kakva mi je muka i žalost, što evo do danas nemam prilike, da u Zagreb tebi i priateljima kalendara mojih pošaljem. Al jest Zagreb za nas daskama zalupan. Nadam se danas sutra i crkvene Jaića napive dobit, i od njih bi nekoliko u Zagreb poslao, al po komu? — Klempaju, vrazi te klepali, daj nam malé-kola!

Kad će presvitli đakovački Vladika u Đakovo? — kad uzpišeš, upiši ponizni pozdrav od mene, kalendar ga čeka, a drugo mu nemam ništa za dobrodošlicu dati. Šta se od Bana čuje, hoće li tandem ti naši oktroji[141] za Hrvatsku, Slavoniu i Krajinu gotovi, i obnarođeni biti? — il tikva il dinja — samo da mi je doživit; a ako me Bog poživi, i zlo bude, već mi je pero nabrušeno; ako li dobro, onda mir, tišina, i ljubav. — Žao mi je poštenoga Bana, što se je zlo napertio — ako zlo ispade, nije on kriv; ako li dobro, njemu slava!!! Jesi li dokončao izpite iz prava? — kako su ti za rukom izišli? — piši mi. Što se imena Juratuša tiče, gledaj ga što bržje sbacit; kad si izpite položio, nastoj skoro da i Cenzuru predadeš, pak ime advocata dobiješ; među tim bi mi najugodnije bilo da sada pod Strossmajerom opet herku[158] navučeš. —

Naco je hvala Bogu zdrav, — Frano i Ana kano da su u vodu potonuli, baš se neće da javljaju; je li zlo, il' dobro znamenje, ja se, kao otac, bojim.

Ovdi ništa novoga nemamo. Tetac te i Tetka lipo pozdravljaju, tako i Gos. Matiaševićka sa sinom; ovih dana bijaše mladi Benčević na smrt nastupio, sad mu je bolje. Srdčano mi pozdravi Gaja, Babukića, Šuleka, Verbanića, i ostale znance i priatelje, kapetana Wegheimera, da sam Stadleru f. 20 CMZ isplatio, i njemu ću koji dan pisat; on je sa mnom odrastao, i činim da nije Nymac, s njim možeš naški govorit, kao i sa Strossmajerom. —

Neimavši ti šta više pisat, očinski te ljubeć i gerleć ostajem

T v o j o t a c.

PISMO 133.

U Z a g r e b.

U B r o d u 1. Veljače 1850.

Dragi moj Andria!

Tvoj sam list od 23. p. m. primio. Prvine iz tvog lista odbijam ti po mom običaju na ludost. Što se škola tiče, evo ćeš iz priloženog lista proučit moje misli sverhu toga, kad proštiješ onda predaj Prausu, neka u Südslaw. Ztg. naštampat dade, gdi je i Škrobot i Ključec svoje mnenje dao obnarodovat. — Također ti šaljem opisanje novog Jaića dila C e r k v e n i n a p i v i, to bi želio da i u Nenarodnim novinama i u Slavenskom jugu dadeš uslovotištit, u prve za to jer Popovi, na koje stvar spada, s njima se ponajviše služe, a meni je do toga stalo, da se dilo što više i štije i razglasi. — NB. neželim za to plaćati, već ako će novinari zabadava u novine primit. —

Bana žalim — ako se, davši se zaslipit i občarat, narodu izneviri, koji se nije Caru i Austriskom carstvu — nego b a š n j e m u za ljubav na noge stavio. Ele, sve Bogu u ruke. — Što se Zagrebci međusobno ocrnjuju kod Popečiteljstva, to je njihov grih, ele je to žalost, da još u vik naši grisi na našim timenima leže, t. j. nesloga, nenavidnost, i razkol. sicut erat in principio & nunc & semper. Amen.

G. Župana pozdravljam, da mi pošalje Koledare, Kolendare, Kalendare[159] ostalo što sam od njega zahtivao do Gradiške na Švarca. A Osvalda ili Zlatotvorno selo, volio bi iz nimačkog na novo prevest nego serbsko popravljat; al nemam vrimena nit volje ni jedno ni drugo. Mima mi piše da će 11. o. m. iz Ogulina krenuti, kod Ane jedan dan opočivati, pak jedan dva li dana kod tebe u Zagrebu, za tim u Gradišku. Nego mi je na ovoj zimi žao diteta.

Danas je Nacina svetkovina, čestitkovao sam mu. — Franjo piše Tetki — zdravi su. — Kod nas nema ništa osobitog. — Svit u Tifusu još svejednako mre, danas su tri pokopa. —

Muravić bivši klerik Đakovački, došav k meni zamoli me da mu na tebe preporuku dadem, želio bi u Zagrebu jus učit, pak da mu tamo zabadava stan i hranu najdeš, ja mu to quidem obeća, da ti ponese kalendare za Hanku, tebe, i dobre priatelje, al ga evo do danas nema; je l' tamo otišo neznam, al kao slab đak preporuke malo zaslužuje, pak mi je dražje što ga nema.

Ova dva sastavka, koja bi on imao ponisti, šaljem ti poštom.

Mi smo ovdi hvala dragom Bogu svi zdravi i tebi svako dobro, i stalno zdravlje iz srca želimo; pozdravljamo G. kumu Matiaševićku i sve njezine. Od moje strane svima domorodcim ljubezni pozdrav izruči, i kaži da će kalendare

kad tad dobit. Zbilja — neznam jesam li falio — u mom Kalendaru Sv. Stipan s crnim slovima 2 Kolovoza pada. Al je Ivanje, Ilinje, i Demetrovo s crvenim slovima naštampano?!! Tako nije u Zagrebu ni u Osiku.

Presv. Vladiki Strossmajeru ponizni pozdrav od sviju nas izruči, mladi ga i bolji popovi svesrdno i s veseljem čekaju, a starcevi, i koji su šuplji izpod ušiju — oni glavom klimaju. —

Sada te očinski ljubeć, grleć i cjelujuć ostajem

T v o j o t a c.

Matan piše Valenti da će u Rim — pak od onud u Đakovo na Vladikin poziv. — Najvećeg Magjarona Pachmana, koji je još lane u Ugarsku pobigao — namistili su Đakovački kanonici za Administratora u Mitrovici! —

S' B o g o m.

Ako novinari ove članke neuzhtiju primit, a ti jih sahrani pak mi jih natrag pošalji, jer nemam od njih odpisah. —

PISMO 134.

U Z a g r e b.

U B r o d u 3. Veljače 1850.

Dragi moj Andria!

Evo i pak g. mladi Muravić tamo polazi da Jus uči, buduć ga sbog razkoljenog persta u popovima neterpe. Budi mu kao zemljaku, koliko bez tvoje štete bit može, na ruki, on još Zagreba nije vidio — dakle mu je vođa potrebit.

Moje si nekodnašnje pismo s dva sastavka za novine po pošti primio?! — sada evo šaljem za G. Prettnera 3 kom kalendara natrag i f. 22 : 36 x CMZ za izplatjenje prodanih kalendara. Šaljem nadalje: 9 mojih kalendara koje ćeš po nadpisima razdilit, šaljem ti 2 u polutverdim koricama s međumetnutim bilim papirom, jedan tebi, drugi (ako nije za uvriđenje) G. Vladiki Štrossmajeru, i još ti 5 kom. nadomićem da jih razdiliš, komu i kako znaš. Također za G. Hanku neimavši čitavog, list za 1848., za tim kal. za 1849. i 1850., s ostalim Kraljodvorskim rukopisom, u rukopisu, pozdravi ga, kad mu uzšalješ. — Ama šta to bijaše s Gosp. Supanom? — koji je od 3 brata? — u ćemu se sastoji taj Majestäts-Verbrechen? — ja Agramerice neštijem, nego mi kazuju; želim dakle znati šta je u stvari. Verlo bi mi žao bilo, da se toj familiji zla dogodi. — Tud je morao Gaj i Stauduar[133] denuncirat? — kako li je? — opširno mi stvar javi. —

Šta ima novoga osim novinah? — kako stoje s našim krajiškim uređenjem? — čemu se je nadati, boljemu — gorjemu li? —

Ovdi ništa novoga — mi smo hvala Bogu svi zdravi; Tetka po balovima hoda, pak igra. — Mimu ćeš i Amruša skoro vidit, oni će okolo 15.—16. o. m. u Zagrebu biti. — Naco mi piše da jim Professor philophicas praelecciones derži.

Žao mi je da još do danas Jaića napivi[86] neprispiše da Županu jedno 10 k. in Comission dadem. Jaić mi piše, da je i tebi jedan exemplar preko Beča poslao? — barem ćeš naše domorodce moć obsvidočit da nije tašt posao. —

Ako mi Župan do danas koledarah poslao nije, nek jih sada ovom Muraviću prilikom pošalje, ili ako su u Gradiškoj, neka ga naputi gdi ih može primit, pak da mi ih u brod doveze. Baš mi je žao Župana, a obito ako je Lavoslavkoga bolje poznajem.

Tetac te i Tetka pozdravljaju, a i ja te pozdravljajuć s očinskim cjelovom ostajem T v o j o t a c.

PISMO 135.

U Zagreb.

Brod 19. Veljače 1850.

Dragi moj Andria!

Tvoj list od 13. t. m. primio sam, kano odgovor na moje dvi knjige; ali mi nejavljaš, što si učinio s moja dva za novine poslana ti sastavka; osobito mi je stalo, da se Jaića napivi oglase, a baš bi mi i to ugodno bilo, da se i moje misli o kraiškim učionicama uštampaju. Što su horv.-slavonski spahije,[160] gdi si ti tajnik — dokončale, to sam iz novina vidio, a ti veliš da se ta stvar za neuvridit popečiteljstvo svitu sobćiti nesmije?!! —

Verlo mi je žao što Muravić ne mogaše paket s kalendarima poniti; sad bi bio lahko mogao, što je G. Hanki naminjeno do njega poslati, a drago bi mi bilo da je i Prettner svoje kalendare natrag dobio, ele dobro te je novce primio. —

Jug je zabranit. To će čini mi se više biti iz pizme nego li što je Jug slobodoumnije (jer sa svim slobodouman nebiaše) pisao. Bogme ti je Ban i sva Zagrebačka Bureaucratia žestoko natraške krenuo, to će za sada banganetskoj sili za rukom ići, ali dokle? — Sad vidimo gdi smo i kako smo, pak dokle smo došli; šta će slidit, Bog sveti zna. Od Ustava čini mi se da će se latinska poslovica obistinit: parturiunt montes, nascitur ridiculus mus.[161] — Hoće li se pako puku zapaljena svićica tako lahko ugasiti dati — kako Nymci misle, to dvojim vrlo. Po svoj priliki buknut će Francuska — Nimačka za njom ustopce — valjda će i do nas doći.

Od Mime i Amruša još nemam glasa, da su u Gradišku došli, al ako su 15. od tud krenuli, valja da su već tamo. — Žao mi ih je što su se ovu godinu dana tako iztrošili, dugo

će trebat dok se opet malo podkože, za to bi, čini mi se, prerano bilo, da si Amruš i konje i kočijaša na vrat uzme, a baš nevidim da mu treba; jer ex offo dobiva predpregu, a bolestnik će doći s kolima po njega.

Ana mi piše da je bila kod Herzberga na velikoj zabavi, i da se je tamo dobro s igrom i gostenjem upraznjavala. — Mima i Amruš bijahu kod nje samo na ručku, a ja sam želio da tamo 3—4 dana probave.

Naco sada polugodišnje izpite doveršuje, obećao mi je javit s kakvim napredkom? — ele scinim dobro će biti. Zdrav je hvala Bogu. Zbilja kad ideš u Beč gledaj mi za njega kakvigod d o b a r satić, makar i lip bio, kupiti, samo nek nestane više od 15—20 for. Srebra. Da imam po komu, poslao bi ti one stare zlatne sate, možebit da bi na izminu i njemu štogod boljeg uzeo; oči mi iskopa za sate.

Jaić mi piše da je preko Beča poslao jedan istisak svojih napiva za tebe, a sad mi evo javlja da jih do mene u Brod šalje. —

Jel' mi Župan koledare poslao? — po komu, kuda, kako? — ako jih se malo prometne, nek sebi pripiše. —

Tetka i Tetak zdravi su; trguju sa sinom; s mlikom, kajmakom i sirom, eh nek jim bude. — Pozdravljaju te.

Ja sam hvala Bogu — do noge — zdrav, i bio bi sa sadašnjim mojim stanjem puno zadovoljan, da me s jedne strane moj dućan, a s druge političke pletke, koje nam se kroje u Beču, nesmućuju; ele i to u starom phlegma podnosim, češće smijući se, a češće mi se srce kida, a najposli pomislim, eh dobro — za mene neće dugo trajati! —

Novoga nemam ti ništa javit, kod nas se sve povraća na prastaro, mi u Krajini živimo na Meternikovu, — pa dobro, — samo ljudi čude se nad onim što se je sve za ove 2 godine sbilo. —

Hoće li te ova knjiga u Zagrebu zateći[162] neznam, napisat ću da se za tobom šalje gdi budeš. — Zbilja, što je s Muravićem, gdi je ostao? — gdi će se smirit? —

Što u Beču saznaš i začuješ, od onuda mi takia javi; znam da se ničem dobru nejmamo nadati, al barem da se k zlu malo po malo priviknemo, prije nego nas snajde. —

Neimavši ti šta više pisat, lipo te, srdčano, i očinski ljubeć, grleć, pozdravljajuć i cjelujuć ostajem

T v o j o t a c.

PISMO 136.

U B e č.

U B r o d u 16. Ožujka 1850.

Dragi moj Andria!

Tvoja sam dva pisma, od 1. i 12. o. m. primio, a u nijednom mi ne pišeš, kud bi pismo na tebe uputio, za to sam čekao, da u Zagreb sajdeš, pak da ti odgovorim; za to i ovo pismo upućujem na našeg Gosp. Vladiku, da ti ga predade. — Primio sam iz Bosne od fra Grge Martića,[163] jedan znatni, vele starinski bodež (pugio, Stillet) da ga u Zagreb Banu odpremim; ovaj bodež udržaje izrezan događaj Egiptskoga Josipa, u 12 prilikah, pod svakom prilikom urezano je znamenovanje u latinskim redcima, n. pr. kod prve prilike: fratribus audacter narrat sua somnia Joseph.[164] — Kod pete prilike štije se: Hic ut adulterium committat foemina quaerit; deserit ast Joseph mantele fugamque capessit &. &.;[165] ove prilike i pismo bilo je sa zlatom uloženo, to se još može vidit, al je zlato poizpadalo, deržak i korice bili su valjda od zlata, il barem pozlaćenog srebra i s kamenjem uložene, ele toga je nestalo, a fratar je dao tomu bodežu sada priliku od handžara. Stara stvar u novoj opravi, eh bien! ja sam želio da ti ovaj dar Banu predadeš, sad neznam kuda ću ga kako li uputiti? —

U prvoj knjigi pišeš mi, da Ban želi s tobom na samu govoriti, u drugoj mi nepišeš, šta je bilo? — samo me je strah da Bana na kakvigod način nisi uvridio. — Možebit da ti je kakvu službu nudio, a ti ju tverdoglavo odbio! — Bože sačuvaj, to neželim od tebe čuti.

Od presvitlog Vladike primio sam list pokasno, i isti mu dan odgovorio i zahvalio mu na milosti, koju prama mojima i meni ima. Što se pako kolajne tiče, to — kako mi ju opisuju oni, koji su ju vidili — níje kolajna, nego mangura zlatna, u misto novca, s kojom je Ćesar valjda onaj primljeni exemplar moje Gramatike isplatio.[166] — Može se u džepu, al ne na persima nosit. — Među tim znaj, moj sine, da mene ni kolajna, ni mangura, ni Franje Josipa krst, obradovati ne može: to dok sam mladi bio — možebit da bi me razveselilo, al sada ja s tima lakrdijama (van kad bi morao) mojih kaputah nebi derao. Franje Josipa. Red tražit ću, ne što mi srce išće, nego iz tebi znanoga hinada,[167] i to, da nebiah žestok svidočanstva tražiti, nebi činio. — Moje bi mi sada veselje i utišenje bilo, vas moju dicu svu namirljenu i sretnu viditi, pak se Bogu moliti, štit, i pisat, eto to bi mi uživanje na ovom svitu bilo, a ordeni nikada! —

O Granici mi u obadvima knjigama dosta utišivo pišeš, al mi opet o najglavnijoj točki ništa nejavljaš, a ta je: hoće li vojnički časnici u Krajini i s civilnim stanjem upravljati? — Sudbeni je odsik od političkog odcipljen — al će auditori bit sudci? — ako su i što su Auditori to znam i naš je sindicus postao auditor; ako ovi i ovakvi sudci ostanu, zlo i naopako, ako Oficiri budu s političkim i ekonomičkim upravljali kao dosad, dosta naopako; eh eto ti, onda smo ondi, gdi smo i bili 1847., samo ćemo više plaćat, sehr schöne Errungenschaften.

Jeli već g. Vladiki prekonizacia došla? — mi smo se nadali i tebe s njime viditi, a ti sad opet o putovanju po svoj Evropi govoriš; ama momče što si ti od sebe i zbilja naumio? — za što si ti hlibca negledaš? — šta ću ti kad me nećeš da slušaš. —

Tetka i Tetak zdravi su i lipo te pozdravljaju, ovih je dana Tetac Banu pisao, čestitovao mu svetkovinu, i upitao ga: bi li smio za Generaliu molit? — Tetka bi ti po zraku litala!! — Upitaj der Gosp. Vladiku, u koji dan misli u Brod dojti, oni ga žele ili na ručak, ili na korak dočekat. —

Mima je ovih dana bila u Brodu, kupila si nekoliko hergadi,[168] i konakovav ovdi ode natrag u Gradišku; Amruš ima mlogo bolesnika, pak nemože nikud od kuće, Milan jim se je vrlo razbolio, ele mu je sada hvala Bogu bolje, već su mislili da neće ostat, dite je valjda putujuć nazeblo.

Kalendari, i Marjanovi Napivi tebi odlučeni, još leže kod mene, kud znam to poslat? — Naco mi piše da je izpite za prvo polugodište sretno svršio, iz svega ima Eminenciu, samo Sebastianović neku pizmu još svejedno goji; to ti je i zbilja rekav, prava i velika kukavica. —

I Ana i Frano pišu, da su zdravi i zadovoljni; nedopada mi se što su u Quartir još jednog oficira dobili, komu i koštu daju! —

Novoga nemamo ništa, do evo danas zime od 6 gradi; prsti mi se mrznu, a peć se ložit nedade. — Turci su mirni, al se u Bosni vojska kupi.

Ljubim ruke G. Vladiki, tebe otčinski ljubeć, grleć i cjelujuć — i ako se i zbilja nebi vidili, sretno ti putovanje po svitu želeći, ostajem kao i u vik

T v o j o t a c.

Zbilja! iz svake mi poglavite varoši piši, da znam gdi si i kako si, i ako bude moglo bit, javi mi kud bi ti pisat mogao.

PISMO 137.

U B e r l i n.[169]

U B r o d u 16. Travnja 1850.

Dragi moj Andria!

Evo ti na sva tri tvoja pisma u jednom odgovor. Ja sam doduše želio da ti na svako napose odgovorim, ali neznado kud bi, kako li bi pisao? —

Iz prvog mi drago bijaše razumiti, da si sa — i kod Bana bivao, i da si s njim opet u staro sporazumljenje stupio, ergo eo ipso, da i o njem bolje misliš, nego što si bio počeo misliti; drago mi je također, što se Ban nas u Brodu spominje i nas pozdravlja. — Hvala mu svagdi i svakda. — Ovo sam iz ostala dva pisma razumio. Hvala Bogu! —

Ama kako G. Vladika svoju rič neobdrža — valjda papa u tuđim mistima neće da prekonizacija preduzimlje, nego samo u Rimu? — on još možebit nije prekoniziran? — drugčije nevirujem da bi svoje posvećenje od Uzkrsa do Duhova odlagao?! — Budi kako mu drago, hvala mu velika na njegovim pozdravima, i na njegovoj prevelikoj ljubavi prama tebi, pak tako i prama nama, malo — il nimalo poznanima.

Sbog toga — što službe neprimaš i zbog tvoga putovanja — Bog ti bio svagdi i svakda u pomoći! Sinko, ja neznam što i kako misliš? radi dakle kako znaš, samo Boga u pameti i za vođu imaj, to ti kao otac želim. — Žao bi mi bilo, ako u tuđem svitu nepoznanom, nepoznan glavu izgubiš; nećemo čut ni znat kud te je, kako li nestalo, ni gdi glavu izgubio, ni gdi si pokopan! —

Ja se dulje ne mogu pružat — nego što me pokrovac pokriti može: za to sam s Nacom do sad tako baratao, kako sam mogao; gdi mi je bilo bližje i jeftinije — tamo sam ga

metao, svrha je ista, il izučio škole u Vinkovcih il u Riki — Senju — Zagrebu — ili u Beču, Pragu i Gradcu. — A tako i u napredak misliti i činiti moram; ja se nit nadam nit se imam od kuda pomoći nadati, a sve da mi tko pomoć i obeća — to nedržim za stalno, nego ako se u Osiku filozofija otvori — Naco će tamo; ako ne u Osiku — a ono ga moram u Zagreb dati, a više činit nemogu. — Pak i kako bi u Pragu ili Krakovi filozofiju učio? — dok bi naučio češki ili poljski — prošla bi mu godina — a kod mene su skupe godine; zato sve bi ga napinjajuć se i mogao u Prag ili u Krakovo poslat — ne bi hotio, da mu godine u vitar neprolaze. A kad svrši nauke, od kojih mu živit valja (Brodt-studium), onda nek uči strane jezike, koji mu uztrebaju. — Ti nemoraš sve mjeriti po tvomu, od Boga primljenom talentu, ni prsti nisu svi jednaki. On je sada hvala Bogu zdrav i dobro se uči, a u napredak što dragi Bog dade.

Amruš je zdrav a tako i mali Milan, ama Mima mi se nimalo nedopada; Bog bi dao da se varam, al sudeć po njezinoj tužbi, da joj je želudac otečen, da ju boli, etc. etc. — rekao bi, i strah me je da nema Napoleonove bolesti, to jest: želudnu rakranu. Deder ti na tvom putu gdi dobiješ priliku proupitaj pre-vištih likara za lik protiva toj bolesti; neće biti s gorega, ako bi se zato lik našao, ili joj trebovao ili ne. — Ona odkad je u Gradišku došla bijaše samo pol dana u Brodu, vrlo je zlo izgledala — i sad tkogod ju vidi, a i kad mi piše — sve govori da je bolestljiva. Strah me je za nju.

Marjanove napive dao sam po tvomu zahtivanju u Podcerkavačku crkvu; ona je zbog Miminih svatova za nas znatna, a Pop Valenta obećao je na tvoju odluku tri sv. Mise reći, veleć: da se on nas i onako u svakoj svojoj misi spominje. — Je l' ti po ćudi? — ako nije, a ti onda po svojoj volji možeš s mojim Exemplarom istih napivah raspolagati.

Drugi me tvoj list s glave poplaši. Od kud sad kolera — gdi smo mislili da je po svuda prestala? — ele hvala Bogu te si ozdravio; čuvaj se moj sinko, jer ćeš gdigod u nepoznanom svitu kosti razasuti. — Draga mi je bila vist o banici,[170] mišljasmo bo da je nenarodna, i bijaše nam nepoćudno. — Što soldateska ostaje naš gospodar — vrlo me smućuje; tko je od mladosti upućivan: ubij, žeži, ruši, pali, otimaj, etc. etc. taj niti će, nit može sagrađivat, prav i milosrdan biti. Bog nam bio branitelj i čuvar! — Topalović što je tražio, našao je. — Hvala ti što si se za me kod Ministra Thuna pobrinuo; al njihova sistema nedopušća, da se trgovci u službe primaju, a najslabiji nadučitelj njima je dražji — nego drugi tko, makar i više razumio. — Izabrano stanje tvoje vrlo odobravam, samo bi toplo želio, da te Profesorom vidim; dražje bi mi doduše bilo, da si izvan historije koju drugu Materiju odabrao — nebi ti bilo tako pogibeljno!!! — sapienti sat.

Treći tvoj list obradovao me je — ne što na put polaziš, nego što si se od tvojih bolestih oporavio.

Ja tebi pisama zato nefrankiram, da jih sigurnije dobiješ, a ne iz tvrdoće, ili što nebi hotio platit; za to ti ovo s tim više frankiram, štono u tuđu državu ide, gdi ti ipak nekoji dio poštarine platiti moraš, ja bo samo do konca Austrianske države mogu frankirat, al ne u Prajzku. — Bog bi dao, da je Graničarima put na slobodnije institucie otvoren — al to ne može nikako biti, dok je Chef soldat. U ostalom takve me novine barem radošću pribuše — pak ako malo kasnije razmišljajuć i uvidim — da je sve tašta pina i dim.

Tetka će i tetac pristojno i lipo dočekat Vladiku — to se nebrini, a za Bana nije ni briga, njega će obiručke i dočekat i počastit; s ote strane nek te briga nemori, — samo malo mrče — pisali bo su čestitkujuć Banu svetkovinu — bi li

smio tetac Gjeneraliu potražit, a Ban ne odgovara ništa, ele to neće na putu biti, da ga vele častno nedočekaju i nepočaste.

Ana mi piše i Franjo da su zdravo i mirno, Mimu će dat u Karlovac, ili možebit u Varaždin. — Franjo je žalostan što mu se kapetanija izmače — ele si vuol pazienza!

Sretan bio kud hodio! — Tetka i Tetac lipo te, ljubezno i srdčano pozdravljaju. — Piši nam iz svake poglavite varoši kud uzprolaziš, a kud ti, kako li ja pisat imam — to mi u vik javi, da knjige netumaraju i nepogube se putem.

Novoga nemam ništa da ti pišem, nego mi zdrav, živ i sretan bio, i sretno se doma povratio, to ti ljubeć te i cjelivajuć želi

Tvoj otac.

PISMO 138.

U Bruxelles.

U Brodu 24. Svibnja 1850.

Dragi moj Andria!

Tvoj ugodni, već od davna, i sa strahom očekivani list od 12. o. m., evo mi jučer istom prispi, iz koga uvidi, da si imavši na putu groznicu, sada hvala Bogu zdrav, što mi je vrlo drago bilo razumiti; bojao bo sam se da nisi gdigod zaglavio, za to želim da mi barem svaki 14 dana — ako će biti dva tri redka o tvomu stanju i zdravju napišeš; to ti možeš, ja pako nemogu, jer neznam gdi si i kako si, a Bog zna hoće li te i ovaj list u Brüsselu naći.

A šta bi ti sada znao pisat? novoga i mnogo i opet ništa; dakle najprvo, da sam hvala Bogu do nogu zdrav i živ, tako i Tetka i Tetac, a i svi u Brodu. Amruš i Milan su također zdravi, Mima svejednako gnjeca, Bog bi dao da dobro bude. — Ana i Franjo, i oni su zdravi, Ana mi je pisala, da ti se je u Berlin javila. — Naco je također hvala Bogu zdrav, i evo ti njegovo pismo prilažem; ova će mu godina baš zalud proći, Professor u vik bolestan, pak čak i Kateheta Sebastianović u suhoj bolesti leži, te tako dičko banbadavad samo za škulsko svidočanstvo u Vinkovcih boravi. — Bogu u ruke!

Brodski äusserer Rath dao je našem načelniku svidočanstvo, da bi u Brodu buna buknula, i da ju je on sam utaživao, i mir i poredak u Brodu uzderžao. — Nato dojde Brigadir za iztraživanje, da li su i zbilja Filipović, Kögl i Bogdan zaslužili, bivši načelniku na ruki? — i to ti naše kukavice potvrdiše i podpisaše... eh, bi li čovik svistnuo? — ili se toj ludosti smihao? — iz početka sam se ljutio, sad se smijem. Mi mađarona načelnika moradosmo na uzdi držat, da nas Mađarima nepredade, a sad je njegova zasluga, što se je u mirnom od sebe Brodu red obdržao. — I to mu Brođani podpisaše!!! podpisaše da su oni bunoviti i nemirni bili, a on da je mir i red uzdržao — pak lipo krasno i pošteno! sve ide naopako, tako dakle i kod nas, umgekehrt ist auch gefahren!!! — Ovdi vinogradi i voće skoro ništa nenose, zima i zlo vrime sve uništiše. — Veliki povodanj, najplodnija polja pod vodom, za kukuruz se ne može uzoravat: dakle bez vina, rakije, voća i kukuruza. Žito i livade dobro stoje, ako Bog do žetve uzdrži, bit će žita i sina. — Bolesti su kod nas hvala Bogu prestale, al u Gradiškoj ima svakovrstnih bolesti i kozjačah, te Amruš još do danas nebijaše u Brodu, a Mima dojde samo na 24 sata.

Šta ćemo još do Konštitucie doživit to neznamo, što je do sad bivalo, to je sve zlo i naopako. Horvatsko-slavonski Finanz-Direktor Kappel, sve zahtiva u nimačkom jeziku: i

račune i dopise, i Meldunge i sve do struka. — Češljaju ga doduše Südslawische und Jugoslavenske dobro i čestito, al se on, ni nitko na to i neobzire, nego se sve na nimački goni. Razveselio me je jučer u Pressi jedan članak — gdi verlo jadikuje, što je stric Nikolaja svoje prste u Nimačke stvari uložio, što Prajsku uniju odobrava, što Austriju od Nimačke odlučuje, etc. U Bosni je doduše mirno, al sve za boj i od Bosanskih Krajišnika i od strane Careve prepravno. Kerstjanluk ugnjetan, prebiguje na naše strane; siromasi, sa zla biže na gorje. — Eto to su ti sve novine iz naše domovine, u ostalom je svekoliko pri starom, tako politička i juridička upravljanja, tako škule i nauci, i sve po starom, samo su financije po novom. Denique i to je ravnopravnost! . . .

I u napredak mi u vik objavljuj mista, kroz koja prolaziš, da te barem na tvomu zemljovidu slidim. Tetka te pozdravlja i preporučuje, da joj tamo u Brüsselu, ako imaš novaca, kupiš jedan Mantil von brüssler Spitzen, za 12—15 fl. CMZ, i svakovrstnih čipakah, a ona će ti sve pošteno izplatiti. — Ja sam joj doduše, a i Feter, te lude misli iz glave izbijao, al ona baš da ti pišem; eh ja joj želju izpunjujem, a ti čini što i kako hoćeš i možeš. — Osim Nace, nitko ti nepiše. — Pozdravljaju te Amr. i Bog zna tko ne. — Čuvaj se moj sinko i pazi si i na tilo i na dušu, i na kesu, ovu osobito čuvaj, da gdigod bez krajcare neostaneš; ja znam da ti novca neciniš, al vidiš, da bez njega nikud nikamo, zlih i opakih ljudih ima svakdi.

Opiši mi, kao sada, i u napredak kud prohodiš i šta motriš i šta smatraš; to se sve dade u kratko naznačit, a kad dojdeš onda ćeš mi sve potanko pripovidit. — Piši mi kuda ti znam opet pisat, pak ja ću u vik to učinit, al ti mi možeš i češće i iz kojegod varoši obznanit gdi si i kako si.

Sada mi s Bogom ostaj, sretno mirno i zdravo putuj, ja se za tebe svaki dan Bogu molim, a drugo ti ništa učinit nemogu, — pak mi se zdrav živ i veseo kući povrati. Za sada ostajem očinski te ljubeć, grleć, i cjelujuć

T v o j o t a c.

Cesar bijaše u Trstu, Radetzky se prije nego su u Trst unišli svadio sa Premierom Schwarzenbergom, pak je otišao nikom ni s Bogom, — uzrok se nezna; Cesar je 23. o. m. u Beč došao. Strossmayer je u Senju na Ožegovića Secundiciama, al neće ovamo. — Ban je u Beču i Napajedlu,[171] a u Hrvatsku neće; nego je Kulmer bio u Zagrebu, al novine o tom malo ili baš ništa ne pišu; valjda ga Hrvati nisu svojski dočekali. — I opet s' Bogom!

PISMO 139.

U L o n d o n.

U B r o d u 13. Srpnja 1850.

Dragi i mili moj sine Andria!

Tvoj ljubezni list iz Pariza od 19. p. m. s velikom sam radošću primio, i vrlo mi drago bijaše razumit, da si hvala Bogu podpuno zdrav; a drugo će dati Bog. Na Antunovo sam bio dabome u Gradu[122] na čestitki i na ručku. Onaj su dan tvoju knjigu primili, i budući da ju nisu sastavit mogli, ja sam jim ju sâm proučio; Tetka se nije našla uvriđena, pak ako joj je i kiselo bilo, opet se je nasmijala; eto, veli, već nama starima i dica lekciju daju. Ele i pak ona te lekcije nit prima nit sluša, kakva je takva je, od ustah odkida, pak na sebe krpe bez cine — a za skupe novce trpa. — Feter je

ovih dana kupio dva hangira[172] mlada iz Erdelja za fl. 350 CMZ; po mojoj ćudi nebi za njih ni fl. 150 mogao pregoriti, ele je sada sa svim u konjima. Da nezaboravim: još sam ti kod polazka hotio preporučit, da Naci lipe a jevtine sate kupiš; neznam jesam li učinio, ako nisam, molim te kupi mu jih tud u Londonu, tamo su sate jevtine, a šta za njih dadeš, ja ću ti takia povratit; samo nek su lipe i dobre, a oklop može biti srebrn, pak k tomu i ključić i kakvigod pozlaćen lančić. Veliš da ćeš ići u Epernay učit šampanjsko vino praviti; to bi bilo dobro, al čini mi se da to svrhom kolovoza ili u rujnu biva?

Eh, Ban nam se povrati, i donese nam Ustav,[173] prilično je odozgor sagrađen, al temelja još nema; ja za temelj držim občine, od ovih još nema ništa, nego će istom doći; vele da će na nimački kalup biti, i to bi dobro bilo, samo da su nam već ovdi. Veliki su župani naimenovani: Za Riku Rušnov iz Trsta; Za Zagreb Bunjevac iz Rike; za Varaždin neznam; za Križ zaboravio sam; za Požegu Janković; za Osik Pejačević. Političko upravljanje ne dokučuje ni 100 častnika. Sudačko ima 659 glava. Tomić porezuje danak; Kappel je financier; Viceban Benko Lentulay. — Mirko Lentulay otišao je s redom gvozdene krune i 4000 for. u penziju. Bansko je viće gotovo. Konkurs je izpisan za političke i juridičke službe, i to do 15, kolovoza. Svi fiškali i stari suci skočili da službe kod sudova dobiju, i ima jih mnogo više nego što jih treba, dakle će se moć izabirat. Za političke se službe slabo tko javlja, čak novine na to viču. Sudovi su usmeni i javni, ali bez porote. Narodni je jezik propisan za sve sudačke, političke, i ekonomičke poslove, u Provincijalu i u Krajini. — Kraišnikom je mnogo materialnog dobra dano, za komunitete i Krajinu ostaje još do neko doba stara porcija. Za Krajinu i komunitete obećane su uredbe občinske, ele da su ih

barem takia poslali, to bo je temelj svemu, i po mojoj misli ako to kadgod doživimo; jedan jedini Errungenschaft. Komunitetom je došlo, da će se u vojnike upisivati nach dem österreichischen Rekrutierungsfuss, i da će se njihovo odnošenje ka Krajini istom kasnije opredilit. Kraiški sudovi bit će od Rgts.-Commande neodvisni; šta će s nama biti to neznamo. — U kratko da ti kažem: sgrada je od ozgor gotova, ali od temelja ni traga ni glasa. Kraišnikom se obećaje sabor u Petrinji. — Od škola ni traga, ni glasa. — U listopadu će se sakupit školski upravitelji, i iz svakog upraviteljstva po jedan i dva učitelja, te će se o školama u Petrinji razgovarat, a to je Bog me slabo ufanje k čemu dobrom: to bo je marva koja ništa nezna i nerazumije; da se hoće barem koji pop tud za predsidnika postavit, jer što Antolić, Aczić i Mikoević svrše, to ću ja prisno pojist. — Ban je postavljen gospodarom nad svih 17 krajiških regementah. — Strossmayer bijaše u Senju na Secundiciama Ožegovića, u Zagrebu ga je dočekao iz Talijanske odjureni Matan i zajedno su u Beč otišli; je li Strossmayer veće zavladičem, to nemogu pročut; Ban je otišao u Gornju Krajinu i Riku, jučer se je, nebivši u Dalmaciji, kući vratio; sutra ide u Bjelovar, pak od onud uprav u Beč i u Napajedl, gdi će se vinčat, pak se s mladom uprav u Zagreb povratit. Hoće li ga Strossmayer vinčat, nemogu čuti, ti si mi to od davna pisao?! Vladike bi se rada u Oštorgonu usaborit, al jim čini mi se nedadu, nego zucaju po Beču i po Požunu. Pisali su Papi — da li on može kabulit, što jim desetak i robove oduzimaju; ako Papa rekne: n e, šta će onda biti? — Desetak je i rabota po svuda ukinuta, hoće li tud Popovom baška kolač peći? — Vladike također posluju na tom, da čisto katoličke škole i gimnazije zavedu, i već su Tunu molbu predali; hoće li im i to dozvolit? — vidit ćemo.

Mađarski stari konzervativci iz petnih žila rade na samostalnosti ugarskoj, i čini mi se, da jim se dvor i popečiteljstvo prilaže, i već su počeli Slovake, Rusine i Romane opet mađarizirati. Strah ih je Slavjanstva. Hvala Bogu te makar nama narodnost ostaviše, samo neznam kako će se i kad će se u život privest. Evo dan na dan kod nas led, kiša, vitrovi i nepogodno vrime, trave dosta, al sina neće bit ništa, jer se nikako pokupit nedade. — Vinogradi su nam ametice potučeni, grožđa će bit za zobanje, al vina vrlo malo il nimalo. Voća kao u pol zime, ni trišnje, ni kruške, ni jabuke, ni kajsija, ni šljiva, ove ću se godine ošugat bez voća. — Mišina se je Nančika udala za nekakva Kovačića honor. vicenotara. — Baš da su nam javili, a kamoli u svatove pozvali. Naco bijaše tamo diver, te nam on pisa; drugačije nebi ni znali; Hanso je umro od straha i žalosti. Naco je hvala Bogu zdrav, i dobro uči i vlada. Mima i Amruš i Milan su zdravi, bijahu na 3 dana kod mene; lipo te ljube i pozdravljaju; Mima ti je u Berlin pisala, što ti nije pismo u ruke došlo, nije ona kriva. Ana i Franjo također su zdravi, pisali su mi, i pozdravljaju te. Feter, Tetka i Paulina zdravi su hvala Bogu, i svi te srdčano pozdravljaju; pozdravljaju te i priatelji Niko. Sekulić, Gučići, Patkove, Valenta, Mikšić bivši u Brodu, a i Bog zna tko te sve pozdravlja, jer svaki znanac pita gdi si, pak pozdravlja. — Evo baš sada po privatnim vistima i po novinama glas, da je Haynau na Gehringerovu tužbu s Mađarske komande sbačen, to će ti soldatesku vrlo dirnut, jer su svoga brkajliju obožavali. — Drugih ti novina — koje bi šta značile, nemam, budi s ovim u tuđem svitu zadovoljan. Ja sam hvala Bogu zdrav, noga mi još curi, i evo me 2—3 dana od razlađenja maravica mari, al se nedadem. Javi mi se uskoro, zdrav, živ, i sretan bio,

kud hodio; čuvaj se od zločestih ljudi, to novca što sa sobom imaš dobro pazi, da ti ga u tuđem svitu tkogod neukrade. S Bogom mi ostaj, ja te očinski ljubeć grleć i cjelujuć ostajem kao vazda

Tvoj otac.

PISMO 140.

U London.

U Brodu 5. Kolovoza 1850.

Dragi moj sine Andria!

Tvoj sam očekivani list iz Pariza od 20. Srpnja o. g. primio, i iz njega razumio kako si se po Reimsu i Epernayu[174] šetao, i sve što si čuo, vidio i izkusio, pak ćemo se, ako Bog da, o tomu još više ustmeno porazgovarat. I ti si valjda do sada moj list, koga sam ti u London pisao, dobio i proštio? pak evo ti i sada po drugi puta tamo pišem, neznajuć, hoće li te ovaj list tamo zateći, ele što Bog da; — putuj knjigo moja!

Zahvaljujem ti na spomeni i čestitki moga svetca, s kojim sam mojih 55 godina dovršio; sad koliko je još Bog odlučio, to on zna; Brođanima valja među 50 i 60 putovat,[175] samo da mi je Naco na nogama.

Što se u tuđem svitu višt baš i učiš, koja bi za našu domovinu dobra i probitačna biti mogla, eh to već kad si na takvom putu nolens-volens i moraš; Bog bi samo dao, da tvoje izkustvo domovini pruditi uzmože, jer evo — pokraj sviju obećanja, nuz oktroj i oktrojinu uredbu naše sladke domovine — opet se švabeka, i na svoj mlin vodu navraćaju. — Sudije moraju ex offo svi nimački dobro znat, Solare, Armice, i ostala na financiju spadajuća, moraju se u nimačkom

jeziku vodit, i u istomu nadpisivat, u Krajini ostaju škole pod vojničkim ministeriumom, i svi se poslovi u nimačkom jeziku vode — pak valjda za 5—6 godina, dok se nimački još bolje učvrsti, onda će nam nove nimačke sudove i občine oktrojirati, eto ti ploda naših želja i borbi, i tolike prolivene krvi! — sad istom Mađare proklinjemo, oni bo su, koji su svojom ohološću sve ovo učinili i proizveli, da li su oni samo malo uljudniji i pametniji bili — sad bi sve drugčije stajali, ali nas oni na ovo silom natiraše, pak sada svi patimo.

U našim zemljama nahodi se dosta kredne zemlje, i to baš na planinama gdi su vinogradi; tako ti je brdo među Osikom i Pečuhom V i t a n zvano, tako kažu da je i Moslavačko, a vidio sam da je i u Odvorcima, dakle nije takva ridkost; među tim znaj, da su ova naša vina verlo lipa, ljubka i jaka, al uspi u čašu samo malo vode, izgube svu dobrotu, dapače i isti vinski okus; od tuda poznajemo koja su vina na kredovitom brdu rodila, ako su ova dobra za vrienje iliti muziranje, to možemo u — i okolo naše domovine dosta takvih vinah naći; da si kojom srećom u Epernay-u kušao C h a m p a g n e r n o n m u s é e[176] s vodom pomišat, te bi se mogao o ovoj stvari — (ako je baš tako) — osvidočit; jer se sva mađarska vina — koja vodu ne trpe — zovu K r e i d e n w e i n.

Ako se u Francuzkoj buna digne — eto ti je i u velikoj Nimačkoj, a budel' tud — onda je i blizu nas; Mađarska ufanja nisu tašta, i Bog bi dao da se neobistine, pak ako se i obistine — hoće li oni svoje stare grihe pripoznat i nastojit da jih poprave? — ako bude tako, a ono može još i iza zla, dobro nastupit, jer naš Ministerium voli veliku Nimačku, nego li čitavo Austriansko carstvo; ele štogod bude nek sebi pripišu: Tvoj pogub Izraele, od tebe sama izihodi . . .

O zrakoletaru koji se na konju gori penje, nema u našim novinama ni slovca, kako to biva i biti može, to ćeš nam pripovidat.

Ban se je vinčao[170] u Napajedlu,[171] vinčao ga je pako nadvladika Olomučki; među ostalima bio je Vladika Strossmayer i Matan u svatovima; Vladika je govore i pozdrave držao, kojih su pune novine. — On je također i novog vojnog popečitelja Čorića pozdravio; Čorić je do duše Likota, al kažu da nezna naški, jer je od ditinstva među tuđinama; a nama s njegovim imenom nije pomoženo, ako nezna svoga naroda život, življenje, običaje i potrebe. — A i to će biti lukavština da mogu reći, es sind ja zwei Krobaten mit uns im Ministerio, und diese stimmen auch gegen die slawischen Tendenzen.

Buduć da nam nove uredbe, nikakvih uredaba nedonesoše, to u našoj domovini nebijaše baš ni radosti ni veselja, nego se slaviše ex offo Tedeumi; što se tiče materialnog dobra, — toga su Krajišnici jurve od poslidnjeg Sabora uživali, dakle je pri starom, a ostalo sve eo ipso pri starom ostalo. Nezadovoljnost je velika po svuda u našoj domovini. Ban je doduše još vrlo štovan, i velelipno sa svojom mladom u Zagrebu i po svuda dočekan, jer se narod nikako nemože uvirit, da je on neviri kriv, nego popečiteljstvo psuje, kao što pravo ima.

Naco je 2. o. m. došao kući, i doneo svidočanstva eminencia. Ove godine nit imaju utištenih klasifikaciah, nit su držali govore, nit su im klasifikacie štivene, sve je to po novoj modi. Kod Generala Reinbacha bio je na ručak pozvan, i tamo ručao. — S a t e m u n e m o j z a b o r a v i t k u p i t, ja ću ti novce povratit, oče će mi povadit.

Mima biaše na moj svetac s malim Milanom ovdi — sad su joj prestali bolovi u želucu, jer je noseća; item kako

sam ti pisao propituj o želudnoj rakrani. — Svi su zdravi, Amruš silu posla ima, u svoj onoj okolici liči, i malo kad se u kući smiri.

Ana mi je i Matasić pisala za moj svetac, Matasić je zdrav, al' Ana piše, da često boluje, neznam u kolikom.

Tetac je kupio dva erdeljska angira za 300 fl. CMZ pak već u njima uživa; Tetka je zdrava, sad imadu sto poslovah, livade koseć i kupeć i uvozeć. — Novoga nemamo nigdi ništa, ovo desetak dana nemamo kiše, a baš se je ispadala, i silu štete počinila; hrane će bit dobrim, al vina i rakije ništa gotovo. — Javi nam se opet skoro iz Londona, i kuda ćeš od onud krenuti?

Svi te srdčano lipo i ljubezno grlimo, ljubimo, i svako ti dobro, sreću i napredak želimo; također i mnogi ovdašnji znanci i prijatelji pozdravljaju te, tko bi jih sve pamtio. — Ja te otčinski grleć ljubeć i pozdravljajuć ostajem

T v o j o t a c.

Vladike još nema.

PISMO 141.

U L o n d o n.

U Br o d u 9. Kolovoza 1850.

Dragi moj sine Andria!

Za sada nemam šta bih ti mogao pisati, al mi istom nećas pade na um, da ti na moje poslidnje od ovud prije 5—6 dana u London poslano pismo, niti sam adresse metnuo kako si mi javio, niti sam stavio p o s t e r e s t a n t e; a žao bi mi bilo, ako to pismo ne dobiješ, za to ti baš sada saltile pišem, da pismo s tvojim imenom bez ikakova drugog naznačenja kod pošte Londonske potražiš; valjda Englezi nisu tako že-

stoki, da su ga već natrag poslali, ili ludi, da nepotraživši te barem kod Austrianskog poslanišstva, gdino si se najavit morao, uništili? —

Osobitih novina ni u tom pismu nema, van samo to, da nam je na papiru dosta obećano, a ništa nedano, jer mi još svejednako na staru stojimo. —

Mi smo hvala Bogu svi zdravi i živi pak to isto i od tebe u skoro čuti želimo. — Daj, ako Boga znaš, uzmi za Nacu tamo kakve lipe, al ne baš skupe sate, bit će od dvostruke uspomene, a ja ću ti novce takia vratit. Za Nacu sam u brigi, neznam kud ću na godinu s njim; da si mi ovdi da se porazgovorimo! —

Jula nam se ovih dana, nemogavša se sa svojima ukućanah slušati, za Stipu Kelnera udade; u njega troje dice, u Jule troje, to je šestero — a još svake godine po jedno — a pokraj toga sirotinja, no ich gratuliere; a odgovorit se nemogaše.

U današnjim novinama dojde popečiteljska pohvala na Brođane u obće, a za medaliante napose, što su 1848-49 bili magarci, pak nisu šemplavog Purgermajstera s nogom u dupe.

Vranjicani je ovdi, pozdravlja te; vidi mi se dosta bistar čovik, premda ga je teško razabrat, jer malo govori. —

Baš sada od Šegovca i Pepe, Frane i Ane, dobi po nekom oficiru pozdrav, svi su zdravi. Mima bijaše ovih dana ovdi i ona je za sad noseća zdrava, al ja njezinom zdravlju malo virujem. Naco se s Tetkom provaža, Vetter svoje, a ja opet svoje tiramo, pak hvala Bogu, samo da smo zdravi.

Svi te ljubezno pozdravljajuć, ljubeć i grleć ostajemo tvoji, a i ja kao i do sada T v o j o t a c.

Ovo na hitnji, samo da još onu knjigu na pošti ufatiš, da se nebi na vrat na nos natrag poslala.

Biskupa još nema, bio je s Natanom u banovima svatovih, pak su opet obadvojica u Beču ostala. — Sretno živi i putuj, i javi kud si odatud naumio, kud bi ti se pisati moglo, ili da tebe i kuda čekamo. S Bogom.

PISMO 142.

U London.

U Brodu 14. Kolovoza 1850.

Dragi moj sine Andria!

Tvoj mili list od 3. o. m. iz Londona primio sam prekjučer, i evo ti već četvrti puta u London pišem, samo ne znam hoćeš li ti sva moja pisma točno primati; prvi si primio, to vidim iz tvoga lista, a drugom (odgovor na čestitku iz Pariza) zaboravio sam naznačeni mi u istom listu nadpis staviti, i to mi istom 5-ti 6-ti li dan pade na pamet, za to ti opet brže bolje napisa i treći list, opominjajući te da drugoga na pošti potražiš, budući da sam ga samo u London nadpisao, a gdi bi te moglo tamo naći? — Sad evo vidim da i taj treći list nije dobro nadpisan; sad bo mi opet drugu adresse šalješ, za to te i opet molim, da ta dva prijašnja lista na pošti potražiš; u prvom, koliko se spominjam, dosta ti novina iz domovine javljam, u drugom te pako samo napućujem da prvoga potražiš. — Ovaj je drugi list opremit po pošti 9. o. m. u večer, a 10-tog u jutro bi ti imao već javit:da je stric Niko Popović umro.

9-tog bijaše još na pijacu zdrav, živ, i veseo; pošta nam je taj dan donila popečiteljsku pohvalu za svu Brodsku obćinu, navlastito za Bogdana, Filipovića, i Odžakara; pak za Hercega, Pilarža, Baumeistera, Antu Šimića, Fab. Dekanovića, i napokon za Mitra Petrovića. — To nas je u dobru volju stavilo, — jer se je svaki Brođanin u smutnji našao, za što baš da su ovi imence pohvaljeni, kad nisu ništa osobitog učinili? — i to nas je u dobru volju stavilo, što nitko s tom pohvalom zadovoljan nebijaše — a kad se je stvar predrugojačit mogla, onda su Brođani svi tako da bude — potvrdili — kukavice sinje! — Mitar je doduše pohvalu zaslužio, ali ne ovdi — za to se je u čudu našao, nego važniju, ali s druge strane. O toj smo se dakle stvari u jutru pred Popovića dućanom, a posli pol dana pred mojim do 7 sati razgovarali, smihali, i nad ovom se mudrostju i oštroumlju veselo razgovarali; u 7. sati ode pokojni Niko kući na večeru, a okolo 8 sati opet izajde na pijac, i sidio je pred Dimčinim dućanom do 9 satih u večer: tada je otišao kući — lego i spavao do 1 s. po pol noći; tud ga voda probudi, i opet leže u krevet, (trpio je pako ovo godinu dana bolest Asthmu); popoležav reče ženi: muka mi je, idi mi skuhaj thee i pošalji po felčera i Jocu, da me klistira, čini mi se da mi bolest (asthma) dolazi; dok žena ode probudi služkinju da ide po likare, i pristavi thee, dotle moj Niko već kaplju taknut izdahnuo. Likari kažu, da je Schleimschlag bio, ele bio kakvi mu drago, on iznenada na Lovrinčevo mrtav osvanuo, a drugi dan pred noć otpratismo ga na grobje i pokopasmo, Bog mu dao pokoj vičnji, i lahka mu bila zemljica! — Njegova ga obitio ljuto oplakuje, mlogo bo je u njemu izgubila — a sada u dosta potrebitom stanju, ostala. — Ja sam izgubio moga najdražjeg druga i priatelja; s njim sam rasto i odrasto, ditinstvo i mladost proveo, s njim veselja i radosti, tuge i žalosti podnosio, i s njim od ditinstva do starosti u ljubavi i priateljstvu poživio; on je bio jedini koji me je poznavao i razumio, njemu sam se mogao potužit i pohvalit, on mi je u mnogoj nepriliki na ruki bio, za to ga žalim, i žalit ću dok sam živ. — Ele ni meni nema

već dugog života; al je i Brod vrlo mnogo u njemu izgubio, njemu je Bog bistar um, i osobitu ričitost udilio, znao se je u svašta naći, znao svitovati, znao i mnogo nagovorit; takva čovika više Brod nema, i to baš sada, gdi bi ga najviše trebovao. — Pak sinje kukavice nisu ga ni sprovodit hotile, što nije cihove najmio da ga prate. Eto ti Brodjanah! — nekajem se što sam moju dicu od Broda odbio. — Oprosti, ovo bijaše dug nekrolog, al kad je srdce prepuno, onda na usta kipi. —

Novog nemamo nigdi ništa. — U Provincijalu uređuju barem sudove i političke oblasti — a u Krajini je sve na staru. Nekoliko Verwalterah u Gradiškoj Rgti. počelo se je našim jezikom služit, a kako iz novina vidim i u gornjim Regementama, al su jim Rgtscommande te stvari kruto zabranile i zahtivaju da se i u napredak nimačkim jezikom služiti ima; sada su tu stvar u Zagreb na Militär-Commandu javili, i čeka se — što će ova odlučit: po svoj priliki — da se pri nimčanju ostane. — Tako škole i sudovi, a od Gemeinde-Verfassunga nema ni traga ni glasa, kao ni od nezavisnih sudacah; — lipo smo nagrađeni, lipše nasađeni, pravo je rekao Gučetić. Ele Bog je sudac! — Momče, ako je skupo u Englezkoj živit, za to su svi proizvodi i rukotvori jeftini; sate englezke prodaju u Mletcim, Trstu i po Talianskoj za vele male novce, one su još jeftinije nego iz Genfa, za to ti pisa, da Naci u Londonu uzmeš lipe sate. — Kad su u Trstu jeftinije oda sviju drugih, valjda ni tamo neće biti skuplje nego li u Trstu došav iz Londona; item — čini, kako znaš. Mi nismo u Londonu pak i kod nas i kiše i magle dosta, skoro svaki dan. Od saborah ja ne doživi ništa — a hoćeš li ti? — to Bog zna; ta sve je još na Metternichovu kalupu, i slabo je ufanje, da će bolje biti; ja sam sam nevirni Toma. — Banu su uklopili lipu mladu ženu, sad ima s njom posla, a domo-

vini što Bog da. — Štrossm. je još u Beču, valjda izčika da postane Excellenz?! — Matan je kod njega. — Abbaldo se uvađa, pisao sam Matanu, da mi gleda u Beču izvadit T a b a k - V e r s c h l e i s s ; to bi mi platilo momka, koji bi mi kao komad kruha trebovao, a nemam ga od kuda plaćat i držat, pak evo kroz 5 nedilja danah ni slovca od njega. Tvoja putovanja i motrenja želim još proštit i progledat. — Što se Dubrovačkih Klassikah tiče — ti pogorili i propali! — jer nisu klasici — nego talianske kukavice, koji nam jezik kvare, kao Šulek i Babukić. Amruš bijaše jučer za jedan dva li sata ovdi kod gradskog bolesnika Patočke, i takia se opet vrati i Nacu za sobom odvede; zdravi su. Od Ane još ništa nemamo. — Feter i Tetka su zdravi, svi te ljube i grle i pozdravljaju. I ja ti moj očinski cjelov šaljuć ostajem ljubeć i grleć te

T v o j o t a c.

PISMO 143.

U B a s e l.

U B r o d u 16. Rujna 1850.

Dragi moj sine Andria!

Tvoja dva Londonska lista od 22. Kolovoza i 5. t. mj. preda mnom leže, čekajuć da na njih odgovorim: evo me!

Drago mi je i vrlo se radujem, što si se po Englezkoj malo prošao, i osim Londona još i drugih važnih i znatnih tamošnjih uredbi i načina ljudskog življenja nagledao; Bože daj da ti to za nauk uzsluži. Samo jedno neznam jesi li izpunio, što sam ti u vik u Londonu hotio pisati, a čini mi se u vik sam zaboravio — i što me veoma zanima: to jest, jesi li vidio englezki ritus u crkvama? — ako Bog da, te se u ovom

životu vidimo, znaj da ću te za sve, kod nas neviđene crkvene čine (ritus) pitati. — Al ti slabo crkve, osobito inovirne, pohađaš — pak mi na moju žalost nećeš moći u tom mlogo kazivati, a to bi mi baš sa svega tvoga puta najmilije bilo. Drugo: vrlo se radujem što si i od englezkog jezika i to a d f o n t e s toliko si pribavio, da nisi među njima tuđin — jer čujem, da koliko je ethimologija i grammatika englezkog jezika laka — toliko je težji njihov govor i štivenje njihovih knjiga — a to vidim i kod Sekulića, koji je u Beču 3—4 godine englezki učio, i štiveno razumije, al govorit nemože, i slabo razumie što Englez govori.

Od naše domovine i narodnosti neznam što bi ti pisati znao i mogao; u Krajini je sve kao 1847. — U Provincijalu ima dosta provisoriuma, i sad su sudovi ustrojeni provisorissime — kao ćuprija k ustavnim sudovima. — Ban je otišao 12. t. m. u Beč, kažu baš radi toga da se na novo za narodnost s Ministrima pokaćka. — Ele mi se to baš nevidi, jer je nekoji dan Gradišćane hotiuće narodni jezik u domaće poslove uvesti, vrlo ukorio, i kazao da do nove uredbe još u Krajini sve nimački ostaje. — Bog bi ga znao, ni ja o njegovoj dobrohotnosti nedvojim, ali je čovik vrlo u ministerskim mrižama. Kapel sa svima svojima područnim Amtima nimački se nadpisuje, i zapovidio je da mu se sve nimački piše; — onomadne mu i zagrebački Veliki Župan Bunjevac nimačko pismo napisa — a Kapel mu n a š k i odgovori! — Šta to znamenuje, neznam, al je stvar istinita. —

Zbilja, ti mi ništa nepišeš kako u Barklajevoj pivari izmešetiše Haynaua[176] — to baš nije englezki bilo, ele je dobra lekcia za Austrianske krvoloke. — Jesi li i ti vidio tu grdnu pivaru? — valjda si, jer je to jedna od najznamenitijih stvari u Londonu.

Đakovački je Vladika bio u Beču na malu Gospojinu u crkvi sv. Augustina po Papinom Nunciu posvećen; u Osiku ga čekaju 20-og t. m., u Đakovo će dojti 21. — Slavni uvod (Instalacija) bio je na 22. naređen, al evo sad čujem da je za Miholje odgođen. — Njegov otac biaše ovih dana kod mene, i pozva me na 22. — Buduć pako da moje i domaće i zdravstvene okolovštine nedopušćaju, lipo sam se zahvalio, i obećao, da ću, kad se već sve jedan puta svrši i umiri, poraniv u jutru na poldne presv. Gdnu. Vladiki moj zahvalni naklon i pozdrav učiniti, tako da opet kod kuće konakujem, a na 2—3 dana nemogu toga učiniti. — Ove godine nit imamo vina ni voća, i što bi bio malo vinograd doneo, to je na Sv. Roka led pozobao. — Groznice silne, i po okolici i u Brodu. — Evo od 26. Augusta nije samo ladno, nego baš zima; Bog zna šta će ovo biti, snig se svuda po planinama bili, kao i ob zimu, nikako se razvedrit nemože, da sunce koje još dosta snage ima, malo ugrije, da barem koji zrio grozd ove jeseni pozobamo. Jabuka ni krušaka nigdi ni za lik, šljivah se po malo, al i to samo gdigdi nahodi. Požeško je polje sa svim izdalo, a kad tamo nema, onda nema nigdi ništa. — U Zagrebu je na misto Petera profesorom matematike postao Biogradski profesor G o l u b, rodom Požežac, koji je svoje nauke u Pragu svršio, pak u Biogradu profesorom trgovačke učionice 5—6 godina bavio se. — Krajiški su učitelji iz svakog Directorata po 3 s Direktorom naređeni, da se 8. budućeg miseca u Petrinji saberu i ondi l i h školske knjige pregledaju ,i da kažu, koje su dobre a koje se imaju popravit; al od nikakvih drugih stvari da nemaju govoriti. —

Tetka i Tetac zdravi su hvala Bogu; Tetac sad u svojima erdeljskima hangiri uživa. Pozdravljaju te srdačno svi i Pavlina.

Amruš je grozničav. Mima je sada od kad je bonae spei hvala Bogu zdravija, mali Milan zdrav i nemiran, brbljav; tuže se kao kod nas po svuda na sluge i služkinje; neki mi je dan Mima kupila u Cerniku 30 Akovah šljivovice od 18 gradih — po 20 fl. Srebra; — prie 2 godine nije u bankama koštalo; skupoća u svemu, samo je hvala Bogu hlibac jevtin.

Naco je hvala Bogu zdrav, — jučer ode s Filipom u Bosnu, i ostat će tamo kod fratarah jedno 3—4 dana. Za njega mi je velika briga. Babukić mi na moje uljudno pismo i molbu ni riči nepiše, moram još danas Suppanu pisati, da me on izvisti. Još će mi mlogo težje biti ako Convict neuzobstoji, ditčko bo se rado skitari, pak ako nebude u zaptu, strah me je da se u Zagrebu nepokvari. —

Od Ane i Franje već od davna nejmam nikakva glasa; u poslidnjem Aninu pismu pred moj svetac, piše mi da nije zdrava, a od onda ni meni ni Tetki ni slova nepiše.

Što se mene tiče, ja sam hvala Bogu zdrav, samo me moje noge napastuju; čini mi se, da će mi se i druga noga otvorit, a ova svetoviše ranah dobiva. Ele hvala Bogu te se ipak na nogama ako je i na ranjavima deržim. — Po treći puta Psaltir pišem, i evo sam 76 pisamah svršio, ako jih G. Strossmayer uzhtie primit i štampat dati; quia versio est plus explicativa quam verbalis, verbalis esset ininteligibilis, e r g o n i h i l, a to Popovi neće tako.

Matica zagrebačka odredila negdi prie, da će sada Gjorgjevića Psaltir i Mandalinu dati preštampat; Osman pokazuje da u našem puku odziva nejma, niti će se s Dubrovčanima ono postići, što se postizuje s Kačićem, Relkovićem i Dossenom! eto ti: vox populi vox dei.

Cjelujuć, ljubeć, i grleć te ostajem kao i uvik

T v o j o t a c.

Prilažem Jocinu i Nacinu knjigu.

PISMO 144.

U L j u b l j a n u.

U B r o d u 4. Listopada 1850.

Dragi moj sine Andria!

Tvoj sam mili list iz Rüdesheima od 20. Rujna primio, a valjda si među tim i ti moj u Baselu našao; sada ti evo po tvojoj želji u Ljubljanu ovo nekoliko ričih pišem, jer si jurve sada u domovini, i znaš sve i sva; šta se i kako se kod nas sbiva, kako nas Austrianci tlače, — kako svu vodu na svoj mlin obraćaju etc. etc. — to ćeš od Kranjcah i onako dosta jeremiadah čuti, netrebam da ti ja jaučem. —

Vinogradi ni kod nas ništa nedonesoše: — ja sam dobio 4 — slovom velim: č e t i r i a k o v a v i n a; kako vik i svit stoji, nije manje na 3½ jutra zemlje urodilo, ele hvala Bogu, kud znamo? — Stoji me ove godine jedan akov ne vina — nego kiselice 120 for WW. iliti 48 for. Banknotih, pak ako ćeš fl 40: u cvancikama. Nit imam pelunie, nit za jelo grozdja — nit sam skuhati dao mušta za gorušicu, a to, jer je grozdje kiselo i nevaljalo bilo. — Nečudi se dakle, ako je tako i na Rajni. Šljive su gdigdi urodile, akov rakije stoji 20—25 for. WW. Žganica je po 55—60 fl WW. — Za kiselo novo vino zaiskuju nepostidno 20 fl. WW. — Bog zna šta će još iz ove skupoće postati, ele nije dobro! —

Verlo mi je milo, što si se upoznao s Generalom Skrzineckim;[177] — taj mi je čovik, dok je još u dilovanju u Poljskoj bio, verlo omilio, — i nikad mi nijedno poljsko ime nije tako često u srdcu i na jeziku, nego Skrzineckoga bilo, valjda je kakva simpatija, koja se evo pokazuje. —

Jesi li na Ivinom grobu bio? — jesi li vidio njegov kamen, koga sam mu postaviti dao s nadpisom: Ivo Berlić iz Broda

1848.-49.? — Već su mi tri znanca i priatelja tamo bila, i nijedan se nije hotio na moju prošnju do groblja otići odlučit; — ti si brat, valjda si to učinio.

Ban je u Beču — valjda tiska naše uredbe, ili se lahkoumno sa Austriancima zabavlja?! —

Biskup je na Miholje slavno uveden, krasne govore na kler i na puk latinski i naški deržao je, slava je to velika bila. Od nas nitko nebijaše tamo. Mene je njegov otac doduše pozvao, al sam se izgovorio: — da se sa mnom i mangurom komedije neprave. Pak evo me i danas Vladika kroz svoga sekretara dade na ručak (carski dan slaveć) pozvati — i to lih da mi manguru dade; i tud sam se izgovorio, i molio, da mi se ta meni odlučena mangura bez svake huke i parade pošalje; ako li to nemože biti, a ono jim nek bude na čast. —

Mima će koji dan rodit, u ostalom su svi tamo zdravi. Ana je takodjer zatrudnila, žao mi je sirote, za sebe je nedotupava, šta će s ditetom. Naco prekjučer ode u ime Božje u Hrvatsku; najprvo ide na jedno 8 dana k Ani, pak će od nje u Zagreb; studia se počimaju 15. o. m. — Ima E m iz svih materiah, al mi je za njega u Zagrebu briga, samo Boga molim, da ga od herdjavog družtva spasi. Kvartir mu još nije našast; molio sam Babukića i Supana da mu dobru i poštenu kuću najdu, gdi bi se namistio; na misec ću morat do 20 fl. Srebra plaćati, samo mi Bože pomozi, jer su mi se poslovi vele umalili, pak me je strah da nećemo svi propasti, a sada osobito kod ovolikog nimačkog plaćanja. — Po njemu sam ti poslao gunjac od bolje vrsti, neznam hoće li ti biti po ćudi? — dosta je velik, podaj ga si po volji popravit. — Sate imam zlatne, al su sa svim poremećene; za to ti jih nešaljem, nego si gledaj gdigod uzet, a ja ću ti novce povratit.

Tetka i Tetak zdravi su — i svi te lipo i ljubezno ljubimo, grlimo i pozdravljamo. — Gledaj da i do nas skokneš.

— Nacu u Zagrebu potraži, i upravi s njim kako znaš da će bolje biti. Otiđi k profesorima i preporuči ga, a njega gledaj osobito poučit da se oda zloga društva čuva i pazi, pak da prione učit, a sve i sva za sada na stranu stavi, što bi mu više škodit nego li hasniti moglo.

S Bogom mi ostaj, zdravstvuj, ja te očinski cjelujuć i ljubeć ostajem kao i vazda

T v o j o t a c.

PISMO 145.

U Z a g r e b.

U B r o d u 22. Listopada 1850.

Dragi moj Andria!

Tvoja dva lista iz Mletaka od 4. i iz Zagreba od 16. o. m. primio sam; drago mi je, — što si zdravo i sretno ovaj tvoj veliki put dovršio, i u Domovinu se povratio. Dobro došao! —

Tvoje sam i ostale listove iz Londona i Rüdesheima primio, i na njih odgovorio u Basel i u Ljubljanu. Čudo mi je, što se je između sviju moj list u Basel poslani izgubio, jer je do 24. Rujna sigurno tamo mogao biti; za njeg sam se bojao, da te dugo čekajuć nebi natrag bio odpremljen, pisao sam bo ga okolo 12.—16. Rujna. — Drago mi je bilo iz tvoga Mletačkog lista razumiti, da si Švajcarsku Eldorado slobode, i komad Italie efigies servitutis promotrit mogao; Bože daj, da si sve na dobro upraviš. — Žao mi je što i ti kao brat s većjom pomnjom Ivinoga groba potražio nisi; po primljenom opisu, leži Paduansko groblje ukraj druma u Veronu vodećega, groblje krasno i veliko, tud se zakapaju i varošani

i vojnici; Ivin je križ, s prostim nadpisom: Ivo Berlić iz Broda 1848.-49., tri cipele u zemlju zakopan i obzidan, svrhu zemlje je križ 2 i ½ cipele visok od dobrog i jakog kamena, tako mi pišu oficiri koji su kamen naručili i metnuli, tako majstorov račun, koji je kamen pravio i utvrdio ga u zemlju.

O Biskupovom pozivu kroz otca, na Inštalaciju, kako će i kad će biti, to sam ti valjda u Baselskom pismu pisao, koga nedobivši nisi mogao znati, kako stvari ovuda stoje. — Mene je g. Vladika po svomu ocu na Uvod, a posli kroz sekretara na Carev dan (4. o. m.) pozvao k sebi na čast. — Sveobadva sam se puta uljudno izgovorio, da moje noge zahtivaju timara, kog samo kod kuće imaju, da ja dakle moj pohod do miseca svibnja dojduće godine odgoditi moram; meni bo valja u jutro tamo otići, porazgovarati se, i ručavši opet na večer kod kuće biti, a to nije laž, nego je baš tako. — Drugo: znam da bi mi Biskup onu carsku manguru[166/167] rada s nikom svečanošću dati, a mene je već stid, stiditi se! sapienti satis.

Kako si s Nacom upravio — neznam. — Ti in facie loci, dakle možeš bolje stvari razabrati, nego li ja iz Brodskog zapećka. —

Što tamo svitlog Bana čekaš — dobro činiš, čekaj ga i zamoli ga nebi li te uhlibio; moj sinko, ti si u 25-toj godini, vrime bi bilo da se sada — promotriv svit — smiriš, i o tvom krušcu poživiš. Od strane Tetkove, Tetkine i moje — izruči ponizni naklon i odanje svitlomu Banu.

Ljubezno te pozdravljaju Tetac i Tetka, i ja te očinski grleć i cjelujuć ostajem

Tvoj ljubeći te otac.

PISMO 146.

U Zagreb.

U Brodu 28. Studena 1850.

Dragi moj Andria!

Tvoje i Nacino pismo od 14. o. m. primio sam; drago mi je što ste zdravi, a ostalo Bogu u ruke.

Dragi moj Andria! čestitkujem ti svetkovinu, živ i zdrav bio, i dobra dočekao; za sad to želim: da iskra Duha svetoga svrhu tebe siđe, s tobom bude, i ostane, da s tobom po božanstvenoj volji upravi, i pamet ti prosvitli — da si ono, i onakvo stanje izabereš, koje će ti probitačno za ovaj, a spasonosno za onaj život biti. Bože daj da ti ove moje riči onako u srdce legnu, kako meni iz srdca iztiču. Amen.

Hoće li te ovo pismo u Zagrebu naći — neznam; pišeš bo Tetki, da ćeš u Knezgoricu; ako k Ani dojdeš, pozdravi ju, ako je blizu poroda, a ti se odmakni. Na svaki način bilo bi Ani vrlo probitačno, da k sebi uzme kuvaricu bivšeg paroka Bosmanića; to mora na svaki način razborito čeljade biti, koje bi joj s kućom moglo, bolje nego ona ista, upravljati, na to ju gledaj nagovoriti, jer bi joj i u njezinoj sadanjoj potrebi na ruku bila. Ovih sam jim dana pisao, i Frani čestitkovao Kapetaniu; ima li on Karenciu? — Hvala Bogu te je sada kao odvišji (supernumerär) kod kuće ostao, i neće ići nepravedni rat proti Nimcima ratovati!!

Perica je momče lahkoumno — njemu nit je Tetac ni Tetka neprijatelj, to si je on sam. Od sigre nije još nitko sretan postao, neće ni on. —

Kod nas više nikakva ufanja k obnovljenju, al obnevoljevanjah već imamo dosta. — Sic vos non vobis. — Doklegod naš ministerium za Gros-Deutschlandom hlebdi — dotle za

nas nema dobra, za to želim da se pobiju, i da Prus najslavniju pobidu obdrži; — to bi n a s spasiti moglo, a drugčije smo prošli, pod austriskim jarmom.

Omer paša[178] pobi Turke pod Vrandukom, i dojde u Derventu; bilo mu je u turskom Brodu 300 konjanika, ele odoše, i opet se pobiše kod Vranduka; Bošnjaci dobiše botah, sad se bavi okolo Bosne (potoka) — Omerpaša jih progoni, i pravi ćuprije preko Bosne. — Topovi se čuju ovdi, kadgod bitka biva; Brođani do 50—60 hitaca na dan mogu nabrojiti; ele sad je više dana tišina, to ti je sve što je novoga, ostalo je sve pri starom. —

Tetac i Tetka čestitaju ti svetkovinu, Tetka ti je pisat naumila, al evo od nje nedobivam pisma, da ti ga priložim, ona će ti morat baška pisat, kad do sada nije gotova.

S Bogom mi ostaj! Duh sveti s tobom! Ja te očinski cjelujuć, ljubeć i grleć ostajem

T v o j o t a c.

Sbilja! — ti si se morao s Nadpopom Josom omrazit, dok tebe nema k njemu! nebi mi drago bilo.

Matičino tajništvo[179] nije za tebe — ako nemožeš postat Profesorom — a ti se opet onamo povrati, gdi si se iznevirio — a gdi si tvoje odhranjenje stekao. —

PISMO 147.

U Z a g r e b.

U B r o d u 7. Sičnja 1951.

Dragi moj Andria!

Svedva sam tvoja lista od 22. i 29. o. m. i g. primio, drago mi je da si zdrav, u ostalom sam vrlo za tebe smućen.

— Ti bi rada da je sav svit, kakva ga si ti želiš i misliš, a to biti nemože; za to pametan čovik mora se nepopustiv od svoga poštenja, svitu ponajviše prilagoditi, da može pošteno živiti. — Sićam se da je tvoja — a i moja — želja bila, da se Profesorata dokopaš, tud bi se mogao zaslonit, i to bi za tebe najbolji komadić kruha bio; što to nemožeš u Zagrebu dostići, buduć da su sve Kathedre nadopunjene, to nas nebi imalo smućivati, buduć da se ufamo, da će na godinu i u Osiku, a možebit i u Požegi Gimnasium majus bit otvoren, pak kako čujem i Vinkovačka je molba u to ime dobro primljena; tud bi valjda mogao do Profesure dojti?! — Koliko iz novina razabiram nisi izabran za tajnika Matice ilirske, što si želio, i već u rukama držao, — tako ti može i kod Družtva od povistnice[179] biti, pak da takvo tajničstvo i dobiješ, je li to stalan kruh, i kod rastućeg bezcinja papirnoga našeg novca, bili te 300 for. uzdržavati moglo? — nadalje sam u novinama štio, kako želiš urednikom i izdavateljem lista »Dom i rad« biti — moj sinko — to ti je najsklizkija staza koju si si obrao, da se za tvoga života nesretnim učiniš.[180] — Meni se tvoje domoljublje, tvoje misli, tvoja stalnost i sve dopada, al to mi se nedopada, gdi se, i kako se uhlibiti kaniš. Kad si već do toga dotirao, a ti se uteci Nadpopu Josi, da te zapopi, i u tom stanju — kog si si jednoč sam obrao — sretnim učini; i onako ja nijednog razpopa sretnog nisam vidio; tko prevari crkvu, taj sebe i Boga misli prevariti, a to bit nemože; povrati se dakle moj sinko na stazu, koju si si svojevoljno obrao bio. — Ja vidim da si jako razjiđen i razdražen na sva koja nam se čine, i koja se među nama i okolo nas sbijaju — al šta ćemo? — šta možemo? — šta znamo? — sami smo si krivi, pak moramo do sgode trpit a šutit. Puk svoj grih počima osićati, a to je vrlo dobro znamenje. A što veliš, da ćeš u Tursku, to ti nedajem pravo, da se tvoje

domovine odričeš, i što ti tvoja vruća kerv s mirom biti nedade. Ako baš želiš u Tursku, a ti proupitaj tamo: je li Pater Filip Pašalić preko Zagreba prošao u Beč, ako nije, a on će skoro tamo biti, ako li je već prošao, a on će se opet povratit; gledaj da ga nepromašiš, pak se s njime o tvojoj nakani porazgovori, on bijaše prije dva miseca kod mene, putujuć sa svoje Parokije iz Carigrada, pak ode u Bosnu, s nakanom da će od onud na Zagreb u Beč ići; on te može i u Tursku odvesti, ako ti baš tamo srdce želi. U ostalom bi najvolio da se u sebe povratiš, pak svit motriš onako, kakvi je — a ne — kakvi bi morao po tvojoj glavi biti. — Ako uzpišeš Gučetiću[125] odpozdravi ga i zahvali od moje strane na uspomeni i pozdravi. — Za Anu me je velik strah: ona je i onako lina i troma, a sada znam da još manje komocije pravi — a to ti je pogub za rodilje. — Bog bi dao da sretno projde.

Bio sam kod Mime pred Božić, ona je dobro, samo mi se u jučerašnjem listu tuži, da su Gradišćani slabi platci, i da joj nova godina ni desetak donila nije, što je ufala, te tako još u dugu ostaje. — Tetak i Tetka zdravi su i pozdravljaju. — Ja kakvi sam takvi sam — ljubeć i grleć te ostajem

Tvoj otac.

PISMO 148.

U Zagreb.

U Brodu 1. Veljače 1851.

Dragi moj sine Andria!

Tvoja dva lista od 2. i 21. p. m. primio sam, pak ti evo sada na sve dva odgovaram. Među tim sam ti po g. Prausu

tvoj na tebe u Basel odpravljeni list, koji mi je natrag došao, poslao, — što je u njemu nespominjem se; ele ćeš ga štiti, premda prekasno.

Žao mi je Tomića; on je 847. i 48. lipe članke u novine pisao, što je posli činio, neznam, — ele je dobro da je narod takvog čovika — ako i s njegovim kvarom — dobio. — U ostalom i ja dobro vidim, da smo ljuto prevareni, učinivši se od slobodnih ljudi — robovi. Platje i napasti svaki dan porastuju — upravljanje još u vik (kod nas) staro i nevaljalo, a od slobode i ikakve koristi baš ni perca. — Al se kolo vrti u okolo.

U drugom pismu veliš, da se za tebe nebrinem; a kako se nebi brinuo, kad si sada u godinama gdi bi morao kakvo takvo stanje obrati, a ti još svejednako po zraku ličeš! — U Turskoj niti će Omer Paša ni nitko red napravit, dok to s Božjom voljom raja neučini, al kako mi se vidi, toga nećemo dočekat. — Fra Filip Pašalić nije u Bosni — nego je u Peri i u Carigradu, gdi svakdi po Parokiju našinacah ima, i pokraj toga nekakvu školu gdi se francuzki i turski uči, gdi se Dragomani, iliti Tolmači odhranjuju; za to nebi baš toliko mario, da s njim tamo odeš.

Bana mi je verlo žao, on je isto onako prevaren, kao što mu je i njegov narod. — A da je on Bog zna šta radio, stvar tu — na koju su Austrianci uzjašili, nebi nikako mogao predrugojačit. Najvećja je nesreća i za narod i za njega, što se je oženio; oženjen bo je čovik svezan, rob, kukavica, nitko i ništa, jer tko nezna svoje osobne slobode čuvat, kako će narodnu? — qui sibi nequam, cui bonus?[181] — Bio si kod njega, želio bi znati, što si se i kako si se tamo razgovarao? — piši mi.

Feter se Generaliji i nenada, zna bo da je sistemwidrig, a to je njemu kukavcu dosta znat; on bo je rob, pravi rob svega onog što Austria hoće.

Al tebi, ako uznastojiš, Professorat nebi mogao faliti, ako ti ga i Ban nedade — trebovat će bo Professorâ i Osički, a možebit i Vinkovački Gimnasium.

Ovih mi je dana tandem bez sviju ceremonija Vladika Joso Juraj, carevu Manguru od 12 dukata poslao.[166] — Kamo tebe k njemu? — Topalović mi piše da mu se slabo javljaš, to nije od tebe lipo.

Tetka i Tetac pozdravljaju, svi smo hvala Bogu zdravi. Ja te otčinski cjelujuć i ljubeć ostajem

T v o j o t a c.

PISMO 149.

U Z a g r e b.

U B r o d u 29. Maja 1851.

Dragi moj Andria!

Tvoj sam list od 15. o. m. primio, i buduć da me prilično zanima, evo ti odgovora.

Hvala ti što si Babukića i Stojačkovića izplatio. Sbog Rakovca piši mi što sam mu dužan, da i njega namirim. Meni biljegovane namire netrebaju, mogao si ti i nebiljegovane za me primiti; valjda neće do suda i pravdanja doći.

Bijaše li Franjo kod tebe? — ako je tamo, ja ga skupa s Anom pozdravljam i cjelujem. Kako njegova stvar?

Ja nemam izrađenih dramatičkih prevoda, koje bi tamo poslati mogao, a tko bi mi jih ovdi i prepisao?

Od moje većje, manju ilirsku Grammatiku praviti za škole, to bi bio za mene, koji nisam kod štamparije, posao od godine dana, jer bi sve redom morao pisat, a to već niti tilesne moći, nit oči dopuštaju; da sam kod štamparije, bilo bi mi lako i brzo; u ostalom želio bi u toj struki narodu uslužan biti, samo da se u Zagrebu koji corruptor lingvae za taj posao neprimi.

Zarad Kiklićke ni koraka učinio nisam, oni mi ništa negovore, a ja se ne namićem. — U ostalom ti stvar ovako razlažem: Schildgerechtigkeit mora biti na kuću z i d a n u, sa 6 soba, sa kolnicom na šestora kola, sa štalom na 12 konja. — Jarić, Benčević i Grabrik nemaju, nit su jim hotili dati Schildgerechtigkeit, nego smo svi jednaki: mit der Personal-Schank-Gerechtigkeit beteilt. To bi i Kiklić želio, al za sad kod ovog Magistrata nit je hasna molit, niti tužit. Ovdi vojnička svojevolja vlada, a da moje pismo vide, stvar bi eo ipso — u prvom trenutku — poginula. — Za Brod nit je Magistrat, nit pošteniji i bolji čovik od Radky.

Paulina za osam dana odilazi Šegavčićem u Otočac, da se liči, i (ako bude moguće) udade. — Tetki će bez nje dosta zlo biti!

Biskup bijaše u petak i subotu ovdi. Svetčano od Brođana dočekan, ukazivao se je barem s dočekom vele zadovoljan; ja sam ga à tête meštrovah i ditce pred Parokijom dočekao, s meštrima otišao k njemu i pozdravio ga, u ruku poljubio — i s obrazima se s njime tucnuo. U petak je bio napun gostiju, ja sam za to u subotu bio na ručku, bivši do poldne s Biskupom u našim ubogim školama. Sutra, ako Bog da, želim se s njime opet u Podcerkavju sastati. — Razgovora neimadosmo nikakva, što bi vridno bilo spomenuti. Zarad dana subote (gdi se posti) nije ga Tetka na ručak pozvala, al su si bili u pohodama.

Za Brod Gimnasium nije — u drvenom varošu[157] gdi su kuće s dvima sobama — gdi je immoralitas skroz i skroz, — za takvo misto nit su škole, nit ništa. Kortešujuć za tu ludu stvar, i sam luduješ!

Novoga nigdi ništa, izvan toga, što se novi Errungenschafti silom i na silu uvode — t. j. plaće i dacije.

Sad te očinski pozdravljajuć, ljubeć, grleć, i cjelujuć ostajem kao i do sad

Tvoj otac.

PISMO 150.

U Zagreb.

U Brodu 18. Lipnja 1851.

Dragi moj Andria!

Tvoj na Spasovdan, i 11. o. m. pisani list, primio sam; prvi list kako iz njega vidim bio bi mi imao g. Joso Janković doniti; parobrod je noću došao, a list sam drugi dan primio, dakle g. Jocu ni vidio nisam.

Što me Rakovac za 100 kalendarićah duži, to ja neznam, ja jih nikada primio nisam, nego mi je u vik po 10—25 komada Supan slao; ele da Zagrebci nebi o momu poštenju posumnjili, eto će taj moj quasi-dug od gosp. Supana sa fl. 10 CMZ, primiti, da je mir.

Što se moga testamenta tiče, to budi miran; ja sam tebi i svoj mojoj dici kazao, da se u nikakvu baštinu neuzdaju; evo sam baš ovih dana moj Inventar svršio, i vidim, da se više troši, nego se zaslužit može, i tako da se malo po malo kapital zajida; ja želim i hoću, ako Bog da, da tuđu krajcar na drugi svit neponesem, nego da kao pošten čovik umrem, a to će mi biti (ako 10 godina još poživim) na taj način, da

moje imanje za dugove zalegne; a budući da nebi rada da kao Cridatar na onaj svit pojdem, to sam onako moj testamenat učinio, kako znam da će se moje oderojsine bez vike i krike pokrpati, i opet što to, ako i malo bude, da mojoj dici, ako ne od mene, a ono barem od moje Sestre[25] pripade. — Tako se dakle ti, i svi oni varaju, koji misle da će jim se štogod privaliti; ženska su mi ditca ponamirljivana, a mužka su dobila i (ako Bog da) još će dobiti odhranjenje, da netrebaju račun na ikakvu baštinu praviti; a tko svoga odhranjenja nezna upotribit, taj nek sam sebi pripiše ako Proletarom postane. Sapienti plus quam satis!

Kiklićka nit me šta pita, nit joj šta kazujem, jer da me i upita, nebi joj ništa znao kazat, osobito u ovom konstitucionalnom vrimenu, gdi se nezna tko li toči, tko li pije.

Biljegovane namire primio sam po Urici.

Zarad slovnice kako ti pisa, onako je; ja već nemam volje okolo tog posla ruku sklapati, a opet, to bi se hotilo za misec dva dana, a meni bi trebovala godina i više; nuz to bi i pak, što, to, pokušao samo neznam s kakvim bi se jezikom imala tolmačiti, je li naškim za našince, ili nimačkim? I od Biskupa imam isto pitanje, ali on to želi za nižje škole, — a čujem da je Miho Stojanović takvu slovnicu napisao, koju ja neviduš za bolju držim, nego što bi ju Zagrebci napisali. Ele — ako ju tako brzo netrebaju, ja bi taj posao svrhu sebe uzeo, ako ne za drugo, a ono barem da zagrebačkog Galimatie u našim školama nevidim.

Jakov je Grim[42] — kako se iz predgovora k prvom izdanju moje slovnice vidi — moj učitelj bio u naškom jeziku, od kud bi dakle sada ja njegov postao?! — ele mu hvala na pozdravi, i odpozdravi ga od mene.

Hvala vam obojici na spomeni i čestitki sv. Alojzije.

Levanski Parok Taglieber položio je za pokojnog Antuna Sabolovića f. 16 = Bn. za Gospodarsko družstvo u Zagrebu; ove će novce gosp. Franjo Župan — po Tagliebe-rovom nalogu gosp. Rakovcu uz namiru položiti; t o k a ž i g d i t r e b a, a S u p a n[5] i m a n a l o g u p l a t i t i.

Sada te otčinski cjelujuć i pozdravljajuć ostajem

T v o j o t a c.

PISMO 151.

U Z a g r e b.

U B r o d u 23. Srpnja 1851.

Dragi moj Andria!

Tvoj sam list od 22. Lipnja primio, i iz njega razumio da si zdrav, a evo mi Naco piše, da misec dana groznicu imaš, i da si se teško malo predigao — kojino me glas veoma smuti; čuvaj se, moj sinko, istina da groznica u sebi nije pogibeljna bolest, al je ona mati sviju bolesti, za to se valja dobro čuvati. Groznici je najprečji lik dobro se izčistiti bud s prida il od otrag, pak onda po jedan Quintl Salmiaka jutrom i večeri; — to ti je najbolji i najsigurniji lik — pak kad groznica odstupi, onda se više nepovraća, kao što to za Kininom biva; čuvaj se dakle Kine, koja čovika kini, ali neliči. Još je bolje ako pol Sajtlika uzmeš okuhanog žabljaka (decoctum camomilorum) pak stučena nišadora (salmiaka) ½ Lota metneš — i to na dva puta: u jutro i u večer izpiješ, i tako 3—4 dana naslidiješ, tomu će se svaka groznica ukloniti.

Kiklićku sam od tvoje strane pozdravljao, i kazivao joj da joj ti pomoći nemožeš. — Pozdravlja te i drago joj je da se nje spominješ. — Baš ako i bez uzpiha.

Slovnicu prerađivati nemam baš ni najmanje volje, jer bi pod mojim imenom Babukića Đeklinacie bile, kao što su u Stojanovića slovnici, koja ima prave srbske, ergo i moje, Deklinacije; ali to Zagrebci po svojoj ćudi popravljaju,[95] a ako Auctor neće da to dopusti — onda mu dilo, kano nesposobno odbace, a to ja nebi htio, pošto sam živ. — Aratos Zagrebacah i njihovog književnog jezika; ljudi ti tumaraju kao muhe bez glave.

Grimu[42] hvala na pozdravi, i odpozdravi ga od moje strane srdčano.

Meni je drago, kad me se moja dica spominju; meni viruj nije ni najmanje do čestitkih stalo.

Evo mi Ana piše da su i ona i Frano grozničavi, od Mime čujem da su ondi hvala Bogu svi zdravi, a i mi smo ovdi do volje Božje.

Što imamo novinah evo u prilogu, napisao sam da se correctis corrigendis u Südslawische Ztg uvrsti, stvar je dosta spomenita.

Volio bi da Naco G. Šegavčića nenapastuje, koji i onako svojih poslovah ima, da nezna gdi mu glava stoji.

Svi te srdčano pozdravljamo. Zdravstvuj! ja te ljubeć i cjelujuć ostajem

T v o j o t a c.

PISMO 152.

U Z a g r e b.

U B r o d u 3. Rujna 1851.

Dragi moj Andria!

Evo me istom sada s odgovorom na tvoje pismo od 8. p. m. Drago mi je bilo iz njega razumit, da si se opake groznice mentovao, štono mi i G. G. Profesori Mesić, Babukić i Poljak kazaše.

Ana piše Tetki da je boležljiva — što je u stvari? — neznam, ako znaš, kaži mi. — Drago mi je čuti što je Matasić i s njom i s ditetom zadovoljan. — Naco piše Tetki iz Otočca; ondi je kod Šegavca i Pepe; s Oreškovićem putuje po Otočkom Regementu, piše da je već dosta tud putovao, i da želi u Pomorje.

Đakovačkog Vladike nikada natrag, ovdi ga čekaju 3—4 zvona da jih blagoslovi u putu. — Što se Gramatike tiče, eto vidiš da po najnovijoj uredbi u školske knjige mora onaj jargon uveden biti, koji je u državnom listu, ergo juxta Babukić & Mažuranić, — a to nije po mojoj i Vukovoj Gramatiki, — dakle k sebi prste. — Ode nam u jedan mah sva stečevina![182] ... neizbiže nas — čemu već 2 godine slutismo — šta će biti dalje? Bog sveti zna! — al se dobru nenadamo. Za to me poslušaj, moj sinko, ja te lipo molim, pak si gledaj pribižište ili u herki, ili u krasnom profesoratu, makar bio in gimnasio minori!

Novoga nemamo ništa — zloj se vinoberi nadamo, jer evo vrime negodi. — Kukavice rogove do neba dižu, tomu smo se i nadali. — Kikliću sam molbenicu za krčmu načinio, je l' ju poslao — neznam. — Po ustmenoj želji šaljem ti poslidnja za oddanje moja dila t. j. 2 Kerstovke,[34] 3 Gramatike.[6] Više u mene netraži. — Pozdravlja tetka i tetac.

Zdravstvuj i s Bogom ostaj, ljubi te i grli

Tvoj otac.

PISMO 153.

U Zagreb.

U Brodu 9. Listopada 1851.

Dragi moj Andria!

Tvoj sam list od 7. IX. primio, u kojem me koriš — što se na tebe skupa s onima koji te istinito ljube — ljutim, i što žalimo na tebe, jer stalnoga kruha u tvojoj mladosti — gdino se temelj za starost stavlja, jogunasto nećeš da primiš, dapače i ponuđeni od sebe odbijaš. — Eh, znaj da ću ja, i svi oni koji ljube i dobro ti žele, na vike na tebe se i srditi, i žaliti, što si, kod sviju tvojih naukah — lud. — Nit je meni, nit ijednom pametnom čoviku ovo stanje, gdi smo se našli, milo ni poćudno — al uvidivši — da stvari predrugojačiti nemožemo, moramo se Bogu u naručje baciti, pak se nevišti činit, svemu što se okolo nas zbiva. Šuti pak trpi, naša je stara poslovica.

Od Hanke sam primio i list, i tri iztiska Kraljodvorskog rukopisa. Dok dospijem odgovorit ću mu, žao mi je što ima — osim mojih u naglosti, pišuć r e s e p h e m e r e s, učinjenih — još silu i sila štamparskih pogrišaka. — Ja sam ono naglo radio, dakle nedostatno, a nuz to je i u kalendarima mnogo pogrišaka — koje su i u knjižicu unišle — te tako dvostruko zlo. — Za to želim istu knjižicu malo popravit i izpravit, pak onda Hanki za poligloton poslati, ama mi evo vrime nedopušća.

Od Ane već oddavna nemam glasa. — Mima je hvala Bogu sa svima svojima zdrava, kako mi jučer piše.

Malo nam Vladika Joso nepogibe — strašno se je siromah bio razbolio, ele mu je sada hvala Bogu bolje, — Ban je bio kod njega na predručku.

Tetka je s tetcem Bana slavno dočekala i počastila. Ja ga nisam vidio. — Čujem da su ga i Brođani bez vike i krike primili, ele to nije nikakva demonštracija bila. — Demonštracija je bila što ga nijedan otminiji Brođanin dočekao nije, a to za to, što na našu molbu, gdi smo ga molili da ovu napast od Burgermeštra od nas jamie — a on nam baš ni odgovora dao nije.

U Brodu bi bio imao Štrossmajer, da je ovamo došao, dva zvona blagoslovit — i Tetka bi ga bila pozvala, al evo čujem, da se zvona za blagoslov moraju k njemu u Đakovo vozit, dakle teško da će ga Brod ove jeseni viditi.

Jukića nikada u Brod, valjda je na Kostajnici ili Staroj Gradiški Savu prebrodio.[183] — Matan[61] se je sretno iz Bosne povratio; nisam s njime bio, da mi pripovida, šta je tamo posla imao, i kako je putovao.

Kikliću je na prošnju došlo dopuštenje rakiju i pivo točiti.

Vinoberu evo danas dovršujem, imat ću zaer 5 puta više vina nego sam lani imao — lani bo nebijaše ni 4 akova.

Ako imaš na odaju osmo Kolo[179] — koje ti u novinama pokudiše, pošalji mi — ako li ne, a ono nek mi Suppan pošalje i to: 4. 5. 6. 7. i 8. knjigu, jer samo 3 prva svezka imam. Također i od ostalih dilah koje sada Matica izdaje, po jedan iztisak.

Tetka te i tetac svesrdno pozdravljaju. Ja te očinski ljubeć i grleć ostajem kao i u vik tvoj najvirniji priatelj i dobroželjitelj, to jest

T v o j o t a c.

S bilja — što bijaše s mojim Zabavnikom? — nemoj da mi se izgubi ili strati — ako ga neće štampat, natrag mi ga pošalji.

Deder, Boga ti, proupitaj kod Milit. Commande, koga su nam naumili za varoškog fizikusa, koga li za babicu dati. Nekakvi čivutin iz Vinkovaca, privat Arzt, Dr. Med. traži se, i mi bi ga želili. Među babicama želi u Brod Misiničina Jeca (Helena Tomić) i ona je kod Brodske Rgte. Ona je Brodkinja, i najbi pričje bilo da ona dobije. — Ako šta možeš, reci za nju dobru rič.

PISMO 154.

U Z a g r e b.

U B r o d u 22. Listopada 1851.

Dragi moj Andria!

Nekoji dan posla ti po Andriji Popoviću 8 kom. Kalendara: 4 tebi — 4 Naci, bio bi sada i Županu nekoliko na prodaju poslao — al mi evo knjigoveža lino radi, pak nemam pri ruki.

Primio sam Organisations-Entwurf der Gimnasien i po Wegheimeru 2 iztiska Kraljodv. rukopisa. Hanki ću ovih dana odgovorit, i poslat mu moj Kalendar.

Vukov sam oglas i primio, i u novinama štio, al tko će u Brodu osim mene predbrojit?

Tebe baš po novinama progone i klate; eh, žao mi te, al mi je i drago, i tud bo si našao, da ti svega znanja prožđro nisi, a to ti je za mlade ljude gorko — ali vele probitačno. Sigma nije baš tako tup — kao, što mi se čini, da si ga za takvog držao.

Zdrav sam hvala Bogu, i to isto tebi želeć ostajem te očinski ljubeć i pozdravljajuć

T v o j o t a c.

PISMO 155.

U Đakovo.[184]

U Brodu 7. Prosinca 1851.

Dragi moj Andria!

Ako si zdrav drago mi je — ja sam hvala dragom Bogu i s građanima zdravo.

Evo ti na hitnji na znanje dajem, da je na G. Sekulića za tebe jedan sanduk pokućanstva (effecten) $\frac{\frac{AB}{W}}{C}$ N 3272. S^{co} 235 došao — i da Sekulić ima od tebe 4 f CMZ za njega troškova primiti. — Danas je našao kočijaša, koji bi ga u Đakovo odvest imao — al kad tamo tvoga sanduka nema!

Kum Benčević dobio je također nekoje stvari, da u Osik pošalje; nerazumivajuć, natovari Mađarima i tvoj sanduk, da ga u Osik voze, i odvezu ga jučer tamo — na G. Josipa Rittera za Steueramts-Controlora Mojsiju Zsivkovitsa.

Ako dakle nebi možebit te Mađare tamo u Đakovu još uhvatiti mogao — a ti brže bolje tvoje stvari po Osiku traži. Al samo naredi straže; ja mislim da ćeš Mađare te u Đakovu naći jer je vrlo hrđav put.

Ovo na hitnji, zdravstvuj Tvoj otac.

PISMO 156.

U Đakovo.

U Brodu 27. Prosinca 1851.

Dragi moj Andria!

Tvoj sam list od 8./12. primio, koji se je s mojim mimoišao, u komu ti objavi, da je iz nesmotrenosti G. Expeditora

Benčevića u Osik odpravljen; jesi li ga jurve dobio neznam, a drugi tvoj sanduk evo kod mene leži; kako ću ti ga i kada poslat, to neznam, jer evo nitko nikud neide.

Iz rečenog tvoga lista razumijem, da ti je dobro, i da si zadovoljan; eh hvala Bogu, želim da ti u vik tako bude, premda bi mi mnogo dražje bilo, da si Biskupov Capelan, Ceremoniar ili Sekretar — nego što si sada.[184]

Ti znaš da nit sam ja ni Tetac ljubitelj od častih, slava, i halabuke, za to teško da nas Pejačevića slava vidi. Ako li bude saonika, pak kad bi znali, da je presv. Gdn. sam, onda bi i nas dvojica tamo trknuli.

Ako po obećanju u Podvinje dojdeš, valjda ćeš nas i u Brod pohoditi?!

Želio bi da Marinovića poštuješ, i od njega štogod nauka u tvojoj sadanjoj službi primeš; on je stari višt i izkusan čovik; — tvoj sud o njemu s neke strane može bit istinit, al ne sa svim. Srdčano ga od mene pozdravi.

Francuzi kukavice, Europa podjarmena. — Amen.

Naco mi piše da te navađam, da se ostaviš Zagrebačkog jargona, pak da počneš naški po ovozemnom običaju i govoru pisati. — Glede tvog Kalendara, to bi ti i ja svitovao.

Tetac, Tetka i ja, presv. Gdnu Vladiki ruke ljubimo, i sretno zdravo i čestito novo lito iz svega srdca želimo.

Isti i tebe pozdravljaju, a ja te cjelujuć ostajem

Tvoj otac.

PISMO 157.

U Đakovo.

U Brodu 16. Sičnja 1852.

Dragi moj sine Andria!

Tvoja dva lista od 3. i 10. o. m. opališe me kao grom iz vedra neba, iz njih bo vidim — kako me poštuješ. — Bog svemogući neka ti oprosti grihe, kako ti jih i ja opraštam, to ću ga od sele svaki dan molit, a drugo nit znam niti mogu šta. — Zalud bi mi bilo tebe svitovati, i tvoje ti stanje pred oči stavljati; to bo sam gluhim ušima često činio; a ti si hvala Bogu učeniji, pametniji, izobraženiji, vištiji i izkusniji, nego li stara ćaperdala; nuz to si punolitan, neodvisan, i svoje volje, neobazirajuć se na ničja mnenja, čini dakle što ti, i kako ti volja! — Moja je jedina želja bila da ostaneš neoženjen, za to sam ti u vik svitovao, da se povratiš u ono stanje, koje si si prije desetak godina sam, i onda protiva mojoj želji i volji, odabrao. Za ono sam ti onda stanje moj očinski blagoslov svesrdno i podpuno udilio, prvi je dakle blagoslov jurve podiljen. Ako sam Ižak — eh, neuztežem se ni sada, gdi stupaš u novo stanje, moj očinski blagoslov, zazvavši danas u crkvi k tomu potrebitu iskru Duha svetoga, tebi po drugi put, a i tvojoj izabranoj zaručnici[185] udiliti

SVEMOGUĆI BOG OTAC, SIN, I DUH SVETI BLAGOSLOVIO VAS, I UDILIO VAM DOBRO I STALNO ZDRAVLJE, ZADOVOLJNOST, SREĆU, SLOGU i LJUBAV, I OBILNOST SVEGA ONOGA ŠTO VAM JE ZA UZDRŽAVANJE TILA, I ZA SPASENJE DUŠE POTREBITO, PRUDNO I HASNOVITO; TAKO BUDI, U IME OCA I SINA I DUHA SVETOGA. AMEN.

Moj ponizni naklon i pozdrav presvitlom Gdnu Vladiki, i njegovim roditeljima. Tebe i tvoju zaručnicu očinski grleć i pozdravljajuć ostajem

Tvoj otac.

PISMO 158.

U Đakovo.

U Đakovu 29. Ožujka 1852.

Dragi moj Andria!

Evo u brigi i hitnji projde kroz Đakovo u Osik. — Vragnican mi kaza, da te kod kuće zateći neću — a meni bijaše hitnja, dakle te i nepotraži. — Ako želiš da se sastanemo i vidimo, eto me u sridu okolo 10—11 sati, budi kod kuće.

S' Bogom

Tvoj otac.

PISMO 159.

U Đakovo.

U Brodu 16. Rujna 1852.

Dragi moj Andria!

Tvoja dva lista leže preda mnom odgovora čekajuć; — u ufanju bo, danas će sutra će očekivano maslo stići — nisam hotio prije ni pisat. Al evo dobiv priliku, javljam ti, da maslo još nije ovdi, — propitavao sam kod G. G. Sekulića i kod istog Agenta — al nezna nitko od toga ništa.

Stipi sam pisao, da ga od Sviju Svetih u moj bircauz primam.

Francove komissione Francu naručuj, a meni od takvih stvari ništa i nepiši.

Naco će po nedilji na put, gdino će te i pohodit.

Zdravi smo hvala Bogu svi, i svi te pozdravljamo, presvitlom Gdnu Vladiki ruke ljubim.

Zdravstvuj i s' Bogom

Tvoj otac.

Ana je rodila sina Franju Josipa Severina. — Mliko ju napastuje, i u glavu udara. — Bože sačuvaj zla!

PISMO 160.

U Đakovo.

U Brodu 6. Listopada 1852.

Dragi moj Andria!

Tvoja sam dva pisma od 29. Rujna i 2. o. m. primio, i evo me s dvi tri riči odgovora.

Maslo je na Rubidu došlo, i po Sekuliću isti dan opremljeno. — Naco mi iz Beča javlja, da po mojoj priporuki tamo ostaje; u Prag sam mu usmeno zabranio da neide, nego ako nebi u Beču s 25 fz na misec izlaziti mogao, nek ide u Gradac ili u Olomuc, jer u Pragu mi se nedopada, što je tamo rečeni Partheigeist — i što su naše mladiće lani od onuda protirali. — A Naco neka se sviju partajah odrekne, pak neka uči, za to je tamo, i sad mu je lih o tomu dilovati, svega se drugoga okanivši. — Vrlo mi je drago bilo razumit, što je od presv. Gdna Vladike lipo primljen i obdaren bio.

Hoće li se danas Tetac ili Tetka s Gosp. Vladikom sastat, to neznam; ja sam jim tvoje knjige priobćio, ako jim dakle leda, i zelenog graška za Cara trebuje, a oni neka Gosp.

Vladiku mole. — Buduć da Car k njima u goste nedolazi, nego se zapovida što se, i koliko se čega nabaviti mora, da se njegovim kuvačima predade, to dakle u zalud Tetka brigu nosi; al je i to među ostalim zapovíđeno, da se prepravi 6 putunjah leda i 10 olbi zelenog graška, (Erbsen) za koje dvi stvari najveći je zor. Ostala Sekulić ima ili dobaviti mora.

Obrao sam vinograd, al slabo nabro. 40 Ak. mušta, t. j. izprešana vina mutna, bit će okolo 36—37 Ak, čista.

Tetka je skuvala sladkog vina i pravit će gorušicu, dakle može jednu oku G. Vl. na dar poslat. Ali mi zarad gorušićinog simena pokasno pišeš; ja neznam hoću li ga moć dobavit, jer je već sabrano i prodano. Evo baš sad pišem u Oriovac (tamo je majdan od toga) nebi li mi se nekoliko okah dobaviti moglo.

Hvala ti, što si Nacu odpremio s Gosp. Rubidom, on se i onako nebi znao kud okrenuti; u ostalom dospio je na parobrodu i u Jaićevo družtvo, do Budima.

Što sam Topaloviću[38] kazao — nisam mu kazao da tebi kaže; ja sam kao otac za svoju dicu u brigi, i (od mene čuj) strah me je da ti Naci svoje Idée neusađuješ, koje se meni nikako dopasti nemogu. — Ti bo si vrlo s tvoga puta zabasao.

Nedopada mi se, što ti se tako mladom noge otvaraju, ele ti u tomu ništa svitovati neznam, to je stvar likarska. — Samo ti mogu kazat, (ako ranu imati moraš), a ti ju netruj s koječim, nego uztrpljivo podnosi; ja uzmem 3 lota čista žutog voska i raztopiv nad ugljem saspem u nutra 3 lota lanenog ulja, ostavim da se sgusne, pak mi je to pflaster. — Omotam tada nogu s krpicom beza, pak onda s voštanim bezom ili tafetom, te tako brez bola rane cureće imam i uzdržajem.

Ja neznam je l' Stipo moju knjigu, u kojoj mu javljam da sam birtu odkazao, i da ga okolo 15.—16. t. m. čekam, primio; ništa mi nepiše, drugačije je schreibselig. A pogodba će biti: da me slušaju u svemu, a ja ću jim u svemu na ruku ići.

Starčević se je baš dobro oštroumnim ukazao, samo bi sad želio sve ono štiti, kako će S r b i na njega graknut?!

Ako presvitli Gdin Vladika sutra do 8 sati ovdi ostane, pohodit ću ga. — Al u družtvu n a š e g p o g l a v i c e nikako ga ni dočekat nit pohodit mogu. Žao mi je što sam i našem župniku uljudni poziv na večeru, baš iz istoga uzroka — zanikat morao.

Sbilja! jesi li ti kadgod štio: Palingenii Stellati Zodiacus vitae, sive de hominis vita, libri XII.? — evo ga ja već 20 godina štiuckam i još ga se zasitio nisam. — Gledaj tamo u Vladikinoj knjižnici, možebit da ga ima; liber quidem prohibitus fuit, al možebit da ćeš ipak naći, ako ne, a ono ću ti poslat moga, dobro će bit da ga proučiš, — ove zime kod vruće peći.

Danas Vladiku a 27. Cara čekamo, drugih novosti nikakvih. Tetka te i Tetac pozdravljaju. Ja te očinski ljubeć ostajem

T v o j o t a c.

PISMO 161.

U Đ a k o v o.

U B r o d u 16. Ožujka 1853.

Dragi moj Andria!

Tvoje sam pismo od 12. i u njemu Nacino primio. Drago mi je da ste svedva zdravi, i mi smo ovdi hvala Bogu zdravo.

Podpikan od Rusa bio bi zaer naš Austrianac i udario na Turčina, ali to nit može nit smije biti, tomu bo se čitava

Nimačka s Englezkom i Francuzkom suprotive, i kako bi bilo da Rusu pripade ušće od Dunava? — sva bi Nimačka tergovina koja Dunavom do mora plovi — prestati morala, — a Englezka i Francuzka trgovina izgubila bi sve u Evropi, Rus bo nebi bio zadovoljan s Vlaškom i Bogdanskom, nego bi tiskao do Carigrada — pak je onda Cerno more sve njegovo. Naš bi si dao oči zamazat sa Srbijom, Bosnom i Ercegovinom, a onamo bo bi se po svuda Rus razaširio — a Bog mu to dragi nedade.[186] — Tako misleć znao sam takia iz početka da se sigraju magarećje trke! — Atanacković[59] što je dobio nek dobro drži. — Za sad Turčin sve obećava, ali po svojoj staroj navadi neće ništa držat, a u tomu ga Englezi i Francuzi podupiru; žele bo Ruski upliv zatamanit, a znaju da Austria samo na rusku zapovid sve ovo čini, a čini mi se baš i činit mora, sluša bo lekciju i pogodbu, pod kojom ju je Rus od Mađara izbavio.

G. Sekulić moli te da mu gledaš, od lipših i plemenitijih šepteliah iliti breskih ili breskavah, mladicah za presadu, i to što možeš više i boljih, jer bi rada od njih u svojoj bašći jedan podug špalir načinit. Eh, i ja te molim da mu tud na ruku ideš, jer kad urode i ja ću se s njima naslađivat i razhlađivat. Pak da takia odpišeš dokle bi to moglo biti prepravljeno, a on bi onda svoju priliku tamo poslao, da mu se donese. U ime toga prilaže poštarsko znamenje, da nemaš troška, i da što brže odpišeš.

Presvitlom Gdnu. Vladiki ponizni naklon od tetke i tetka izruči, a od moje strane cjelov posvećene ruke.

Srdčano i ljubezno mi pozdravi Matana, Bosnjake i sve znance i prijatelje.

Svi te pozdravljaju, ja te grleć i cjelivajuć ostajem kao i u vik

T v o j o t a c.

PISMO 164.

U Đakovo.

U Brodu 2. Lipnja 1853.

Dragi moj Andria!

Kroz osobito umolenje Tetkovo izvadismo ti Pasuš,[187] običaj bo je i oštra zapovid, da se novi Pasuši samo u izminu sa starima daju. — Dakle nam tvoj stari Pasuš takia primiv ovaj po pošti pošalji, ja bo s Tetkom ostado jamac. — I u napredak kad Pasuš izvadiš, u vik stari pošalji, jer drugčije nećeš dobit novoga. —

Svi smo ovdi hvala Bogu zdravi, i svi te ljubezno pozdravljamo, navlastito

Tvoj otac.

PISMO 165.

U Đakovo.

U Brodu 24. Lipnja 1855.

Dragi moj Andria!

Tvoja dva lista od 6. i 15. o. m. preda mnom su, čekajuć na odgovor. Evo ti ga:

U prvom me pitaš zarad Pasuša, bi li valjao za inostranstvo? — Nebi; k tomu bo se zahtiva tako zvani Regierungs-Pass, koji se od Ministeriuma izdaje. — U ovom mi pismu nasicaš, što u drugom očito kažeš, to jest: da želiš, ostaviv službu, opet u svit ići. I pitaš me za savit; — ja znam da ćeš ti kao i do sada po tvojoj volji i što si naumio činit, to i učinit, ele kad me pitaš, ja kao otac dužan sam ti dvi tri iskrene ričice reći:

Ti si sam po svojoj volji popovski stališ odabrao, i bio bi u njemu presretan čovik — to ti bolje znaš, nego ja; a to ti je prva sreća bila, koju si s' nogama pogazio.

Ti si ostaviv stanje popovsko pritisnuo se k Banu — on ti je prijatelj bio, i bio bi te zaista sretnim čovikom učinio, al ti tvoja zla Talia, i lahkoumnost ni tudi nije dala uspiti; šta si činio neznam, al si i drugu tvoju sreću s' nogama pogazio.

Sad si u trećem stadiju: kod prijatelja i dobročinitelja dobro nastanjen, hoćeš li i po treći puta tvoju sreću s' nogama gaziti? — bio uzrok koji mu drago, ja bi rekao da toga nečiniš; da tri puta Bog pomaže, stara je naša poslovica. — Sad gdi si tud si trpi, jer hoće l' ti i na dalje takva sreća poslužit — veliko je pitanje, na koje bi ja nikajuć odgovorio. — A kasno će bit kajati se, kad zec između nogu protrči, i kad starost zapita gdi ti je bila mladost. —

Ako ipak svoju lahkoumnost poslušav, to učiniš, i po treći puta sreću potaptaš — spasenja ti i sreće već neće biti, van da se opet u tvoje prvo stanje staviš, u komu te doduše više ona sreća i slava nečeka, koja bi te u prvi kraj bila slidila, al bi ipak bio u zaslonu. To ti je moje otčinsko mninje i savit, koga ti dat znam i mogu.

Danas sam hotio bit u Gradiškoj na Amrušev svetac, al mi brodski gromovi i grmljavine strah zadaju, pak nesmijem nikud od kuće, a pokraj toga zlo vrime, koje mi smeta.

Nagovaraj Nacu nebi li i za drugi semestar hotio Colloquia deržat. I ja mu to preporučujem, jer će mu za Rigorosum biti velika polakšica.

Tetac te i tetka lipo pozdravljaju, a i Benkazi. —

Franjo mi ode; imam iz Vukovara momka, ako ovaki ostane, mogu bit s tom prominom vrlo zadovoljan.

S' Bogom! ostajem ljubeć te

Tvoj otac.

PISMO 166.

U Beč.[187]

U Brodu poslidnjeg Listopada 1853.

Dragi moj Andria!

Tvoje sam pismo od 26. o. m. primio, drago mi je što si sretno u Beč dospio; već smo bili u brigi kud si se dio, buduć nam obećao iz Zagreba pisat.

Dakle će sveučilište opet u svoju Aulu? — Ti si kazao, da ćeš s Nacom se u jedan stan smistit, a iz tvoga pisma vidim da će on, ako i na Landstrasse preseli ne s tobom, nego bližje tebe biti; meni bi dražje bilo da budete zajedno, o tomu nastoj, — u ostalom mi je vele ugodno bilo razumit, da Naco štije i uči.

Drago mi je bilo razumit, da te je Ban dobrohotno primio, i želju ti izpunio, davši preporučeno pismo. Al moj sinko, to sve nemože u moju staru glavu stati, jer ja znam da se verlo slabo izpražnjuju u carskoj knjižnici mista, pak je tek onda pitanje, hoće li tebi takvo misto u dio pasti? — dakle si tud u slabom ufanju, a ufanje nas i nada nas u našem životu ponajviše prevari, to valjda si i ti već izkusio. Tebi je 27 godina prošlo, a još nemaš stalna hlibca; mnogo si učio, malo naučio, pak ako te je volja, poslušaj svit i molbu tvoga otca: Priskrbio si si koju krajcar, al će krajcare — ako nedolaze — projći, i ti ćeš opet u ufanje 2—3 godine u zalud protepsti, pak onda nit novacah nit kruha imati, ti, od koga je pokojni Niko mislio, da će ministrom biti! Ta to je sramota pred svitom, a pred Bogom grihota. Da ti dakle ni vrime ni novci u zalud neprolaze, ja bi rekao, da ti sada prioneš jus slušati, pak iz njega rigoroza i Doktorat praviti, i tako se barem za kruh pobrinuti, s kojim ćeš se do smrti ili u kojoj službi ili kao

pošten Advocat hraniti; a baš i onda možeš u carskoj knjižnici namišćen biti; ta i Miklošić je Dr. juris. Pak onda ti i sve državne službe, i Professorati i svi putovi za uhlibit se, otvoreni stoje. — Meni bi najpoćudnije bilo, kad bi se u tvoje staro i najprije izabrano stanje povratio; i tud si izabirat možeš, ima Benediktinah, ima Dominikanah, Proemonstratensah i t. d. u tomu bi stanju najprije se od sviju brigah i nezgodah ovoga svita uklonio. —

Još ti i ovo napomenut imam, da ovo nisu toliko moje, koliko tvoje vlastite misli, koje ti reko, sve bo sam ovo iz tvojih usta sabrao. Dakle ako nećeš mene slušati, a ti barem poslušaj sam sebe, ovako bo si pisao, mislio i govorio u bistrijim časima tvoje vlastite pameti. Što se moje slovnice tiče, ja nisam protivan da se i četvrti puta izdade. — Supan mi još ništa nije govorio, dakle nije moguće da je treće izdanje razprodano, ele mu štete činiti nemogu. — Ako li bude to, onda — što se honorara tiče, to neželim da je pretjeran; ja sam prvo izdanje na moj trošak učinio, i 200 fl. CMZ dobio, od drugoga dva sam imao po 50 Exemplarah, a i od četvrtog nebi više tražio.

Dakle Gaj i Miloš tako,[188] ja bo se čudim što jim je palo na um sada opet stari smet mišati.

Žao mi je što Bogović i Filipović[189] pravde nenajdoše!

Što Franjo želi k Otočanom — to mu nebi svitovao; bolje bi mu bilo, da razproda što tamo ima, pak da bude u službi gdi mu zapade. Možebit da bi zlo po njeg izpalo da k Otočanom dojde: — ondi su mnogi denuncijanti, a on bi možebit želio tuđim trudom svoja polja obdilavat, što bi ga skupo — možebit i karaktera stalo. Da si mu dakle svitovao, da sve razprodade bolje bi učinio, nego mu na ruku ići da vrat slomije.

Prekjučer sam pomnjevozom Naci pisao i poslao mu trošak za studeni, valjda je moje pismo i novce primio? —

Novoga ovdi nemamo ništa. Tetka vam još maravicu ima, mi svi ostali se kolik tolik držimo, al još tragove od groznice osićamo.

Tetka vas i tetak svedvojicu pozdravljaju, također i ostali znanci i prijatelji, ja vas očinski cjelivajuć ostajem kao i u vik

vaš otac.

Moj odpozdrav GG. Vuku i Miklošiću, kano također i ostalim znancim i prijateljima.

S' Bogom.

PISMO 167.

U Beč.

U Brodu 26. Studena 1853.

Dragi moj Andria!

Tvoje i Nacino pismo ujedno primio sam, i tetki na njezin svetac čestitke izručio, ona vam se na uspomeni lipo zahvaljuje, i pozdravljaju vas obadvoje.

Ovogodišnje groznice ostavljaju dugačke tragove; mi smo hvala Bogu svi od nje prosti, — ama još čak i u kostima osićamo, da nas je trla; ono podpuno zdravlje nemože se lako povratit, čemu i vrime ovo močvarno mnogo doprinosi.

Ti si mi doduše javio, da ćeš ili moju[6] ili svoju[190] ilirsku gramatiku ponovit, al mi ne kaza da već o tomu radiš; ele kad si počeo a ti svršuj, samo pazi da ti nebi na sramotu izpala; znam da će na tebe Zagrebci, osobito Starčević, koji je također izpisao Gramatiku, iz svega grla graknut, budi

na sve prepravan, wer sich nicht will lassen in's Zimmer schauen — soll sich kein Fenster auf die Gasse bauen, tako nekako Nimci vele — i pravo. — Da si ti to meni kod kuće saobćio, bio bi te na gdikoja opomenuo, i dao bi ti bio rukopis Šime Starčevića, koga mi je na razpoloženje poklonio.

Moj sinko, što ti misliš da ja tebe od straha na tvoje dobro podučavam — da mi nebi na vrat pao! To se verlo varaš, ti meni na vrat nikako pasti nemožeš, moji su dani jurve izbrojeni, i blizu sverhe, dakle ako bi i došao kući, malo bi imao sa mnom živit; al si ti mlad, pred tobom je dug put — tebi valja štogod naučit o čemu ćeš tvoj ostali život životarit! — To je moja otčinska dužnost, da te na dobar put izvodim, a što ti nećeš da me slušaš, to sebi pripiši, i znaj da ćeš se s gorčinom četvrte božje zapovidi pod staru glavu, i prekasno spominjati. —

Zarad Ane sam u velikoj brigi, ja bi joj želio baš iz svega srdca u pomoći biti, al evo nit vremena nit poslovi dopušćaju; ako li bi Bog dao bolje, neću je ja ni posli zaboravit, znam bo što mi je dužnost.

Jeli Bužan[191] u Beču ili u Zagrebu? — Tko će sada od naših Kulmerovu stolicu u državnom viću zauzeti? — Vranjican nije u Brodu. — Žao mi je, ako se štagod Šunjiću[192] dogodi; čovik je dobar i pametan, a kao takav ima dosta i neprijateljah, — također mi ga je žao, što mu dilo nije za rukom izpalo; zlo je znamenje što ga Miklošić neće ni da pročita, ono jest do duše, kako sam ti i sam kazao, jalova slama, al se i pak iz nje po koje zrnce iztepsti dade. — A što veliš da je on ono, što sam ja in nucleo, obilnije razvîo, ni to nenalazim; ti to sudiš što je on o tom knjigu, a ja samo nekoliko

redakah napisao; al u knjizi ima puno praznine, gdi moj svaki redak obširno stvar ukazuje; iz toga vidim da ni ti nisi Šunjića štio, dok tako sudiš.

Novoga nemamo ništa. — Srdčano mi pozdravi starog moga znanca i prijatelja Vuka, Gosp. Miklošića, i sve koji za mene upitaju znance i neznance i prijatelje.

Pozdrav imaš od tetka, tetke, Plavuljice, Lackovićke, Patkovkih i Gučićah, i od sviju prijateljah i znanacah. Jučer bijaše ovdi i Đakovački Gvardijan Josić ili Martić koji te također pozdravlja.

Čestita ti svetkovina, živ i zdrav mnogo drugih dočikao, Bog ti pamet prosvitlio, s tobom onako upravio, kako će ti i po tilo i po dušu, probitačno i spasonosno biti.

Otčinski te ljubeć i grleć ostajem

T v o j o t a c.

PISMO 168.

U B e č.

U B r o d u na Badnjak 1853.

Dragi moj Andria!

Tvoje sam pismo od 11. t. m. primio, drago mi je bilo iz njega razumit da si hvala Bogu zdrav, štono ti i u napredak želim. Zahvaljujem ti na božićnoj i novolitnoj čestitki, — i ja tebi te blagdane čestitkujem, i želim da ti dragi Bog dobro i ugodno zdravlje udili — i da ti Duh sveti pamet prosvitli.

Napreduješ li s tvojom Gramatikom? — drago bi mi bilo kad se počne utištavat, da mi po jedan list, kako izpod tiska izihode, po pošti im Kreuzbande šalješ, da barem prije, nego ostali svit vidi, ja vidim i razgledam.

Je li fra Pilip još u Beču, ili je otišao dalje, ili se je u Carigrad natrag povratio? —

Po jučerašnjoj pošti poslao sam Naci 3 dobro svezana, i s bilim papirom kod svakog miseca prišivenim proviđena Kalendara, od kojih je jedan tebi, drugi Naci, a treći komu ga prikažete.

Također za cipele izloženih pet for. d. n. primit ćeš od Nace, evo mu jih priklapam.

Novog ovdi nemamo ništa. Kako se ovrši Gajev Process?[188] čujem da je u Zagrebu zdrav i veseo. A i Županova Tiskarna i knjižna prodaja stoji još proti Gaju. — Neznam jesu li siromaha Župana već pustili; zbilja je li i Filipoviću[189] i njegovom drugu vrime izteklo? Čuje li se tko će Kulmerovo misto zauzeti? — valjda će koga Austrianca tamo postavit. —

Tetki je verlo ugodno bilo o Gospoji Mastrovićki čut, ona neko osobito prijateljstvo prama njoj goji. —

Ovdi nemamo ništa novoga, van što iz novina o ruskoturskom ratu čujemo.

Sad sam za sad hvala Bogu zdrav, samo mi se evo na gližnju opet rana otvara, koja mi osobito u hodu, i kad je hrđavo vrime, dosta smeta i bola uzrokuje; ali za to opet kod mojih birtovah vrlo diet živim, jer ona nezna ništa čestita skuhat; imao sam u momu bircauzu dosta kukavicah, ali ovakvi svinjarijah nikada, samo da mi je i ole boljeg birta naći, takia bi jih iz kuće bacio.

Tetka i tetac pozdravljaju, a ja te otčinski cjelujuć ostajem kao i u vik

T v o j o t a c.

PISMO 169.

U B e č.

U B r o d u 14. Sičnja 1854.

Draga ditco![193]

Evo vam šaljem 10 Kalendarah, podajte ih vezat kako hoćete i davat komu vam drago; samo jedan želio bi da u Prag G. Hanki pošaljete. Bio bi jih na Andriu poslao — al neznam gdi je — a u Beču težje je najć nego u Brodu, dakle u T h e r e s i a n u m.

Stvari sam ove nedilje i od G. Galla, i od Pašalie primio, i evo jih danas predado Bogiću da jih u Sarajevo odpremi; nadpise sam jim dao. Popoviću sam davao — al on nehti primit, nego naputi na Sahiu, ili Bogića, to je svejedno! za Galla sam izdao f. 1 : 30 x CMZ Diligenz Porto &. &. Sad kad od Bogića račun primim pisat ću i kazat koliko od G. Galla i od Pašalića primit imate.

Ovu mi knjigu kupite i po pošti im Kreuzband pošaljite, sve ću platit, t. j. B u c c o m a n t i u.

Jučer na večer primi vaša pisma, a danas valja ovo na Diligenciu dat, dakle ovo u hitnji, a malo kasnije obširan odgovor na vaša pisma.

S Bogom! Ljubi vas i gerli V a š o t a c.

PISMO 170.

U B e č.

U B r o d u 26. Sičnja 1854.

Dragi moj Andria!

Tvoja sam dva pisma od 1. i 8. o. m. primio, drago mi je bilo razumit da si hvala Bogu zdrav, a u ostalom nek ti Bog pamet prosvitli i bude u pomoći.

Na čestitki nove godine i tvojoj spomenici zahvaljujem ti ja, i tetka s tetcem. Istu zahvalnost s pozdravom izručit ćeš imenovanim priateljima G. G. Vuku, Beciću, Kirchmajeru, Beckeru, Maceku, Pašaliji i ostalim znancima i priateljima.

Paketi od G. Gala i od Pašalića došli su, i ovdi su zarad armice otvoreni i pregledani. Popović jih nehoti primit, a ja jih predado Bogiću, koji jih je u Sarajevo opremio. — Od Gala za sad imaš primit poštarine f 1 : 30 x CMZ. Što je Armica i Porto do Sarajeva stalo, to ću od Bogića Notu dobit i poslat da ju tamo šiljaoci plate. Od istog G. Gala primio sam i opet pismo gdi za Wely Beya šalje 2 Paketa, ali ovih paketah još nisam primio, a sad jih Popović od mene zahtiva, buduć Wely Bey njemu zarad istih pisao; kad dojdu dat ću jih G. Popoviću.

Ako si mi Buccomatiu — kako sam ti pisao, uzeo i poslao, a ti se naplati s novcima što jih G. Gaala dobiješ.

Što će se od ovog rusko-turskog rata za Europu izleći — Bog sveti zna! — meni se nevidi, da će dobro biti, i milije bi mi bilo, da se naš Rusa derži, da turske dile naših saplemenikah k sebi t. j. k nama pritegne, pak gdi smo tud smo, bili bi u hrpi, pod jednom rukom; ako je Ban, bud pod kakvom pogodbom, protivno Caru svitovao, nije dobro, id est, po mom ćeifu, učinio.

Primio sam tvoje slovnice jedan ark — i drugog komad. proštio sam, kritizirat neću — al se vrlo boj tvog starog i glavnog neprijatelja, koji je također slovnicu napisao i oglasio, al još izdao nije; — iz Zagreba će, bojim se, na te graknut, ele kad si tako naglo ugazio; a ti i izgazuj; naši su stari, i još prastari Ovidio mudro je rekao: nonum praematur in annum. — A ti tek napišeš, takia i pod tisak daješ; kako će izpast, sebi ćeš imat pripisat, ja bi rekao, bolje bi bilo da si jus učio — nego što piskaraš.

Drago mi je što fra Filipu stvari za rukom izihode, — al ako Turska Rusu u dio pade — opet će Bosna ostat Provincia missionaria, i možebit opasnija kršćanluku nego li isti Turci. — Ele Bogu u ruke.

Poslao sam na Nacu 10 nesvezanih Kalendara, na tebe nemogu jer neznam gdi si; — tamo jih daj vezat kako hoćeš, i razdiljuj jih komu hoćeš, samo bi želio da u Prag G. Hanki jedan pošalješ.

Zarad mojih sam nogu i sam u brigi, sad mi je jedna sa svim zarasla, a i druga zarasta — sad samo imam 2 male ranice na desnoj. Strah me je, da me kakvo veće zlo nenajde.

Birtovi će se ovih dana vinčat, al i pak sam se sa Sepelom pogodio da mi o Gjurgjevu dojde; baš ovih svinjah nemogu trpit.

Novoga ti nemam šta pisat, pozdravljaju vas obadvojicu: Wegheimer i gospoja mu; Sekulić, Lacković s osobitom nalogom, Gučići, Patkovke i svi znanci i prijatelji, i vi od moje strane sve znance i prijatelje lipo pozdravite.

Sada te očinski grleć i cjelujuć ostajem kao i u vik

T v o j o t a c.

PISMO 171.

U B e č.

U B r o d u 18. Veljače 1854.

Dragi moj Andria!

Tvoje sam pismo bez datuma jučer primio, i evo takia odgovaram. —

Opet mi nožne rane svoju službu čine, nestaraj se dakle zato, a i u ostalom sam hvala Bogu do ovog časa zdrav, a i mi smo svi ovdi i u Gradiškoj hvala Svemogućemu zdravi i živi, štono i od vas dvojice rado slušamo. —

Buccomantiu sam primio, i odvud odnud proučio, vidim da je dosta golema, ali puno prazna knjiga; pravo ju s' Ane Berčića čaratakiama prispodabljaš. —

Primio sam i tvoje Gramatike drugi list, i proučio ga, pak premda sam rekao, da ju kritizirat neću, opet te moram opomenit, da si ti, skupa sa Šunjićevim tankim ušima u accentuiranju slovah i slovakah na zlu putu; dapače i isti Vuk — ako ne po svuda, opet na mnogo mista — hramlje, osobito gdi naslovnik ä, ë, etc., etc., stavlja, koji u našem jeziku nije potreban, i stavljen je na nime slovke; — na p. jarica = die Gais — ima kratko-oštri naslovak na »jä«, jarica = die frühe Frucht, ima naslovak kratko-oštri na rï; a Vuk piše prvo jârica, a drugo: járica. Kod tebe je pako alles durcheinander — vidim da slab pojam imaš o izgovoru i nadslovčenju ričih, želim dakle, da u napredak malo bolje paziš — ili sve accente na vraga baciš. —

Kalendare si dobro utrošio. — Ja sam mislio da Pašalić za novi Bosanski namastir novce kupi, koga Bošnjaci misle na nekoj planini sagradit tako, da se s prozorah Brood viditi može, a sad vidim da se on za svoju Carigradsku Residenciu brine.

Die 3 Paquete an H. Dr. Welibey in Sarajevo habe ich durch die Sarajevoer Privat-Post abgeschickt, welche nichts frankiertes annimmt, folglich sind da gar keine weiteren Auslagen, aber das Diligence-Porto von Wien bis Brood und zwar habe ich für das erste Paquet F 1 : 30 x für die zwei lezteren Paquete F 2 : 30 x — in Allem f. 4 : = CMZ bezahlt, welche du von Herren v. Gaal zu empfangen haben wirst; vermelde demselben meinen achtungsvollen Grus und Empfehlung.

Tako je otišao i Pašalićev Paquet, koji buduć frankiran do Broda, dalje nikakvih troškovah prouzrokovao nije. —

Tursko-brodski poštar sâm u Brod svake nedilje i sride dolazi, te pokupi pisma i pakete i odnese jih, bez da u Armici šta plati; kako to biva neznam, za to nema nikakvoga armičarskog troška.

Od Gaalova fl. 4.— uzmi što si za Buccomantiu dao, a ostalo podaj Naci, nek si kakvugod juridičku knjigu u Antiquarii kupi, dobro je kadkad i stare šalabaktere proučavat. —

Siromah Jarić hoće da iz kože skoći — neki mu je dan došlo pismo, da Žigica od miseca Rujna nije platio košte ni quartira, premda mu je otac novce slao! — Ide l' da on u školu, ili se za bitangu tamo qualificira?! —

Sada te otčinski ljubeć i gerleć ostajem kao i u vik

T v o j o t a c.

Tetka te i tetak i svi ostali lipo pozdravljaju.

PISMO 172.

U B e č.

U B r o d u 25. Ožujka 1854.

Dragi moj Andria!

Tvoj sam list od 13. o. m. primio, primio sam i 4 lista tvoje Gramatike, i knjižicu o Bosni i Bosanskom kršćanluku, u kojoj ni jedno slovce laži nezadržaje.

Od Bogića, koji je Galovu kutiju, i Pašalića paket u Sarajevo poslao, primio sam istom 20. Febr. račun, po komu bi od Gala 36. x. a od Pašalie 26 x. imao primit; evo ti taj račun šaljem — ako budeš mogao štogod dobiti, primi i podaj Naci na cigare, ako se tih tricah nemože okanit, što bi mu verlo probitačno bilo.

Ako dojdeš ovoga Uzkrsa u Vukovar, valja da ćeš se spustit do Broda i Nove Gradiške?!! —

Mi smo ovdi hvala dragom Bogu svi zdravi, i želimo to isto i od tebe čuti. —

Novoga nemamo ništa — u Veljači strašno smrt po Brodu pokosi; među ostalim pomerše Patkovka, Minka Apotekarova, Klokočevka, Parok Merz, i mnogo drugih.

Tetka te i tetac srdčano pozdravljaju, ja te otčinski ljubeć i grleć ostajem

T v o j o t a c.

Pozdravi mi G. A. A. Wenedikta, da sam knjige poslane parobrodom primio, samo neznam hoću li mu po njegovoj želji moć poslužit, jer se ovdi slabo knjiga traži i prodaje. — Međutim je godina dugačka, ako drugčije mirno ostane, možebit da se šta odtisne.

PISMO 173.

U B e č.

U B r o d u 20. Lipnja 1854.

Dragi moj Andria!

Tri tvoja lista od 20. p. i 8. i 13. t. m. leže preda mnom na odgovor čekajuć, štono evo činim:

Fra Filip Pašalia bijaše ovdi, oružja nepotrebova, za to tvoje ovdi ostade. Sanduk je još kod Filipa, koji ga ima malo popravit, što je na putu izšteteno. Tvoj sam listić istomu fra Filipu dao, i evo ti njegov odgovor.

Zbilja dobi l' Filipović kakvu službicu? —

I kod nas dosta studeno bilo, a evo tri dana afrikanska vrućina od 26 grad. u sini.

Pašalić je hodao po Ugarskoj, i podugo je njegov sanduk ovdi ležao dok on iz nenada iz Vukovara ovamo nedojde — nije dakle u Zagrebu bio.

Što sam, i kako sam morao s knjižnicom mojom učinit, to sam ti javio. Duhanska mi je briga spala s vrata, ja sam se bio zahvalio na Verlagu, ako me uzsiluju za vojsku duhan u prepravi držati. Sad su to 800 centih složili u Solari, te tako ostaje, kako je i bilo. Što se vojničkih konakov tiče, ta mi briga još ostaje; ele ću i nju prekužit, ako samo u zimi napast nebude, onda zlo i u zao čas !— Al sad se opet nove brige ukazuju, naš premilostivi otac i car hoće da nas do gole kože oglobi, sa nekakvim silovitim zajmom od 300 milionah for. Bože satri i uništi ugnjetitelje tvoga puka! locandum intra quotidianas praeces.[194]

Skupoća je nečuvena i nedoživljena u ovima krajevih, ako još soldatia dojde, morat ćemo iz Beča i iz Pešte zeleninu i počenku dobavljat, jer je već sada u Brodu skuplja zelen i živad nego li u Beču i u Pešti.Čak i Novi-Sad tako je sada poskupio, gdino je exemplarna jevtinoća bila, da se već ni tamo živiti nedade.

Koliko iz tvog poslidnjeg lista razabiram, težko da će te ovo moje pismo u Beču zateć, ele neka ga Naco za tobom šalje, ako se tako dogodi.

Zarad postelje moram mirovat, nemam novaca; valja mi se dakle još za koje vrime po Paulininoj volji valjat. — Za f. 30—45.— zaer Betteinsätze nisu ni s čim od ozgor postavljeni? — ovo mi piši, da znam u zgodnije doba kod Brandweinera naručbinu učinit, a za sad moram šutit.

Drago mi je što si Nacu gospoji Mastrovićki priveo. Al mi je vrlo žao što ga nisi i k Vladiki Strossmajeru i k Banu barem po jedan puta vodio; drago bi mi bilo, da se s velikašima upozna, na nijedan način nebi mu to škodilo, nego na poštenje bilo; — ali zbilja! — tamošnji Serbi nemogu te sreće imat, pak se i njemu to krivo vidi, jer su oni njegov izgled i obrazac

Pozdravi mi sve znance i prijatelje, a ti valjda ćeš sišav u Zagreb i do nas doprti?

Tetac i tetka te pozdravljaju; zahvaljujem na čestitki za Alojziu.

Baš je taka vrućina da nemogu pisat, glava mi je kao čabar, za to te još samo ljubezno i otčinski ljubeć i pozdravljajuć ostajem

T v o j o t a c.

PISMO 175.

U B e č.

U B r o d u 21. Studena 1854.

Dragi moj Andria!

Tvoj sam list od 5. t. m. primio, drago mi je bilo razumit da si zdrav, a i ja sam hvala dragom Bogu, s ostalim svima, zdravo! —

Čudim se što se stidiš biti juristom — meni je to tvoje očitovanje mnogo radosti i utihe donilo; a sve me žalosti i u brigu stavlja, — štogod tebe bezposlicom znači.

Vladika se je digao. — Naš parok bolujuć kreveta čuva, njegova noga zdravlju nesluti, — Valenta nikad za svoje razbojnike nije ništa ositio. Neveseli me što s Kempenom razgovarati moraš. Bago mi je sve moje Kalendare poslao, za to tebi nije mogao dati; evo ti s današnjim pomnjovozom 20 komada na lipom papiru šaljem. Marjan bijaše u Brodu, s njim sam malo razgovarao, a on je ovdi sa svojom rodbinom dosta posla imao, ele mi nije ni malo žao,što sam s njim u kratku govoru bio, ti znaš da ja hinbenih i lukavih ljudih netrpim.

Od Pašalića ni traga ni glasa! ja za badavad na lule čekam, šta je kako li je, neznam; kad mu uzpišeš, deder ga upitaj. — Paulina ode u Zagreb i za 14 danah sretno se iz Zagreba natrag povrati, ovo je prava Executia.

Tvoja knjiga[195] težko bi ovdi i jednog kupca našla, za to neznam šta bi s njima radio? najposli bi skupocini zavoji za burmut postale. — Među tim na volji ti je, možeš poslat, nek kod kuće leže; — nego bi bolje bilo i jevtinije parobrodom da jih pošalješ, negoli skupim pomnjovozom.

I kod nas evo i kiše i sniga i zime, a kod mene se neda ložit, ovo u ladnu pišem, pak mi neisleiše.

Čuvaj se oda sviju bolestih, navlastito od kolere; ja mislim uredan život najpričji je antidotum protiva svakoj bolesti.

Naci podaj također nekoliko kalendarah, da ga ti i on među moje i vaše prijatelje podilite; G. Vuk i Miklošić, nek prvi budu koji dobivaju, a ostalo vam na volju ostavljam. —

Tetka i Tetac pozdravljaju, ja te očinski ljubeć i grleć ostajem

T v o j o t a c.

Priloženo pismo i novce što prije uzmožeš, Naci izruči, nebi rada da dugo čeka.

PISMO 178.

U B e č.

U B r o d u 20. Prosinca 1854.

Dragi moj Andria!

Tvoja dva lista od 26. p. i 14. o. m. primio sam; s prvim sam dobio iz Vukovara 20 iztisakah Freiwillige Theilnahme[195] & &, od kojih sam takia s tvojim pisamcem 10 kom. Gosp. Schwarzu u Novu Gradišku opremio. —

Na čestitki iz drugog lista zahvaljujem — pak i tebi za Božić i novo lito svako dobro želim; Bog ti dao dobro zdravlje, a svako zlo i napast od tebe odvratio. Strah me je te bečke kolere. — Čuvaj se od nazeba i neprobavljivih jilah. —

Od Ane smo dobili o sv. Kati pismo, oni su hvala Bogu svi zdravi; Franjo je primio sa svim svoju Compagniu — ali kao suvišnjak nije izmarširao, stanuje još u Knezgorici, samo svaki dan mora u Vukmanić ići; ele sad imade i Accidencie kapetanske, jer službu obavlja; ako do šta dojde valjda će i u pravo stanje, možebit kao cili kapetan dojći. — Meni se svejednako po glavi mete, nuz svu našu Allianciu s Englez. i Francuz., da ćemo mi s Rusom i sa svom Nimačkom na njih ići, a to baš iz glavnih uzrokah — koji se papiru nepoviruju.

Žao mi je Jarića što je lud. On se siromah muči i radi, a sin mu Gustl ovdi objeručke razasipa. — Pak kad stari šta rekne onda i s Materom udari na otca — kano da je on Žigu umorio, pak želi i nje pomoriti; to se je kukavnom Stipanu u glavu upililo, pak se prav pravcat za Žiginog ubojicu drži; hinc illae lacrimae.

Kad se s apotekaricom sastanem, pripovidit ću joj o Karli Thillu.

U slobodu katoličke crkve u Srbiji ne virujem, premda bi joj se srdčano radovao, al su Vlasi — vlasi uvik i svigdi.

Topalovića[38] zovu u Rim da primi Kanoniu, al ga još nisu naimenovali; međutim on se je zahvalio, i neće tamo da ide, — a i mogao bi se kakvegod biskupijice in partibus infidelium dokopat, pak bi se onda mogao u Đakovo povratit, jer ima ovdi zasluga — pak danas sutra i Đakovačkim Vladikom postati. —

Zavaljski Magjari ili Magjuki — to su sve sami kovači, koji kose i noževe prave; žene jim nose turske dimlije, što nije u Liki i Korbavi kod drugih žena običaj. Da to nisu uj-

Magjari, cigani? — kad su svi kovači?! — Kranjac, to je ono isto što kod nas Šokac, id est: Catholicus. — Vlasi su Vlasi, t. j. Grčkog nesjedinjenog izpovidanja. — Vlastitog narodnog imena neupotrebljavaju; Ličani su Ličani, a Otočani — Otočani, etc. etc. drugčije bi se prije Hrvatima nazvali nego li drugim imenom, rellata referro. Iskreno i otčinski te ljubeć i gerleć ostajem

T v o j o t a c.

PISMO 180.

U B e č.

U B r o d u 17. Veljače 1855.

Dragi moj Andria!

Svaki dan izčikam od vas glasa — do danas ga još dobio nisam, a buduć da ću ovo pismo istom u utorak 20. o. m. na poštu dati, danas ti ovo pišem; želim bo (ako mi se bude dalo) u ponediljak dućanski Inventarium praviti, pak ti onda neću imat kada pisat, a baš ti za sad dosta Jobovih glasovah javiti imam.

Našeg poštenog i dobrog poglavara Wegheimera odjuriše nam na pravu na zdravu, uzroka niti zna on, niti mi, nit itko; dojde drugog o. m. kao grom iz vedra neba: Der Major W. ist von der Bürgermeisterstelle enthoben, und hat alsogleich das Amt ad interim dem Hptm. Schwarzenbrunner des Gradisk. Rgts. zu übergeben; i tako bijaše 3. o. m.; svi su Brođani smućeni, a ja osobito kao sobstveni njegov prijatelj. Predao je sve u r e d u.

On mi kaza, da je morao on i ondašnji Grz. Polizei-Hptm. Klandinger (koji je u sičnju na taj isti način sikterisan) odgovarat, kako su tebi Pasuš u Beč mogli dati? — i morali su se izgovarat, ele mi Wegh. kaže, da će ti se teško više Pasuš

moć izvadit. Ovih dana Grz. Poliz. Hptm. Pacher, stade me sbog tebe izpitkivat, i koliko mogu iz njegovih pitanja dokučit, i on mora da ima nalog od ozgor.[196] svrhu tebe referirati; šta to može biti, što li je, kako li je, to Bog zna, a i ti valjda šta od toga osićaš; baš sam u sto briga sbog tebe — čuvaj se moj sinko, i biži svaku prigodu gdi bi na sebe zlu sumnju poteći mogao. — Nekoji dan bijaše ovdi Matan Topalović i među ostalim reče mi, ako se ti ove godine za Staatsprüfung neprepraviš, da će i Vladika od tebe ruke oprat, niti će ti više biti u pomoći. — Prešo je ovih dana i bosanski Vladika fra Marjan Šunjić, sutra će ga Vladika Strossmajer posvetit, pak će onda u Beč ići; on te lipo pozdravlja, i želi se s tobom sastat i porazgovorit, a buduć da će se u Đakovu dulje baviti, on će ti zar znati o mišljenju Đakovačkog Vladike i više kazati; kako je, da je, po tebe nije baš najbolje, za to te i ja kao otac molim da svršiš potrebite nauke za Staatsprüfung, pak i to svrši; ti si mi kazivao, da tada možeš k General Consulu Mihanoviću u službu stupit, štono bi me vrlo razveselilo. — Ja evo 8 dana svejednako od groznice patim, baš sam već smalaksao, a od kud ju imam, to nemogu dokučit; neznam da sam nazebao, a baš mi ni želudac nije pokvaren, van ove smutnje sbog tebe, i Wegheimerovo odstranjenje, to me je vrlo smutilo i pomelo, pak tomu moju bolest i pripisujem; nuz to bogme i starost i slabost, sad sam u 60-toj godini, i to mnogo doprinosi; samo da me hoće Bog podkripit dok Naco nauke svrši, pak onda štogod Bog dade, ja sam svaki čas prepravan onamo — od kud se ne povraća. — Ako Bog da te Inventarium svršim, onda mi valja oporuku ponovit, i još se sada postarat, tko će po smrti dućan primiti, da mojoj dici velikog kvara nebude. —

Tetka i tetac zdravo! Za poklade neznam, premda je gotovo svaki dan u Brodu bal; viđa se i fašingarah danju;

od ženidbah i udajah, neznam ništa. Moj šogor Stipo na smrtnoj postelji leži, Auszährung; krv mu na nos i usta udara, i štuca, težko će prebolit. — Mima mi piše, i oni su više bolestni nego zdravi. Od Ane nemam glasa. — Ovo do ručka.

Posli poldne donesoše mi od Nace kutiju s mašinama, i Postexpeditor dojde kupi jednu, i kaza mi, da će istom danas iz Vukovara pomnjovoz ići u Zagreb, pak da mu još danas ovo poslati mogu, za to kratak odgovor na tvoj list od 9. t. m.: — Kud si naumio u poli Ožujka? — iz gori navedenih uzrokah bolje bi ti bilo tamo ostat. Tomica je još u Londonu, pasuša mu iz Beča čekaju. S Vukovarcima se nebrinem. — S tetkom razpravljaj kako znaš, ja znam da ti ona zla nit misli nit želi. — Liza Jankovića luda te luda. —

Hvala ti na ratnim novinama, u ostalom nek se razpliću kako su se spleli, ja svaku sreću od Boga molim onomu, tko pravo ima. —

Kačića u Mletcih štampana, prvog u osmini i drugog u četvrtini od god. 1801. imam; ako koga drugog imaš ja ga nemam, a ni Dunderovog izdanja nemam, toga mi gledaj nabavit budpošto.

Srdčano te i otčinski ljubeć i grleć i cjelujuć ostajem

T v o j o t a c.

PISMO 181.

U B e č.

U B r o d u 13. Ožujka 1855.

Draga moja dico!

Mnogo vam pisat nemogu, evo sam baš slab i bolestan; uz groznicu pristala još nogobolja, s desnom nogom nikuda,

debelo meso od ozgor do blizu kolina boli me ako samo koračim. Slab i raztrešen sam, apetit nikakvi, nit šta jidem nit pijem, felčeri me s likarijama truju. K Mimi mi nikako ovo zlo vrime nedopušća otići,[197] pak eto tako zlo i naopako. Vaša sam pisma od 6. t. m. primio.

Andrina me odluka verlo ublažila i umirila.
Naco, evo ti šaljem za školarinu — f 26.—
za misec travanj trošak — „ 25.—
f. 51.—

to je doduše mlogo, al mora biti. Amen.

Pozdravljaju Vas tetka i tetac, i svi domaći, ja vas ljubeć i gerleć ostajem kao i u vik

O t a c.

Priloženi listić s jednom forintom podaj G. Rašiću.

PISMO 182.

Mima Amruš rođ. Brlić (Jagoda Brlić) bratu Naci u Beč.

N o v a G r a d i š k a, 8. Travnja 1855.

Dragi moj Bratac Naco![198]

Jedva se sad odlučih da ti, mili moj, pišem; do sad nisam mogla, a i sada ti pišem a u meni srce puca. Mi izgubismo našeg dobrog i milog Oca! Tješi me u nešto i to, da sam ga do poslidnjega časa služila; sve dvoje i Oca i Mater dosluži do smrti. Fala Bogu! što ćemo, kad nije drugčije, moramo se tješit. Kod mene je jako zadovoljan bio i ufao do poslidnjega časa, da će ozdravit. Od kuće nije htio mnogo

ni govorit, samo od Josepa, kog je rad imao. Tetku i tetka baš nije rad imao, uvik ji je psovo; i sa Andrijom nije zadovoljan bio, osobito zbog Benkovi, koje nije trpijo, i bojo se jako da Andraš neuzme Maricu. Od tebe je uvik lipo i ljubezno govorio, od Ane malo, al dobro. Bijo je i Franjo kod nas u očevoj bolesti i š njim se je razgovarao; moju dicu je rad imo, al se nije mnogo s njima bavio; s menom je uvik lipo i ljubezno postupao. Prvi dan kad je došo, lupim z glavom na pendjer, a poslim kako opet k pendjeru podjoh, a on: »pazi, Mimo, da se neubiješ«. Sve si je dao od mene radit; kad mene nebi bilo, a oni bi me morali zvat, i najviše sam š njim bila; molila sam ga za te i Anu da dade blagoslov, i dao ga je meni, indi ti ga šaljem, nek te Bog blagoslovi, budi dobar i pošten, siroto moja! Mi ćemo gledat da ti tvoje ko i dosad dobivaš. Što na me dojde interesa odlučila sam i ja i Amruš da se za te troši dok svršiš tvoje nauke i dok u kruh dojdeš. Samo se dobro vladaj, gerathe in allem deinem Bruder nach, nur in seinen Extremen nicht; denn siehe, jeder der verfolgt wird sucht Schutz in der Heimat, a Andriju gone iz Broda u Beč i morade sve ostavit te otić. Što je i zbog čeg je, Bog zna, al tužno je kad iz domovine mora čovik auf höhere Anordnung[196] ić. Sinko moj, kog je Mati meni pridala, i Otac priporučio, budi dobar, nemoj me smućivat, nemišaj se u poslove, koji nisu za te, jer ti ne mogu kazat kako me je zbog Andrije stid i muka. Žao mi ga je zbog dobrog srca, al kad je sam sebi dušmanin. Piši mi ako znaš zbog čega ga gone.

Kako je kod kuće neznam; Andrija mi ne piše ausführlich, već sam danas Sekuliću pisala i pitala ga, i ako bude nužno idem kući; al me ne vuče srce u pustu i praznu ić, gdi nemam nikog od srca više. Drvena Tetka, — baš me ne vuče k njoj.

Zbogom, tješi se, pozdravljaju te Amruš i djeca, osobito tvoja te ljubeća

sestra Mima.

Ove godine moraš doć.

Svršetak.

BILJEŠKE

109 Misli na bunu u Beču, koja je započela 13. ožujka 1848. i o kojoj Andrija opsežno izvješćuje svog ujaka Mihaela Benka u Vukovaru pismom od 16. ožujka 1848. (štampano kao rukopis u Arhivu obit. Brlić).

110 Izaslanstvo narodne skupštine održane u Dvorani 25. III. 1848., svega 400 osoba, pošlo je 26. III. u Beč, da kralju Ferdinandu podnese »želje hrvatskog naroda«, te molbu, da Jelačić bude imenovan banom, pošto ga je ta skupština već izabrala banom — ne znajući, (jer joj to Gaj došavši 24. iz Beča nije saopćio), da je kralj to imenovanje već izvršio 23. III. 1848. Skupština je odmah poslala baruna Kušlana u Glinu, da Jelačiću saopći izbor, ali se Jelačiću stvar nije činila zakonitom. 26. ujutro odputio se Jelačić u Zagreb, da prosvjeduje protiv ilegalnog izbora, no putem u Lekeniku stiže mu carski patent, donesen štafetom iz Beča, pa je tako Jelačić imao saborsko imenovanje, dok je hrvatska javnost bila zadovoljna, jer je ban bio biran na suvereni način. (v. J. Horvat: Polit. povijest Hrvatske, 156—162).

111 Doista je Andriju Torkvata vihar zahvatio i odnio. On napušta 1848. Augustineum, odlazi u Prag na Sveslavenski kongres, bori se u Pragu na barikadama, sudjeluje u slovačkom ustanku, postaje ad interim tajnik Bana Jelačića, koji ga šalje u Pariz kao svog emisara. Andrija napušta svećenički stalež i posvećuje se burnom političkom životu, a otac, u brizi za mladića, kome su tek 22 godine, postojano ga opominje, da sebi osigura »komad sigurna hlibca« i da pazi, kako na skliskoj stazi, kojom je pošao, ne bi posrnuo. Ipak se iz tona očevih pisama vidi, kako mu je milo povjerenje što ga u njegova talentirana sina polažu vodeće ličnosti narodnog života: Jelačić, Kulmer, Ožegović, Strossmayer i drugi, te kako mu je srcu mio domoljubni njegov rad.

112 Metternich-Winneburg, Clemens Lothar Wenzel, knez, rođen u Koblenzu 15. V. 1773., carski poslanik u Dresdenu 1801., u Berlinu 1803.,

u Parizu 1806., ministar za vanjske poslove 8. X. 1809., istodobno kancelar državni, dvorski i previšnje kuće od 1821. do 13. III. 1848. Otada je živio u progonstvu u Engleskoj, Bruxellesu, Johannisbergu, a u rujnu 1851. vratio se u Beč, gdje je umro 11. VI. 1859.

113 Značajno je, da u ovo doba revolucionarnog požara u Beču otac Andriji, nakon posljednjeg pisma od 1. travnja punog opomena, ne piše cijeli mjesec dana, te mu eto tek 1. svibnja na 3 pisma odgovara, ne hoteći u to burno doba izravno utjecati na sinovljeve odluke.

114 I. A. Brlić, koji Mažuranića u prijašnjim listovima psuje radi hrv. jezika, eto se u domoljubnosti svojoj tim uskličnicima oduševljava brošurom Ivana Mažuranića »Hrvati Magjarom«. Ipak se ne može i tu suzdržati, da ne opsuje Mažuranićev »verstopis«!

115 jedna od prvih mjera bila je, da se dokine kmetstvo i »desetine« t. j. kmetska podavanja gospoštiji.

116 pelunija — pelinkovac.

117 Opet su prošla 2 mjeseca, a da otac sinu nije pisao, te mu eto odgovara na 4 pisma.

118 Andrija ode 26. V. 1848. u Prag na Sveslavenski kongres. — »Dne 12og Juna na 2. dan Duhovah zače se boj med Česim i vojnicim. Ja s puškom odah, barikade pravih, za ispuštenje Thuna delovah i ispust njegov izradih . . .« bilježi Andrija u svoj Dnevnik, »kad se u subotu Prag pridade i iskani behu talci: tad ja odoh u Beč.«

119 Podmaršal barun Ivan Hrabovsky, 1779.—1852., vojni zapovjednik u Petrovaradinu, imenovan je 11. V. 1848. od revolucionarne madžarske vlade povjerenikom u Hrvatskoj i Slavoniji, sa zadatkom da svrgne Jelačića, što međutim nije mogao provesti. Zbog sudjelovanja u madžarskom revolucionarnom pokretu osudi ga Austrija na kaznu smrti 1850., što mu je zatim pretvoreno u 10 godina tvrđavne tamnice. Nekoliko dana pred smrt bude pomilovan.

120 Tijelovo.

121 vojnici linijske pukovnije Don Miguela.

122 grad — tvrđava brodska, za razliku od mjesta Brod, koje zove »varoš«.

123 Hurban, Josef Miloslav (1817.—1888.), slovački preporoditelj. — Windischgrätz, Alfred, knez, rođen u Bruxellesu 11. V. 1787., zapovjednik Beča u ožujku 1848., Praga (od VI.—X. 1848.), vrhovni zapovjednik Beča X.—XII. 1848., u Madžarskoj od prosinca 1848. do 12. IV. 1849., umro u Beču 21. III. 1862.

124 »Ban došo 27. (lipnja 1848. p). — Oko 6 satih naveče se sastadoh š njim. Na rame mi ruku metnu, pripovieda da mi je Otca i Tetku vidio. Ja izkah prilaz za Palackog, Strohbacha i Riegera«, bilježi Andrija u Dnevniku. — Andrija je u više navrata nastojao — i s uspjehom — češke vođe, osobito Palackog, dovesti u vezu s banom Jelačićem.

125 Andrija na svom putu u Pariz prolazi kroz Dresden, Leipzig, Hannover, Köln, Aachen i Bruxelles. U Dresdenu se sastaje sa svojim mnogo starijim prijateljem Lukšom conte Gozze-Gučetićem, savjetnikom austrijskog poslanstva u Dresdenu. Gučetić je obširna pisma pisao Andriji (sačuvana u Arhivu Brlić), a i na sastancima zagovarao je ideju pomirenja Hrvata s Madžarima, jer je bio veliki protivnik austrijske politike, koju je smatrao opasnom za Hrvate.

126 Andrija se u općenju sa mladim revolucionarcima sve više radikalizirao, tako da su ga — iako s nepravom — neki smatrali »crvenim«. Otac na to ovdje nišani. I s Kulmerom je Andrija u Beču, nakon svog povratka sa poslanja u Pariz, imao o tom buran razgovor.

127 Andrija je najuže surađivao u Parizu s Poljacima, poimence s knezom Adamom i Ladislavom Czartoryskim (v. Dnevnik A. T. B. i pisma Czartor. u Arhivu Brlićevu), te ih je nastojao dovesti u vezu s banom.

128 Horacije oda o starosti: »nestaje duha, zastranjuju i jezik i razum«.

129 zviroušiti — naćuliti uši, budno paziti.

130 Misli se Petrovaradin.

131 Ovo je pismo upravljeno na susjeda Ig. Al. Brlića, a muža njegove sestre, generala Antuna Šajatovića (v. bilj. 25).

132 Đuro Jelačić, grof, (1805.—1900.) brat banov, kao pukovnik 1. banske pukovnije u ratu u Italiji istaknuo se kod zauzeća Peschiere i Brescie. — 1849. postade generalom, 1856. podmaršalom, 1861. izabran je podkapetanom kraljevine Hrvatske, ali morade odstupiti zbog svog nastupnog govora u saboru, te ga umiroviše.

133 Stauduar je bio u to vrijeme urednik poluslužbenog lista »Agramer Zeitung« i povjerljiva osoba austrijskog redarstva. Andriju je prijavio

u Beč radi njegove brošure »Kratka uspomena 1848. i 1849. — Nijemština i Slavjanstvo«.

134 Herkalović i Marinović, beogradski emisari u Parizu 1849., s kojim se Andrija u Parizu sastajao.

135 Otac je imao pravo. — Ban je Andriji vrlo zamjerio indiskreciju, ali se kasnije Andrija opravdao i opet s Jelačićem ostao u dobrim odnosima.

136 Stauduar je u »Agramer Zeitungu« ustvrdio, da je A. T. Brlić saopćio beogradskim novinama spomenicu o Vojvodini, namijenjenu caru još prije nego što je caru stigla u ruke, no Andriji uspijeva opravdati se pred Banom (v. IV. Sv. Iz Arhiva obitelji Brlić, Dr. R. Maixner: »A. T. B. Emisar Bana Jelačića u Francuskoj«, str. 46—48.

137 Već u prijašnjim pismima otac opominje Andriju, da ne napada zagr. biskupa Haulika i neka ga za dosadašnje napadaje moli za oprošteńje. — Ovaj dopis Duhovnog stola za Andriju niti je iznenađenje, a niti razočaranje. On se već i onako priklonio svjetskom i političkom životu.

138 Andrija je od početka svibnja 1849. u Osijeku, kamo je ban prenio svoj glavni stan. Tu ostaje kratko vrijeme kao banov tajnik »de facto« (kako bilježi u Dnevniku), a kasnije kao tajnik županije do 20. rujna, radeći u smislu svojih novih planova — dogovorenih u Parizu s Poljacima i u Dresdenu s Gozze-Gučetićem — na izmirenju Hrvata s Madžarima.

139 Mnogobrojna pisma Strossmayerova Andriji dokazuju, da se Strossmayer »jagmio« (natjecao) i Andriju molio, da njegovu kandidaturu za biskupa đakovačkog zagovara kod bana (arhiv obit. Brlić).

140 Bitka kod Hegyesa u Ugarskoj, gdje je Jelačić bio 14. srpnja 1849. pod zapovjedništvom generala Vettera potučen od Madžara.

141 Oktroirani ustav, što ga Franjo Josip I. izda 4. IV. 1849. za cijelu Austro-Ugarsku monarhiju, kojim je započeo centralistički i absolutistički sustav.

142 Andrija odlazi 1. X. 1849. u Beč, iz Beča u Prag, gdje se sastaje s Palackim, a odavle u Dresden, gdje ostaje više dana u razgovorima sa Gučetićem, te se vraća preko Beča u Zagreb.

143 Misli na okupaciju Bosne.

144 Bivši rektor bečkog sveučilišta i profesor, koji je za bune u ožujku 1848. u Beču pobunjene đake mirio i njihova izaslanstva caru predvodio.

145 Schwarzenberg, Felix, Ludwig, Johann, knez, rođ. u Krumlovu 2. X. 1800., dodijeljen poklisarstvu u Londonu 1826., tamo onemogućen radi brakoloma s Lady Ellenborough, onda u Brazilu, poslanik u Turinu 1838., onda u Napulju 1846. do 26. III. 1848., kao podmaršal u bojevima u Gornjoj Italiji, ministar predsjednik od 22. XI. 1848. do smrti 5. IV. 1852., tvorac francjozefinskoga centralističkog apsolutizma.

146 Schmerling, Anton, vitez pl., rođ. 23. VIII. 1805. državni ministar za vanjske poslove 15. III.—15. XII. 1848., onda austrijski opunomoćenik u Frankfurtu na M. do travnja 1849., austrijski ministar za pravosuđe 28. VI. 1849.—23. I. 1851. Zatim predsjednik senata vrhovnog sudišta, onda predsjednik vrhovnog zemaljskog suda u Beču 1858., državni ministar 15. XII. 1860.—27.VI. 1865., predsjednik vrhovnog sudišta, umro u Beču 23. V. 1893

147 Vaclav Hanka (1791.—1861.) češki književnik, knjižničar Češkog Muzeja, pisac i izdavač »Kraljodvorskog rukopisa« (1817.), koji je u češkoj znanosti dugo bio smatran autentičnim. — I. A. Brlić preveo je »Kraljodvorski rukopis« i tiskao ga najprije u »Ilirskom kalendaru« (1845.—1851.), a kao posebnu knjigu u Pragu 1852.

148 Doista je Andrija u listopadu 1849. u Beču, odakle odlazi preko Praga u Dresden i opet se preko Praga vraća u Beč, a odanle u Zagreb.

149 Školsko nadzorništvo.

150 Napustivši svećenički stalež počeo je Andrija u Zagrebu učiti pravo. — Međutim su mu književni i politički poslovi priječili sustavno učenje, tako te on u jesen 1853. sa 27 godina polazi u Beč na sveučilište, gdje svršava pravo, te 1857. — dakle poslije smrti očeve 1855. — dolazi kao odvjetnik u Brod, odakle i dalje sudjeluje u našem narodnom životu.

151 Josip Rajačić, srpski metropolita u Srijemskim Karlovcima. I. A. Brlić ovdje aludira na ustanovljenje banatsko-srpskog-zemaljskog vojničkog upraviteljstva u Temišvaru, pod koje će spadati tamiški Banat i »srpska vojvodina«, što se dogodilo carskim dekretom od 31. XII. 1849.

152 Čovjek, postigavši časti, mijenja svoje običaje, no rijetko na bolje.

153 Doista se Strossmayer nije od Andrije otuđio, te je dapače kroz stanovito vrijeme Andrija bio njegovim gospodarskim tajnikom u Đakovu. Ipak je značajno — u vezi sa poslovicom, što je otac sinu citira — ovo: Strossmayerovih pisama na Andriju imade u Arhivu Brlić 39 komada, od kojih je, osobito u 1849., većina vrlo obsežna i radi o tome, da Andrija kod bana uznastoji, da bi Strossmayer bio imenovan đakovačkim biskupom. Kad je konačno to imenovanje stiglo, piše Strossmayer Andriji 20. XI. 1849. iz Beča: »Dragi moj Andria! Dakle pala je kocka; dakle je moja malenkost izbilja 18tog t. m. za biskupa dj. naimenovana... S Bogom mi ostajte, dragi moj Andria; gerli i ljubi vas hilj. putah Vaš brat i priatelj Jozo. — P. S. Danas sam istom radosnu tu viest razumio.« No kad mu Andrija smjesta srdačno čestita na imenovanju, tad desetak dana kasnije stiže kratki odgovor: »Dragi moj Andria! Ja neimadoh kad odmah Vam odgovorit na vašu čestitku. Znate kako je sad hiljadu visitah, hiljadu poslovah, i sad jedva njekoliko samo okotrenutakah ugrabih. Vi meni slobodno pišite kao i do sad... Gerli i ljubi vas i t. d.« — Kako će se iz daljnjih pisama oca sinu vidjeti, Strossmayer je ipak ostao do smrti i oca i Andrije njihov iskreni prijatelj.

154 Haynau, Julius, Jakob, Freiherr von, rođen u Kasselu 1786. kao nezakoniti sin izbornoga kneza Wilhelma I. Hessenskoga i gospođe von Sindenthal, kao austrijski Feldmarschall umirovljen 1847., zapovjednik Verone u svibnju 1848., onda Feldzeugmeister i zapovjednik vojske u Madžarskoj 1849. do 1850., umro u Beču 14. III. 1853.

155 meni je sve svejedno.

156 što se tiče sklanjanja i sprezanja.

157 Kako je uz brodsku tvrđavu bio — kao i uz druge pogranične tvrđe — grad od drvenih kuća, to se za slučaj priprava za rat grad imao jednostavno srušiti i izbrisati sa zemlje, da ne prieči ratnih podhvata.

158 herkos, svećenička haljina.

159 I. A. Brlić, kao jezikoslovac, ruga se »zagrebcima« i nejedinstvenosti u jeziku, koju su oni, po njegovu mišljenju, skrivili.

160 spahija-vlastelin. — Pod 6. I. 1850. bilježi Andrija u Dnevniku: »Došav u Bansko vijeće biah od Toše Gjurgjevića tajnikom vlastelah hrv.-slav. pozdravljen i da poziva pišem za skupštinu vlastelsku, zamoljen. Učinih. U Juga uredništvu, gdje neki, il ozbilja il o šale aristokratismom me potvaraše, opravdah korak: 1.) Da treba odvratiti spaije od pretjeranih, nepravednih spram ruka, zahtjevanjah naknadnih. 2.) Da vla-

di se lijenost i tromo izpunjenje obećanja pokaže, jer do sad obećanu 8/7 1849. preplatu naknadnu nedade. 3.) Za prepriječit propad mnogih naših vlastelah i otvaranje puta tuđincim na vlastelstvo... Ja pripravih prošnju na Cara za vlastele, koja poslje i primljena biaše. Čitao sam ju Vojkfy-u i Sermage-u Otti...«

161 tresla se brda, rodio se miš.

162 Andrija se sprema s izaslanstvom vlastele u Beč, kamo doista kreće 27. veljače, te je s vlastelom 31. III. 1850. primljen u audijenciju kod cara, zatim kod ministra predsjednika Schwarzenberga, 10. III. kod Bacha, a 12. III. kod Schmerlinga.

163 Fra Grga Martić (1822.—1905.), pjesnik Ilirac, prisni je prijatelj obitelji Brlić.

164 Josip pripovijeda smjelo braći svojoj svoje sne.

165 »ovdje ga žena napastuje da učini preljub; no ostavi Josip plašt i pobježe i t. d., i t. d.«

166 I. A. B. je dobio kolajnu »pro artis et literis« za književne zasluge, no kako je on smatrao, da je 1848./49. za svoje zasluge trebao dobiti jedan građanski red odlikovanja, to se buni protiv ove »mangure« i protiv toga, da mu je novi biskup Strossmayer preda na svečan način.

167 hinada inata — prkosa, jer mu gradski magistrat nije priznavao njegove stvarne zasluge za održanje mira i reda u Brodu 1848.

168 hrga — nevaljao konj, kljuse.

169 Dne 13. travnja 1850. krene Andrija iz Beča na svoj drugi put u Pariz i London. Na odlasku imao je s banom posljednji razgovor, vanredno prijateljski i na hrvatskom jeziku: pa ipak više nije bilo govora o političkoj misiji, kao 1849., iako ga je Ban pozvao, da mu se češće javlja. Putne je troškove predujmio Strossmayer. Put je vodio preko Krakova, Breslaua, Berlina, Hamburga, Hannovera, Kölna, Aachena, Liège-a (10. svibnja), Bruxelles-a (17. V.—10. VI). Boravak taj opisan u Dnevniku sa mnogo podrobnosti, bio je u glavnom posvećen proučavanju ustanova Ganda, s dolaskom u Pariz 11. lipnja.

170 Sofija, grofica Jelačić, rođena grofica Stockau.

171 Kupalište i dvorac u Moravskoj, porodični posjed banove žene, roď. grofice Stockau.

172 hangir — ždrijebac

173 Na osnovu oktroiranog ustava (v. bilj. 141.) izdan je u god. 1850. za svaku krunovinu posebni ustav.

174 »Izvan svoje političke djelatnosti sastao se Brlić tog istog dana sa grofom Alfredom de Montebello, glasovitim tvorničarom šampanjca, kojemu ga je preporučio Bilcocque, i sa kojim se razgovarao o fabrikaciji šampanjca u Hrvatskoj; razumije se, da se ta zamisao sviđala tom djetetu vinorodne brodske krajine, te je on dapače za nju velikodušno obećao potporu Bana Jelačića! Slijedećih dana, od 12. do 18. »probudi« on ovaj projekt time, što pođe da lično vidi vinograde u Champagni i podrume u Epernay-u, prošavši usput kroz Reims i Châlons. (R. Maixner: A. T. B. Emissaire du Ban Jelačić au France, otisak iz Annales de l'Institut Français de Zagreb, 1939., str. 40.) — »Jugoslavenske novine« donose dne 17. VIII. 1850. članak o šampanjskom vinu od A. I. Brlića s uvodom: »Primili smo od jednog našeg domoljuba, koji putuje po Francuskoj slijedeće pismo u kome opisuje priređivanje dobrog šampanjskog vina, pa nam se čini, da bi se naši gospodari mogli njime okoristiti«.

175 Doista je I. A. Brlić umro navršivši 59 godina.

176 Haynaua je u rujnu 1850. u Londonu u Barclay-evoj pivani tamošnja posluga s prisutnim Madžarima izlemala kao ugnjetavača madžarskih slobodarskih težnja revolucije, a u kolovozu 1852. ga u Bruxellesu, na jednom javnom šetalištu, izvrgoše ruglu kao »bičevaoca žena«.

177 Skrynecki, Jan Zygmunt (1786.—1860.), sudjelovao u napoleonskim ratovima, vrhovni zapovjednik poljskog ustanka 1830.—31. Najprije je zapovijedao kao brigadni general poljskim pobjedonosnim četama kod Grohova (25. II. 1831.), a onda ga imenovaše vrhovnim zapovjednikom, te je kasnije s manje uspjeha vodio poljske revol. čete, tako da je morao odstupiti i pobjeći u Krakov, na austrijsko područje. Kasnije je kao emigrant živio u Belgiji te je 1839. stupio u belgijsku vojsku. 1857. vratio se u Krakov, gdje je umro. — A. I. B. upoznao se s njim u Bruxellesu.

178 Omer-paša, rođen kao Mihajlo Latas, u Plaškom 1806. od graničarskih roditelja, najprije austrijski dočasnik, prebježe 1828. u Banju Luku (Turska), uze ime Omer i postade u Turskoj glasovitim vojskovođom. U ljeti i jeseni 1850. svlada u Bosni i Hercegovini ustanak bosanskog plemstva, pa o tom događaju piše I. A. B. svom sinu.

179 »Sjednica historičkog družtva, gdje sam kao tajnik prisustvovao i nuđeno mi tajništvo »Matice«, — bilježi Andrija u Dnevnik 14. XI. 1850.

Doista Andrija tajništvo primi, te za godinu 1851. uredi VIII. Kolo Matice, u kome imade dosta tragova njegovih boravaka u inozemstvu.

180 Otac je donekle imao pravo. Iste ove godine imat će Andrija kao Matičin tajnik ozbiljnih neprilika s redarstvom. U Dnevnik bilježi Andrija: »Sbog članka koji imade u Kolo doć (vidi bilj. 177) »Kratka uspomena god. 1848. i 1849.«, kao i »Slavjanstvo Niemština« imao sam i kod Ravnateljstva tadanjega Matice, koje prama meni neiskreno bijaše, i kod dobrohotnog Vicebana Benka Lentulaja odgovornosti. Ovaj sve eksemplare skupiti dao po Dollhopfu, ali ja 300 iztisakah priuzdržah, i poslije je Župan izdade. No riečko redarstvo i tu njeg progonilo i još u Djakovu morado odgovarati zato. Blažeković sudac dade mi čitati pritužbu Ivana Mažuranića, koji prot meni dužnost imao postupati, i ja pismeni odgovor dadoh. Ele pisah Banu, i on tu stvar iztraživati zabrani«. — Što se tiče namjere da ode u Tursku, Andrija je 16. XI. 1850. ubilježio u svoj Dnevnik: »Pisah za službu tursku Bilcocque-u«. Bilcocque (Adolphe) je četrdesetih godina bio francuski diplomat. agent u Bukureštu; napisao je knjigu »La principauté de Valachie sous le hospodar Bibesco«, Bruxelles, 1847.; A. T. B. upoznao se s njim u Parizu 1849., družio se s njim i prigodom drugog boravka u Parizu 1850., te je za nj napisao prikaz prilika u Bosni.

181 Kome može biti dobar onaj, koji sam sebi ne vrijedi.

182 20. VIII. 1851. dokine car odgovornost ministarstva narodnom zastupstvu, a patentom od 31. XII. 1851. ukine državni ustav od 4. III. 1849. Time započinje t. zv. Bachov apsolutizam.

183 Ivan Franjo Jukić, bosanski franjevac, prijatelj Ig. Al. Brlića, književnik i pjesnik (1818.—1857.). On ispjeva sa fra Grgom Martićem »Slavodobitnicu« Omer-paši, ali kad je objelodani zajedno sa željama 600.000 bosanskih kršćana, progna ga Omer-paša na samarici u Carigrad. Zato Ig. Al. Brlić uzalud nagađa u ovom pismu, što ga u Brod nema.

184 »Mjeseca studena (1851.) dođe mi poziv Strossmayerov za Provisora vlastelinskog u Đakovo, na čem u Zagrebu obće čestitanje... Sredio posle Matičine, preporučio Perkovca za nasljednika, bivši kod Kukuljevića i Vranyc(ana) počašćen usried odbora Matice, ručcima, odoh poslie 20. stud. iz Zagreba, parobrodom iz Siska; u Brodu negodovanje oca i tetke radi primite kod Strossm. službe slušavši, i dođoh o Sv. Kati u Djakovo, gdje vrlo dobro primit... nastanjen u gradu u sobi do oca

biskupovog. Biskup mi svu vlast predao, kod županijskog suda punomoć publiciro, ekonomička djela za čitanje dao, i bratski se ponašao«. (bilježi A. I. u Dnevnik, v. bilj. 148.)

185 Andrijina zaručnica Magdalena bila je sestrična biskupa Strossmayera, kći Strossmayerove tetke Pupić, rođ. Strossmayer. Kasnije su se te zaruke razvrgle, te se Magdalena udala za podpukovnika Jurja baruna Unukića Aradgradskog, viteza reda Marije Terezije.

186 Doista je Omer-Paša u jeseni 1853. na čelu turske vojske prešao Dunav kod Ruščuka i Silistrije, a malo kasnije došlo do europskog saveza protiv Rusije i do Krimskog rata, u kome su sudjelovale Engleska, Francuska i Turska uz »prijateljsku neutralnost« Austrije i Prusije.

187 Andrija bi htio napustiti svoj položaj biskupova gospodarskog tajnika u Đakovu, i u Beču preuzeti mjesto u carskoj knjižnici, da svrši pravo. Doista ode Andrija u listopadu 1853. u Beč, gdje se sastane s banom, koji mu dade preporuke; osim toga umoli bana, da kod cara govori za utamničene pjesnike Bogovića i Filipovića. »Poslie mi Ban kaže, da Caru nije pravo bilo, i da je bio »zlo« primio molbu Banovu, bez obećanja išta učinit« — bilježi Andrija u Dnevnik. — Andrija doista ostade u Beču do 1857. dok nije svršio pravo, te tako dvije godine nakon smrti očeve († 1855.) dođe kao svršeni odvjetnik u svoje rodno mjesto Brod n. S. u ljetu 1857.

188 O aferi, da je Gaj primio od kneza Miloša Obrenovića u Zagrebu god. 1848. svotu od 5000 for., izjavivši Milošu, da taj novac treba za bana, što nije bila istina, vidi: Šišić: Knez Miloš u Zagrebu 1848., Jug. Njiva, 1924; Josip Horvat: Politička povijest Hrvatske, str. 179./180. — G. 1853. Knez Miloš je na Gajevu molbu izdao svjedočanstvo, u kojem je povukao sve svoje optužbe protiv Gaja. Na to svjedočanstvo misli Ig. Al. Brlić pišući o »miješanju starog smeta«.

189 Filipović Ivan, učitelj, književnik (1823.—1895.). 1852. zbog pjesme »Domorodna utjeha«, objelodanjene u »Nevenu«, osuđen s urednikom M. Bogovićem na dvije godine tamnice.

190 Andrija je 1854. u Mechitaristen-Buchdruckerei u Beču izdao: »Gramatik der illyrischen Sprache wie solche in Munde und Schrift der Serben und Kroaten gebräuchlich ist, von Andreas Torquat Berlić«.

191 Bužan Herman pl. (1800.—1862.), od 1851. tajnik kasacionog suda u Beču, pročuo se na zajedničkom saboru u Požunu, gdje je (1832. do 1847.) zastupao hrvatski sabor.

192 Fra Marijan Šunjić, provincijal bos. franjevaca za afere Barišićeve, kasnije biskup. — Ovdje se radi o njegovu djelu: »De ratione desingendi rite quaslibet voces articulatas. Beč 1853.«

193 S Andrijom uči u Beču pravne nauke i njegov 8 godina mlađi brat Ignjat (Naco), te im otac obojici piše ovo pismo.

194 valja uvrstiti u svagdanju molitvu!

195 Andrijino djelo »Die freiwillige Teilnahme der Serben und Kroaten an den vier letzten österreichisch-türkischen Kriegen, dargetan in einer Sammlung gleichzeitiger geschichtlicher Urkunden«, tiskano u Beču 1854. kod Keck u. Pierer-a bez oznake pisca.

196 A. T. B. imao je dosta okapanja s austrijskim redarstvom, koje je budno pratilo njegovu djelatnost, kako to pokazuju izvještaji (22 na broju), sačuvani u bečkim arhivima (v. A. Ivić: Arhivska građa o srp. i hrv. književnim i kulturnim radnicima, sv. II. i V.).

197 Ig. Al. Brlić, teško bolestan, a sam samcat u svojoj kući u Brodu, želi poći k svojoj kćeri ljubimici Mariji Agati (Mimi), udatoj za Dra Amruša (v. bilj. 9) u Novu Gradišku. Osjećao je, da mu se već bliži konac. Iako se tužio, da mu »zlo vrime« ne dopušta otići, ipak je otputovao u Novu Gradišku i tamo umro 27. ožujka 1855.
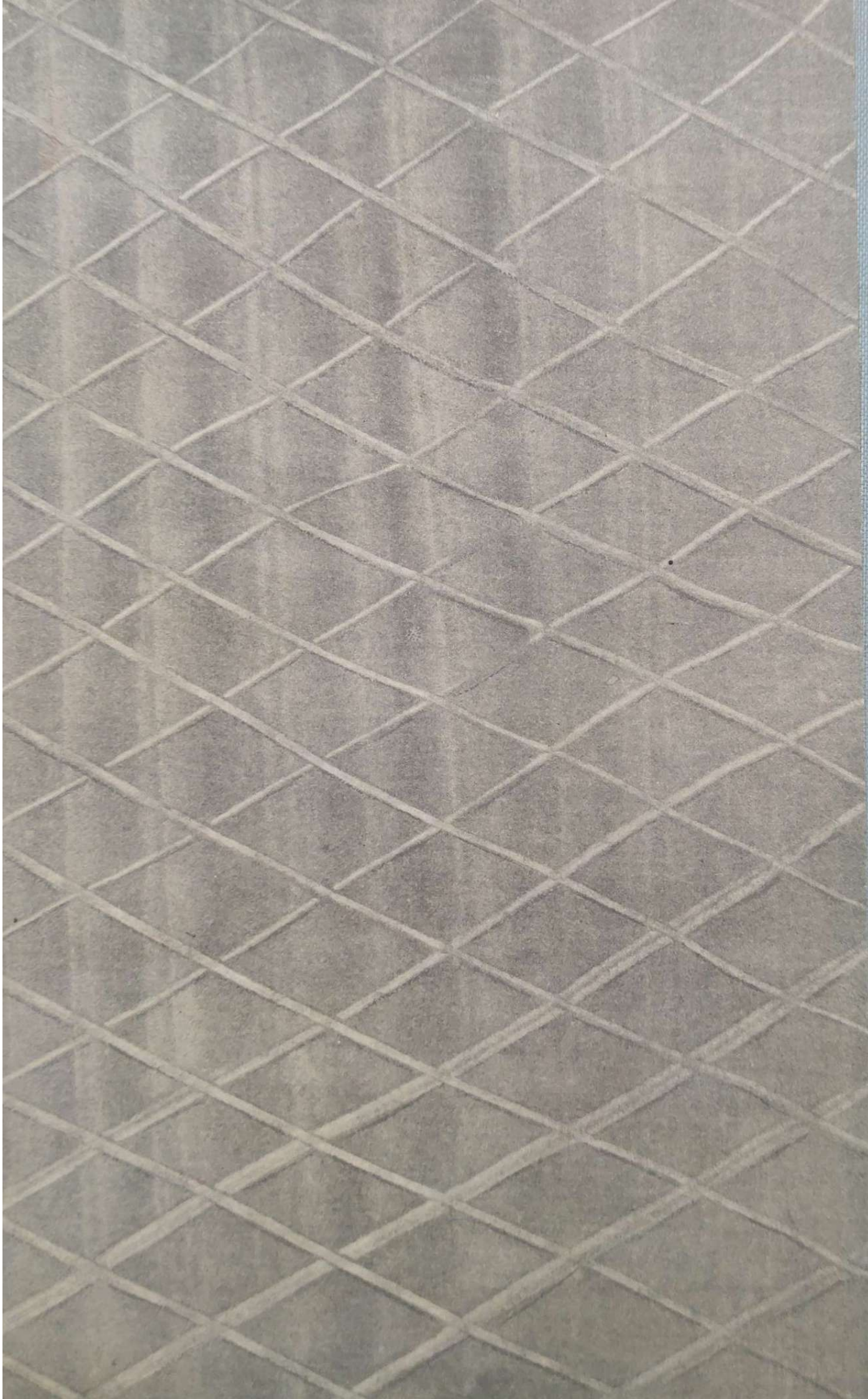
198 Andrija je valjda u Brodu, te Mima piše svom 10 godina mlađem bratu Naci (vidi bilj. 193.) u Beč ovo dirljivo pismo o smrti njihova oca Ignjata Alojzija Brlića, pisca ovih pisama.